

Kari Leinamo – Hannu Katajamäki

MAASEUDUN YRITTÄJYYDEN MAHDOLLISUUKSIEN TUNNISTAMINEN

**Menetelmällinen
kokeilu Kyrönmaalla**

Vaasan yliopisto
Levón-instituutti

2007

ESIPUHE

Vaikka alkutuotannon merkitys vähenee ja työpaikat keskittyvät suuriin kaupunkeihin, on maaseudulla myös jatkossa paljon mahdollisuuksia. Yrittäjyyteen panostamalla voidaan kylien ja taajamien elinvoimaa lisätä alueen sijainnista riippumatta. Maaseudun erilaisuus tulisi kuitenkin ottaa elinkeinopoliittisessa suunnittelussa huomioon. Paikallistason toimijat tulisi saada tunnistamaan yrittämisen mahdollisuuksia oman alueensa lähtökohdista käsin. Uudet rahoituskeinot maaseudun mikroyritysten toiminnan käynnistämiseksi ja edistämiseksi vahvistavat entisestään tätä tarvetta. Vaasan yliopiston Levón-instituutissa nyt toteutetussa hankkeessa selvitettiin elinkeinopoliittisen strategiatyön mahdollisuuksia pohjalaisella maaseudulla ja tämä raportti koottiin vastaavanlaisen työskentelyn tueksi.

Hanke toteutettiin yhdessä Kyrönmaan paikallisen toimintaryhmän kanssa ja raporttia voidaan siten lukea kahdella tavalla. Saadut tulokset kertovat paikallisesti Kyrönmaan seutukunnan vahvasta asemasta kaupunkien läheisyydessä ja alueen vakiintuneista elinkeinopoliittisista näkemyksistä. Maakunnallisten strategioiden tarkastelussa kävi ilmi, että alueen mahdollisuudet tunnetaan suunnitteluasiakirjoissa puutteellisesti. Raportti toimii toisaalta johdatuksena elinkeinopoliittiseen kehittämistyöhön kaikilla maaseutualueilla, jolloin tulokset toimivat esimerkkeinä. Tutustuu julkaisuun kummasta näkökulmasta tahansa, se antaa ajattelemisen aihetta paikallistason toimintatavoista. Näyttää siltä, että maaseutukunnissa on entisestään aktivoitettava elinkeinopolitiikassa: rohkeutta, ennakkoluulottomuutta ja omaa työtä yrittämisen ja työllistämisen eteen tarvitaan!

Työn rahoitti Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän esityksestä maa- ja metsätalousministeriö. Hankkeen johtajana ja ryhmän vetäjänä toimi professori Hannu Katajamäki. Hankkeen sihteerinä ja raportin päätoimisena kirjoittajana oli FM Kari Leinamo. Asiantuntijaryhmään kuuluivat maaseutuasiamies Patrik Lindholm Isonkyrön kunnasta, elinkeinoasiamies Rami Mattila Laihian kunnasta sekä toiminnanjohtaja Matti Jaskari, hankeneuvoja Arja Suomalainen ja luottamushenkilö Minna Rinta-Valkama Kyrönmaan YHYRES-kehittämisyhdistyksestä. Työn etenemistä seurasi myös erikoistutkija Kai Karsma Kauppa- ja teollisuusministeriöstä. Kiitos kaikille hankkeen toteuttamiseen osallistuneille.

Vaasassa keväällä 2007

Jouko Havunen
Levón-instituutin johtaja

SISÄLTÖ

ESIPUHE

1.	LÄHTÖKOHTA	9
1.1.	Tausta ja tavoitteet.....	9
1.2.	Maaseudun mahdollisuudet: yleinen näkökulma.....	10
1.3.	Peruskäsitteet.....	11
1.4.	Menetelmän vaiheet	14
2.	ALUEKUVAUS	16
2.1.	Oman alueen luonteen ymmärtämisen tärkeys.....	16
2.2.	Kyrönmaan historia	17
2.3.	Kyrönmaan maisemakuva	19
2.4.	Kyrönmaan kuntien nykytila.....	20
2.5.	Väestö- ja elinkeinotilastojen käyttö	21
2.6.	Kyrönmaan väestörakenteen kehitys	22
2.7.	Kyrönmaan elinkeinorakenteen kehitys	23
2.8.	Synteesi.....	26
3.	OLEMASSA OLEVAT SUUNNITELMAT JA STRATEGIAT	28
3.1	Strategioiden läpikäyminen	28
3.2.	Pohjanmaan maakuntasuunnitelma 2020 "Kaksi kieltä, yhtä mieltä".....	28
3.3.	Pohjanmaan maakuntaohjelma	29
3.4.	Kulttuuriohjelma Pohjanmaa 2005–2008.....	31
3.5.	Pohjanmaan matkailustrategia	32
3.6.	Länsi-Suomen ympäristöstrategia 2007–2013.....	33
3.7.	Pohjanmaan laajan maaseutupolitiikan periaateohjelma	34
3.8.	Alueellinen maaseudun kehittämisohjelma 2007–2013	35
3.9.	Etelä- ja Keski-Pohjanmaan alueellinen metsäohjelma 2006–2010	36
3.10.	Vaasanseudun strategia 2004–2015	36
3.11.	Vaasanseudun aluekeskusohjelma	38
3.12.	Osaamiskeskusohjelma	39
3.13.	Kyrönmaan kehittämisohjelma	40
3.14.	Laihian kunnan elinkeinosuunnitelma 2005–2010	41
3.15.	Isonkyrön elinkeinopoliittiset linjaukset.....	42
3.16.	Vähänkyrön elinkeinopoliittiset linjaukset	43
3.17.	Yhteenvedo kehittämis- ja suunnitteluasiakirjoista	43

4.	ENSISIJAIKSTEN STRATEGIOIDEN JA KEHITTÄMISSTRATEGIOIDEN MUODOSTAMINEN	45
4.1.	Vaihe I: Asiantuntijaryhmän kokoaminen.....	45
4.2.	Vaihe II: Asiantuntijaryhmän työskentelyssä käytettävä menetelmä	46
4.3.	Kyrönmaan ensisijaisten strategioiden ja kehittämistrategioiden muodostamisen prosessi.....	48
4.4.	Ehdotukset ensisijaisiksi strategioiksi	51
4.5.	Ehdotukset kehittämisstrategioiksi.....	55
4.6.	Strategioiden täsmentäminen.....	57
4.7.	Kootut näkemykset kehitysmahdollisuuksista teemoittain	59
4.8.	Strategioiden lopullinen valinta.....	62
4.9.	Kyrönmaan uusien mikroklusterien idut.....	63
5.	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	66
	LÄHTEET	72

1. LÄHTÖKOHTA

1.1. Tausta ja tavoitteet

Yleinen käsitys maaseudun luonteesta on pahasti vanhentunut. Maaseudun 724 000 työpaikasta ainoastaan 11 % oli vuonna 2004 alkutuotannossa, kun taas 29 % kuului jalostuselinkeinoon ja 57 % palveluihin. Maaseudun ja maatalouden samastaminen ei tee oikeutta kummallekaan osapuolelle. Elinkeinorakenteen monipuolistumisesta huolimatta maa- ja metsätalouden, teollisuuden ja julkisen sektorin muutospaineet ovat heijastuneet kielteisesti maaseudun työpaikkakehitykseen. Maaseudulle tarvitaan uusia työpaikkoja ja tämän kasvun perustaksi hyväksytään yleisesti yrittäjyys.

Maamme yrityksistä 40 % sijaitsee maaseudulla ja erityisesti palvelut sekä tuotantovaltainen teollisuus ovat maaseudulle tunnusomaisia toimialoja. Etenkin elintarvikeala ja puun jatkojalostus ovat maaseudun näkökulmasta tärkeitä tuotantomuotoja, mutta myös maa- ja metsätalous on toimeentulon lähteenä edelleen paikallisesti tärkeä. Leimallista maaseudun yritystoiminnalle on sen pienimuotoisuus. Mikroyrityksellä tarkoitetaan yritystä, jonka palveluksessa on alle kymmenen työntekijää ja jonka vuosiliikevaihto tai taseen loppusumma on enintään kaksi miljoonaa euroa. Tällaisia yrityksiä oli maaseudulla vuonna 2001 yli 96 000, kun taas keskiuuria ja suuria yrityksiä oli maaseudulla samaan aikaan runsaat 6 000 (Elinvoimainen maaseutu... 2004: 134).

EU:n ohjelmakaudella 2007–2013 paikalliset toimintaryhmät saavat nykyistä paremmat mahdollisuudet edistää rahoituksellisesti mikroyritysten toimintaa sekä uusien yritysten käynnistymistä. Tämän toiminnan onnistuminen edellyttää, että toimintaryhmillä on tietotaitoa alueelleen parhaiten sopivien yritysideoiden tunnistamiseksi. On syytä kehittää menetelmä, jonka avulla paikallistasolla voidaan luoda pitkäjänteinen elinkeinopoliittinen strategia käytännön työn pohjaksi. Kehitettävää välineistöä kutsutaan tässä työssä *mikroklusterianalyysiksi*. Tavoitteena on tunnistaa kilpailukyvyyn perustana olevia paikallisten maaseutualueiden *suhteellisia etuja*.

Mikroklusteri koostuu pienistä toisiaan lähellä olevista yrityksistä, jotka tekevät tuotteiden valmistuksessa keskinäistä yhteistyötä. Yhteistyön ei tarvitse välttämättä tähdätä konkreettiseen tuotannolliseen tai teolliseen toimintaan, vaan mikroklusteri voi syntyä myös esimerkiksi palveluyrittämisen ympärille. Paikallistason tarpeita ja mahdollisuuksia selvittämällä löytyy myös välineitä niin sanottujen maaseudun pienten töiden järjestämiseksi ja sopimuksellisuusajattelun vahvistamiseksi. Tämänkaltaiset työt voivat liittyä esimerkiksi hyvinvointi- tai ympäristönhoitopalveluihin (ks. lähemmin Koski & Lindqvist 2006). Vaikka juuri palveluyrittäjyys on maaseudun pienyrityskentän laajenemisen kannalta

tähdellistä, syntyy osa mikroklustereista luonnollisesti myös muunlaisen yritystoiminnan ympärille.

Tämä työ liittyy myös *Matti Vanhasen* ensimmäisen hallituksen (2003–2007) yrittäjyyttä edistävään politiikkaohjelmaan. Tavoitteena on tuoda maaseutunäkökulma yrittäjyyden kehittämiseen. Mikroklusterianalyysi liitettiin kokeilunomaisesti myös Tilastokeskuksen vuonna 2004 avaamaan Maaseutuindikaattorit-verkkopalveluun (<http://www.stat.fi/tup/msind/index.html>). Käyttämällä palvelua hankkeessa tarvittavien tilastotietojen kokoamisessa toivottiin saatavan tietoa siitä, miten verkkopalvelua kannattaa kehittää maaseutupolitiikkaa ja -tutkimusta palvelevaksi. Tämän työn kautta toivotaan myös verkkopalvelun tunnettavuuden lisääntyvän.

Tämän raportin tavoitteena on olla käsikirja oman alueensa elinkeinopolitiikkaa kehittäville paikallisille toimintaryhmille. Tarvittava aineisto ja menetelmät kuvataan kunkin työvaiheen yhteydessä niin, että lukija voi todeta samanaikaisesti tehdyt toimenpiteet ja esimerkkialueelta saadut tulokset. Hanke toteutettiin kokeiluna Pohjanmaalla sijaitsevassa Kyrönmaan seutukunnassa yhdessä alueella toimivan YHYRES-kehittämissyhdistys ry:n kanssa, mutta vastaavalla menetelmällä se voidaan toteuttaa minkä tahansa muunkin toimintaryhmän alueella. Mikroyritykset ovat Kyrönmaalle tunnusomaisia, sillä vuonna 2006 alueen yrityksistä 93 % oli alle 10 henkilön suuruisia.

Tavoitteena ei ole tuottaa valmiita tuloksia kohdealueen eli tässä tapauksessa Kyrönmaan käyttöön, vaan ensisijaisesti selvitetään kehiteltävän menettelytavan eli mikroklusterianalyysin toimivuus ja toteuttamismahdollisuudet yksittäisellä alueella. Parhaassa tapauksessa menetelmä toimii hyvin ja mikroklusterianalyysi on valmis kaikkien käyttöön. Menetelmän eri vaiheita arvioitaessa voi kuitenkin tulla esiin seikkoja, jotka ohjaavat toimimaan toisin kuin tässä pilottihankkeessa on tehty. Kaikki linjaukset tai käytännön menettelytavat eivät välttämättä osoitaudu onnistuneiksi, mahdollisiksi tai hyödyllisiksi. Kokoava arvio menetelmän toimivuudesta tehdään tämän raportin lopussa.

1.2. Maaseudun mahdollisuudet: yleinen näkökulma

Maaseudun elinkeinopoliittisten mahdollisuuksien visiointi on jo pitkään perustunut samankaltaisiin teemoihin. Hyvinvointi- ja hoivapalvelut, maaseutumatkailu, bioenergia ja puun jatkojalostus, kädentaidot, elintarvikkeiden pienimuotoinen jatkojalostus, luomutuotanto ja erikoistuotteet, vapaa-ajan asukkaita palvelevat toiminnot sekä pendelöinti ja etätyö tulevat osittain tai kokonaan esiin Elävä maaseutu -visiossa (Hautamäki 1990: 540), maaseudun monimuotoisessa mosaiikissa (Katajamäki & Kaikkonen 1991) ja ylipäätään maaseudun elinvoiman turvaamisessa (Uusitalo 1998: 140–188).

Maaseudun tulevaisuuden skenaariot voivat olla varsin radikaalejakin. Jarvan (1998: 108–113), Heinosen (2001: 192–208) ja Siiskosen (1999: 19–26) kärjistetyt esimerkkivisiot sisältävät uhkakuvan rappeutuvasta maaseudusta, mutta myös toivon näköaloja aktiivisesta ja yhteisöllisestä maaseudusta. Jarva korostaa etätöitä ja tietoteknologiaa, Heinonen ekologisuutta, luontoa ja perinteitä ja Siiskonen kestävä kehitystä, luomutuotantoa, erikoistuotteita, bioenergiaa ja vapaa-ajan palveluja.

Uusin maaseudun tulevaisuuden mahdollisuuksia selvittävä vaihtoehtokokonaisuuksia vuoteen 2015 (Kivinen ym. 2006). Tässäkin skenaarioasetelmassa on markkinaehtoisen globalisaation tuottama tyhjyyden ja toivottomuuden maaseutuvaihtoehto, mutta maaseudulla nähdään myös paljon mahdollisuuksia. Lähiruoka, elintarvikkeiden pienimuotoinen jatkojalostus, erikoistuotteet, luomutuotanto, luonto- ja maaseutumatkailu, hyvinvointi- ja hoivapalvelut sekä muu palveluyrittäjyys ja etätö nähdään tulevaisuuden maaseudun elinkeinoina. Vaikka tietynasteista keskittymistä onkin odotettavissa, tarjoavat maaseudun vanhat ja uudet elinkeinot toimeentulomahdollisuuksia nimenomaan luonnon tuotteistamisen ja yrittäjyyden kautta. Erityisen hyviä esimerkkejä vuoden 2015 maaseutuelinkeinoista ovat hoiva-alaan ja bioenergiaan liittyvät mikroyritykset.

1.3. Peruskäsitteet

Suhteellinen etu

Suhteellinen etu on klassinen kansantaloustieteen käsite, jonka esitti jo 1800-luvun alussa *David Ricardo*. Alun perin suhteellisia etuja käsiteltiin valtioiden välisinä, mutta sittemmin on todettu, että suhteellinen etu on käyttökelpoinen myös alemmilla aluetasoilla. Suhteellinen etu on kilpailukyvyyn ja erikoistumisen perusta. Paikallistalouden suhteellinen etu syntyy kolmen ehdon kautta. Ensiksi toiminnan täytyy perustua omiin vahvuuksiin, toiseksi toiminnan täytyy olla taloudellisesti kannattavaa ja kolmanneksi toiminnan siirtäminen pois alueelta on vaikeaa.

Klusteri

Klusterilla tarkoitetaan tietyn toimialan ympärille syntyvää alueellista keskittymää, johon kuuluvat toimialan yritysten lisäksi muut tuotannon kannalta tärkeät yhteisöt ja toimijat. Klusteri voi olla alueellisesti eritasoinen: alkuperäisen ajatuksen mukaan se on maanlaajuinen tai tätä pienempi. Tämänkaltaista rajausta on kuitenkin kritisoitu, sillä kansainvälistymisen tuloksena yritykset hyödyntävät

eri maiden vahvuuksia, jolloin klusteritkin muodostuvat ylikansallisiksi. Toisaalta yritysklusteri voi syntyä pienellekin paikkakunnalle, jos alueen ilmapiiri on tämääntyyppiselle ratkaisulle otollinen. (Hernesniemi 1995: 20–30; Jääskeläinen 2001: 1; Saatsi: 2005: 115–116.)

Klusteri-idean esitti 1980-luvun lopussa yhdysvaltalainen *Michael E. Porter*. Hänen ajattelunsa ydin on kilpailukyvyn lähteitä kuvaava kilpailuetutimantti. Kilpailuetu syntyy tietyllä maantieteellisellä alueella, kun timanttimallin osat eli tuotannontekijäolot, kysyntäolot, lähi- ja tukialat sekä yrityksen strategia, rakenne ja kilpailutilanne ovat kohdallaan. Tuotannontekijäoloilla tarkoitetaan henkilöstöön, raaka-aineisiin ja sijaintiin liittyviä tekijöitä, tietotaitoa, pääomaa ja alueellisia perusrakenteita. Kysyntäolot koostuvat kotimarkkinoiden kysynnästä ja asiakkaiden tarpeisiin vastaamisesta. Lähi- ja tukialoilla tarkoitetaan vuorovaikutusta ja verkostoitumista uuden tiedon saamiseksi. Yrityksen strategia ja rakenne on puolestaan sovitettava vallitsevaan kilpailutilanteeseen. Näiden lisäksi timanttimallissa otetaan huomioon vielä sattuma ja valtiovallan toimet. (Jääskeläinen 2001: 1, 81–89.)

Klusterin tehokkuus perustuu työnjakoon. Yritysten alueellinen läheisyys lisää toki paikallista kilpailua, mutta siitä on myös synergiaetuja. Alueellisen klusterin muodostuminen lisää esimerkiksi innovatiivisuutta ja helpottaa työntekijöiden saatavuutta. Myös yritystoiminnan aloittaminen ja lopettaminen on helpompaa, koska yritykset ovat tiiviissä yhteistyössä keskenään eikä kaikesta tarvitse vastata itse. Perinteisesti klusteri on muodostunut alihankkijoiden kerääntymisestä suurempien yritysten läheisyyteen, mutta klusterin luomisessa näkökulma voi olla myös laajempi ja monipuolisempi. (Saatsi 2005: 68–69, 72, 115.)

Klusterin ei tarvitse olla yhden alan osaamiskeskittymä, vaan perinteiset rajat voidaan ylittää ja luoda lopputuotteen pohjalta usean eri alan yhteinen klusteri. Klusteri voidaanakin määritellä eri toimialojen yritysten yhteistyöasetelmaksi, josta kaikki hyötyvät. Klusteri ei ole pelkkä tekninen verkosto. Saman alan yritysten sijoittuminen samalle paikkakunnalle, lähelle toisiaan on vasta klusterin lähtökohta. Yrityksillä on oltava vahva keskinäinen luottamus, yhteisiä asiakkaita sekä yhteishenki: ”Menestymme yhdessä tai emme menesty ollenkaan”. Klusterin syntymistä voi edistää tietoisesti toimitilojen ja muiden klusterin edellytyksiä parantavien toimien kautta. (Hernesniemi ym. 1995: 45–47; Saatsi 2005: 72, 112–114.)

Suomen avainklusterit määriteltiin 2000-luvun alussa, jolloin myös palvelut tulivat klusteritarkasteluun mukaan. Tuloksena oli yhdeksän erityyppistä kasvualaa tai kansantalouden tukipilaria: informaatio- ja kommunikaatioklusteri, metsäklusteri, metallinjalostusklusteri, koneenrakennusklusteri, elintarvikeklusteri, liike-elämän palvelujen klusteri, rakennusklusteri, energiaklusteri ja hyvinvointi-klusteri. (Hernesniemi 2001a: 5–30.) Klusterien kehitys poikkeaa pitkällä aikavälillä toisistaan: tuotanto kasvaa, pysyy ennallaan tai vähenee. Työvoiman

kysyntä vähenee miltei kaikissa klustereissa lukuun ottamatta liike-elämän palvelujen ja hyvinvoinnin avainklustereita, joissa työvoimaa tarvitaan jatkossa huomattavasti lisää. (Rantala 2001: 31–37.)

Maailmanlaajuiset megatrendit vaikuttavat myös Suomen avainklustereihin ja perinteisillä teollisuudenaloilla on varauduttava suuriin haasteisiin. Tuotantoa on kehitettävä asemien ja kilpailukyvyn säilyttämiseksi. Näkymät ovat erityisen suotuisat suomalaisen huippuosaamisen aloilla, kuten koneenrakennuksessa ja rakennusteollisuudessa. Ympäristötietoisuuden kasvu hyödyttää energia-alaa ja toimintojen ulkoistaminen tukee liike-elämän palveluja. Väestön ikääntyminen edellyttää hyvinvointiklusterin jatkuvaa kasvua. (Hernesniemi 2001b: 61–70.) Yhdeksi tulevaisuuden klusteriksi on nimetty myös biotekniikka, joka pienuudesta huolimatta on voimakkaasti kasvava ja vientiin suuntautunut ala (Suomi ja... 2004: 81–84).

Maaseudun klusterit

Maaseudulla vuonna 2015 toimivia klustereita on pohdittu etukäteen valittujen toimialojen pohjalta hankkeessa ”Maaseudun tulevaisuus ja klusterit” (Myllylä 2005). Yrityselämän, tutkimuksen, koulutuksen, palveluiden ja etujärjestöjen edustajista koottu raati tarkasteli mahdollisia klustereita lähinnä työllisyyden näkökulmasta maaseututyypeittäin. Keskusten arvioidaan menestyvän vuorovaikutusalueiden kanssa hyvinvoinnin, informaatioteknologian ja -viestinnän sekä kuljetuksen ja logistiikan aloilla. Vuorovaikutusalueiden hyvä sijainti keskuksiin nähden tukee vastaavasti samoja aloja sekä elintarvike- ja ympäristöaloja. Myös matkailun toimintamahdollisuudet ovat vuorovaikutusalueilla tulevaisuudessa erittäin hyvät. (Myllylä 2005: 9–20.)

Monentyyppiset yrittämisen mahdollisuudet sekä hyvä sijainti ja viihtyisä asuinympäristö yhdistyvät ydinmaaseudulla. Tärkeimmiksi työllistäjiksi nousevat elintarvikeala, matkailu ja mekaaninen puunjalostus. Harvaan asutun maaseudun vahvuudet ja mahdollisuudet liittyvät luontoon, rauhalliseen ympäristöön, vapaa-ajan asutukseen ja etätyöhön. Syrjäisimpien alueiden tärkeimpänä tulevaisuuden toimialana pidetään matkailua, mutta myös elintarvikeala, mekaaninen puunjalostus sekä ympäristöhoito tulevat arvioissa esiin. Jos kaikkia esiin tulleita klustereita tarkastellaan lähemmin, uskotaan elintarvikealan tulevaisuudennäkymien olevan erityisen valoisat pienimuotoisessa jatkojalostuksessa ja erikoistuotteissa. Hyvinvointialalla painottuvat yksityiset terveyspalvelut sekä ikääntyvien asumis- ja virkistyspalvelut. Matkailussa tulevaisuuden kasvavaksi alaksi koetaan ennen kaikkea ohjelmapalvelut. Ympäristöala, mekaaninen puunjalostus, tietoteknologia ja logistiikka ovat kokonaisuudessaan kasvavia toimialoja, kuten myös osa liike-elämän palveluista. (Myllylä 2005: 14–17, 20–34.)

Maaseutupoliittisessa kokonaisuohjelmassa vuosille 2005–2008 painotetaan palvelualojen työllistävyyden kasvua maaseudulla: yksittäisistä toimialoista nimenomaan hoiva-alan uskotaan laajenevan voimakkaasti. Vapaa-ajan lisääntyminen ja kulutustottumuksien muuttuminen tuovat yksityisille palveluille kysyntää, ja tässä tilanteessa uudentyyppisille, lyhytaikaisille töille tarvitaan tekijöitä. Matkailun ja kulttuurin lisäksi pienimuotoisessa elintarvikkeiden jatkojalostuksessa, uusiutuvan energian hyödyntämisessä, puun jatkojalostuksessa, informaatioteknologiassa ja etätyössä nähdään monenlaisia mahdollisuuksia. Yksityisen palvelusektorin kehittämisen ohella tärkeää on turvata myös teollisuuden säilyminen maaseudulla. (Elinvoimainen maaseutu... 2004: 8–93.)

1.4. Menetelmän vaiheet

Suhteellisten etujen tunnistamisen perusaineisto

Elinkeinopoliittisten strategioiden helmasyntyä on suhteellisten etujen tunnistamattomuus. Muoti-ilmiöt sanelevat liikaa ja luulotellaan, että jossakin toiminut idea toimii samalla tavoin myös meillä. Omien suhteellisten etujen tunnistaminen edellyttää paneutumista. Ensinnäkin on tunnistettava oman alueen erityispiirteet suhteessa muihin alueisiin. Tämän hahmottamisessa tilastot ovat hyvänä apuna. Tarvitaan myös historiallisia dokumentteja ja tutkimuksia. Prosessin lähtökohdaksi tiivistyy näiden perusteella monipuolinen aluekuvaus. Aluekuvausta täydentämään tarvitaan analyysi omaa aluetta koskevista suunnittelu- ja strategia-asiakirjoista. Pyörää ei ole toki tarpeen keksiä uudelleen.

Oikeaoppinen SWOT-analyysi¹

Aluekuvauksen ja suunnitteluasiakirjojen erittelyn kautta edetään suhteellisten etujen paikantamiseen SWOT-analyysin avulla. Yleensä SWOT-analyysinä esitetään nelikenttä, jossa ovat näkyvissä vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat. Tämä nelikenttä on kuitenkin vasta SWOT-analyysin lähtökohta. Useasti SWOT-analyysia tehdään arkikokemukseen perustuvien mielikuvien varassa. Tässä hankkeessa SWOT-analyysi perustuu monipuoliseen aluekuvaukseen sekä suunnitteluasiakirjojen erittelyyn.

¹ Sovellettavan SWOT-analyysin tarkka kuvaus esitetään tuonnempana, kun Kyrönmaan pilotissa on edetty siihen vaiheeseen.

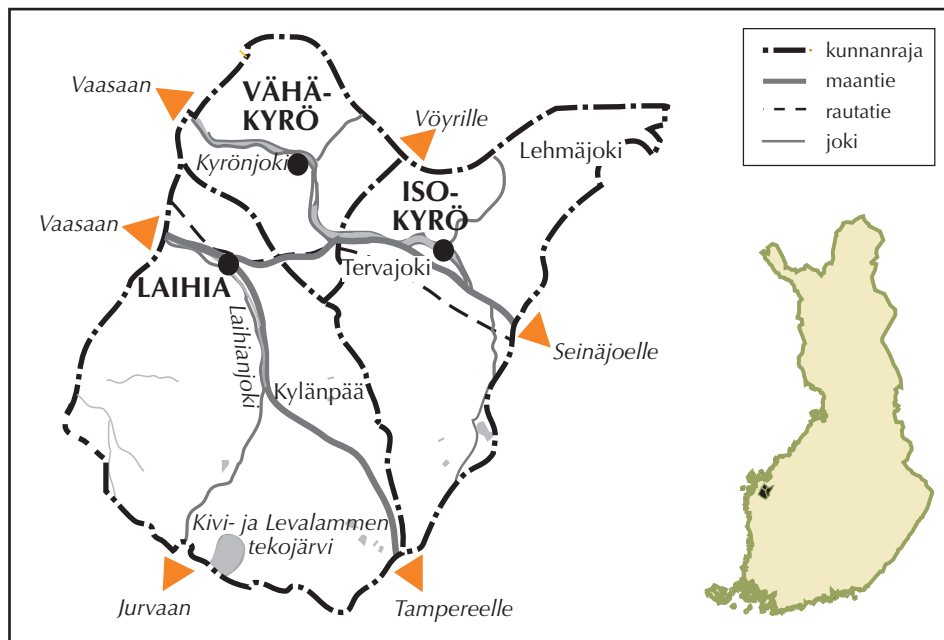
Mikroklusterien perushahmon tunnistaminen

Perinpohjaisesti tehdyn SWOT-analyysin perusteella pystytään paikantamaan useita strategisia suuntia. Niiden välillä tehdään valintoja ja päädytään mikroklusterien perushahmoihin. Viimeinen vaihe tiivistyy konkreettisiksi toimenpidesuunnitelmiksi mikroklusterien edistämisestä. Tämän jälkeen voi alkaa käytännön työ. Tässä hankkeessa ei kuitenkaan ole mahdollista mennä konkretiaan, sillä kyseessä on mikroklustereita tunnistavan prosessin menetelmällinen kokeilu. Tavoitteena on tuottaa hyvin dokumentoituja ohjeita paikallisille toimintaryhmille paikallisen elinkeinopolitiikan välineistä.

2. ALUEKUVAUS

2.1. Oman alueen luonteen ymmärtämisen tärkeys

Aluksi on perehdyttävä oman toiminta-alueen erityispiirteisiin.² Onnistuneen elinkeinopolitiikan kannalta on välttämätöntä tutkia oman alueen luonnetta ja viimeaikaista kehitystä mahdollisimman kattavasti, jotta alueesta saadaan puolueeton ja todenmukainen kokonaiskuva. Matkailuesitteiden ja kuntien Internet-sivujen myönteisten korulauseiden toistamisen sijaan on perehdyttävä alueen historiaan, maisemakuvaan sekä kuntien nykytilaan. Selvitystyössä voidaan käyttää apuna yhteiskunnallista ja maantieteellistä kirjallisuutta, paikallishistorioita, aluetta koskevia tutkimuksia, hakuteoksia sekä maakunnallisia selvityksiä. Seuraavaksi esitellään esimerkkinä Kyrönmaan (kuva 1) aluekuvaus.

Kuva 1. Kyrönmaan alue Suomessa.

² Tätä tekstityyppiä käytetään, kun kuvataan menetelmän käytännön toteutusta ja prosessin eri vaiheita.

2.2. Kyrönmaan historia

Seutukunnan historialliset juuret

Kyrönmaan esihistoriaa leimaa alueen myöhään tapahtunut nouseminen merestä ensin saaristoksi ja sittemmin rannikkoalueeksi. Kyrönmaa rajoittui pronssikaudella (1500–500 eKr.) länsireunastaan mereen ja tämän takia Laihian ja Vähänkyrön alueilta on löytynyt huomattavan paljon pronssikautisia hautaröykkiöitä. Tätä ajanjaksoa seuranneella rautakaudella asutus lisääntyi seudulla niin, että viimeistään ajanlaskun alussa Kyrönmaa oli Etelä-Pohjanmaan tärkein asutusalue. Aluetta halkova Kyrönjoki oli tärkeä reitti meren ja sisämaan välillä. Nykyiset Isonkyrön, Vähänkyrön ja Laihian seudut olivat jo ajanlaskun ensimmäisinä vuosisatoina pieniä keskuksia. Kyrönmaan tämän jälkeisestä kehityskulusta ollaan sen sijaan erimielisiä: asutuksen arvellaan pysyneen joko ennallaan tai hävinneen syystä tai toisesta kokonaan. (Karttunen 1964: 37; Kakkuri ym. 1985: 20–29; Ikola 2004: 21.)

Hämäläisten ja satakuntalaisten eräalueena ollut Kyrönmaa sai joka tapauksessa uutta vakituista asutusta Pohjois-Satakunnasta 1100- ja 1200-luvuilla. Asutus sijoittui vanhoille rautakautisille asuinpaikoille Kyrönjoen ja Laihianjoen varsille. Maankohoamisen takia Kyrönmaa oli etääntynyt jo merestä, ja samoihin aikoihin uutta asutusta levisi rannikolle ja saaristoon Ruotsista. Kirkollisesti Kyrönmaa kuului 1200-loppupuolelta alkaen huomattavan osan Etelä-Pohjanmaata kattaneeseen Kyrön kirkkopitäjään lukuun ottamatta Mustasaaren pitäjään kuulunutta Laihian pohjoisosaa. (Karttunen 1964: 45–61; Luukko 1975: 13; Kakkuri ym. 1985: 34–38; Ikola 2004: 21–22.)

Kyrönmaan nykyisen hallinnollisen aluejaotuksen lähtökohdat ovat 1500-luvulla. Kyrön kirkkopitäjästä erkaantui ensimmäisenä Laihia, josta tuli oma kappeliseurakunta vuonna 1508 ja itsenäinen seurakunta vuonna 1576. Alastaron kappeliseurakunta aloitti toimintansa vuonna 1561 ja itsenäinen Vähänkyrön seurakunta siitä tuli vuonna 1607. Nykyisen muotonsa Kyrön kirkkopitäjän perinteitä kantava Isokyrö sai vuonna 1658 Ylistaron kappeliseurakunnan toteuduttua. Yhtenäiseksi Kyrönmaan nimellä tunnetuksi Laihian, Vähänkyrön ja Isonkyrön kuntakolmikoksi alue vakiintui vasta varsin myöhään, mutta lähes nykyiset aluerajat muodostuivat jo vuonna 1773 Jurvan erottua Laihiasta omaksi kappeliseurakunnakseen. (Suomenmaa 1978: 458, 475; Ikola 2004: 24, 29, 135.)

Kyrönmaan kirkollinen, yhteiskunnallinen ja taloudellinen historia keskittyy Isonkyröön. Seudun keskuksen, Pyhän Laurin harmaakivikirkon iästä on kiistelty, mutta nykyäsityksen mukaan paikalla oli puukirkko viimeistään 1300-luvun alussa ja kivikirkko rakennettiin 1500-luvun alussa (Hiekkanen 2004: 176). Vuonna 1596 Isonkyrön kirkolla käynnistyi Nuijasota, kun alueen talonpojat väsyivät sotaväen elättämiseen eli niin sanottuun linnaleirirasitukseen

ja nousivat hallitsijaa vastaan. Isokyrö toimi myös Suuren Pohjan sodan näyttämönä, kun Ruotsi-Suomen laajenemista vastustanut Venäjä teki pohjalaisten hävittämiseen tähdänneen sotaretken vuonna 1714. Ruotsi-Suomen ja Venäjän armeijoiden kohtaaminen Napuen taistelussa vaati lähes 5000 uhria. (Kakkuri ym. 1985: 49–52, 68–71.)

Kyrönmaan kuntien historialliset piirteet

Isossakyrössä sijaitsevaa Orisbergiä on kutsuttu Etelä-Pohjanmaan ainoaksi kartanoksi. Vaasalaisten liikemiesten vuonna 1676 perustama rautaruukki ei menestynyt, mutta Björkenheimin suvun omistuksessa kartano tuli 1800-luvulla tunnetuksi metalliteollisuudesta ja maatalouskouluistaan. Eturivin mallitulaksi kohonnut Orisberg muodosti myös oman tehdasseurakunnan, jonka keskusena toimi C. L. Engelin suunnittelema Orisbergin kirkko. (Suomenmaa 1968: 274–278.) Toisentyypisen muutoksen on kokenut aivan Isonkyrön ja Vähänkyrön rajalle, vanhalle Köpingin kauppapaikalle syntynyt Tervajoen kylä. Taajama on kasvanut 1970-luvulta lähtien merkittäväksi autokauppakeskittymäksi. (Koski 2002: 153–154.)

Vähäkyrö tunnettiin jo 1700-luvulla käsityöläisten ja kauppiaiden asuinpaikkana ja erityisesti kankaankudonta ja eläinten teurastus kasvoivat merkittäviksi toimialoiksi. Näiden lisäksi peltiastioiden valmistus alkoi muuttua tässä vaiheessa käsityöstä yrittäjyydeksi. Tiheästi asutussa pitäjässä ei ollut lähiseutujen kaltaisia mahdollisuuksia maatalouden laajentamiseen, mikä innosti asukkaita pläkkyreiksi. Pläkkipeltituotannon kasvu hillitsi jopa Etelä-Pohjanmaalle tyypillistä amerikansiirtolaisuutta 1800-luvun lopussa. Laajimmillaan alan yrittäjyys oli maailmansotien välisenä aikana. Muoviastioiden tulo 1940-luvulla markkinoille romahdutti pläkkyreiden elinkeinon. Yksittäisten pläkkyreiden lisäksi jäljelle on jäänyt kunnan lempinimi Fyrrykyrö puhallettavan peltilelun mukaisesti. (Kakkuri ym. 1985: 202–203; Koski 2002: 145–155.)

Laihian julkiseen kuvaan liittyy keskeisesti maaseudun sosiaalisiin kysymyksiin, raittiusaatteeseen ja maahenkeen perehtynyt kirjailija ja kansanedustaja Santeri Alkio. Laihialainen Alkio oli keskeisesti mukana nuorisoseuraliikkeen käynnistämisessä 1800-luvun lopussa ja Maalaisliiton perustamisessa 1900-luvun alussa. Merkittävä vaikuttaja ja ideologi perusti myös Etelä-Pohjanmaan nykyisen pää-äänenkannattajan, sanomalehti Ilkan. (Eteläpohjalaisia elämäkertoja A–L 1963: 30–33). Vieläkin paremmin Laihia tunnetaan kuitenkin nuukuudesta ja laihialaisvitseistä. Ensimmäiset kaskut nuukista laihialaisista kerrottiin 1890-luvulla ja käsitteenä Laihian nuukuus tunnettiin jo tätä ennen. Selitystä nuukuus-ilmiölle on etsitty laihialaisten 1700- ja 1800-luvun todistetusta varakuudesta sekä asutushistoriasta ja murteesta. Eniten kannatusta on kuitenkin saanut selitys, jonka mukaan ilmiö sai alkunsa naapurikuntalaisten katkeruudesta,

kun Laihian silmäätekevät huolehtivat 1860-luvun nälkävuosina ainoastaan oman pitäjän hädänalaisista ja torjuivat muut avuntarvitsijat. (Rapila 1997.)

2.3. Kyrönmaan maisemakuva

Laihia, Isokyrö ja Vähäkyrö kuuluvat maisemallisesti Kyrönmaan peltotasankoon, mikä käsittää myös Härmänmaan, Seinäjoen seudun ja osan ruotsinkielisestä Pohjanmaasta. Kyrönmaan maisemakuva koostuu tasaisista jokilaaksoista sekä niiden väliin jäävistä metsä- ja suoalueista, joista osa toimii samalla vedenjakajana. (Alalammi 1993: 76–77). Laihian tärkein joki eli kunnan keskiosassa kaakko-luodesuuntaisesti virtaava Laihianjoki laskee mereen Vaasan eteläpuolella. Laihian kirkonkylän alueella jokea ympäröivä useiden kilometrien levyinen savi- ja hiesualue muodostaa tasaisen viljelylakeuden. Laihianjokilaakso kohoaa kunnan pohjoisosassa ainoastaan 10 metriä merenpinnan yläpuolelle ja yläjuoksullakin maanpinta on ainoastaan 50 metriä merenpinnan yläpuolella. (Suomenmaa 1971: 276–277; Finlandia 1986: 132.)

Laihian pinta-alasta on 20 % peltoa ja kunnan asutus sijaitsee pääosin tiiviinä nauhakylinä Laihianjokilaaksossa. Tämän alueen ulkopuoliset, pääosin kunnan reunaosissa sijaitsevat metsäiset seudut ovat harvaan asuttuja tai kokonaan asumattomia. Laihian lounaisosassa Maalahden suuntaan virtaava Madesjoki ei ole ohjannut asutusta alueelle, vaan loivat moreeniselänteet ja vetiset nevat ovat tälle seudulle tunnusomaisia. Alueen korkein kohta eli Ylimaa kohoaa lähes 100 metrin korkeuteen. Ylimaan itäpuolella kunnan eteläreunalla sijaitseva Levaneva ympäristöineen on Laihian laajin yhtenäinen metsä- ja suoalue. (Suomenmaa 1971: 276–277; Finlandia 1986: 132.)

Vuonna 1993 perustettu Levanevan luonnonsuojelualue on laajuudeltaan yli 3300 hehtaaria ja se sijaitsee Laihian lisäksi osittain Jurvan kunnassa. Alue koostuu puuttomista nevoista ja se tunnetaan merkittävänä erämaa-alueena. Alueella liikkuvat ovat olleet tähän asti satunnaisia retkeilijöitä sekä marjastajia ja metsästäjiä. Vuonna 2006 Levanevalle valmistui opastettu retkeilyreitistö, mikä luultavasti lisää alueen virkistyskäyttöä. Levanevan länsipuolella sijaitsee 1960- ja 1970-luvuilla padottu Kivi- ja Levalammen tekojärvi, joka on osa Kaskisissa toimivan Metsä-Botnian vesistöjärjestelmää. (Metsähallitus 2006a: 10–14, 18–20; Metsähallitus 2006b.)

Isonkyrön ja Vähänkyrön kuntien maisemaa hallitsee itä-länsisuuntainen Kyrönjoki ja sitä reunustava yhtenäinen peltolakeus. Asutus on ryhmittynyt jokivarteen nauhakyliksi. Etelä-Pohjanmaan kulttuurimaisema sijoittuu Kyrönjoen ja sen sivujokien varsille: Mustasaaresta Ylistaroon ulottuva jokivarsialue on valittu valtakunnallisesti arvokkaaksi maisemaksi (Ympäristöministeriö 1992: 138). Yli 200 kilometriä pitkä Kyrönjoki laskee Koivulahdessa Vaasan pohjoispuolella

mereen. Savipohjainen jokilaakso on Vähässäkyrössä ainoastaan muutaman metrin korkeudella merenpinnasta ja Isossakyrössäkin alueen korkeus on runsaat 10 metriä merenpinnasta, mikä kertoo peltomaiseman tasaisuudesta. Muista alueen vesistöistä tärkeimmät ovat Isonkyrön pohjoisosasta Kyrönjokeen virtaava Lehmäjoki sekä Suomen vanhin tekojärvi, 1700-luvulla Orisbergin rautaruukkia varten rakennettu Kotilampi Isonkyrön ja Ylistaron rajalla. (Suomenmaa 1968: 271–273; Suomenmaa 1978: 456–457; Finlandia 1986: 64–65, 231.)

Vähänkyrön pinta-alasta on noin 40 % ja Isonkyrön pinta-alasta noin 35 % peltoa. Etäällä Kyrönjoesta peltoaukeiden reunoilla sijaitsevat matalat moreeni-selänteet ovat tyypillisiä Vähällekyrölle, mutta kunnan korkeimmat kohoumat ulottuvat tästä huolimatta ainoastaan 17 metriin merenpinnan yläpuolelle. Kunnan mataluutta selittää osaltaan kunnan sijainti: kunnan luoteiskulma on vain neljän kilometrin etäisyydellä merestä. Soita Vähässäkyrössä on muuhun Kyrönmaahan verrattuna vähän, sillä ne on muokattu pelloiksi. Isossakyrössä laajat moreenikankaat ja suot painottuvat molemmille puolille Kyrönjoen peltolakeutta. Korkeimmat kohdat kohoavat kunnan eteläosassa Laihianjoen itäpuolella lähes 70 metrin korkeuteen. (Suomenmaa 1968: 271–273; Suomenmaa 1978: 456–457; Finlandia 1986: 64–65, 231.)

2.4. Kyrönmaan kuntien nykytila

Valtionhallintoa alettiin muuttaa 1990-luvulla taloudellisen ahdingon ja Suomen EU-jäsenyyden vauhdittamana. Muutosten lähtökohtina olivat hallinnon keventäminen, päällekkäisyyksien purkaminen sekä hallinnollisten aluejakojen yhtenäistäminen. Kyrönmaan kuntien sijainnin ongelmallisuus tuli esiin vuonna 1993, kun uudet aluekehitysviranomaiset, maakuntien liitot, perustettiin. Vaasan läänin seutukaavaliitto jaettiin kolmeen osaan ja aiemmasta linjauksesta poiketen Laihia, Isokyrö ja Vähäkyrö tulivat osaksi Vaasan rannikkoseutua eli Pohjanmaan maakuntaa. (Mikkonen 1995: 34–36; Pribilla 2005: 24, 39, 108.)

Koska Suomen jäsenyys Euroopan unionissa edellytti myös maakuntia pienempien osa-alueiden määrittelyä NUTS III -aluetasoa varten, perustettiin vuoden 1994 alusta lukien 88 pientalosaluetta eli seutukuntaa. Laihian seutukunnasta tuli yksi Vaasan rannikkoseudun neljästä seutukunnasta. (Mikkonen 1995: 34–36, 190–192). Aluejaotus on pysynyt tämän jälkeen samana, vaikka seutukunnan nimi on muuttunut Kyrönmaaksi ja maakunnan nimi Pohjanmaaksi. Seutukuntien keskinäisessä järjestyksessä Kyrönmaa on väkiluvultaan maan 14. pienin: asukkaita on noin 17 000. Kyrönmaa on ainoa täysin suomenkielinen alue Pohjanmaan maakunnassa. Muut seutukunnat ovat kaksikielisiä tai täysin ruotsinkielisiä. Asetelma on kyrönmaalaisille haastava, sillä maakunnallisissa yhteyksissä puhutaan lähes yksinomaan ruotsia.

Kyrönmaan länsireunasta Laihialta on matkaa Vaasaan noin 20 kilometriä ja alueen itäreunasta Isostakyröstä on matkaa Seinäjoelle noin 30 kilometriä. Vaasan vaikutusalueeseen kuuluu Vähäkyrö, pääosa Laihiasta sekä Isonkyrön länsiosa. Laihian eteläosa sekä Isonkyrön itä- ja eteläosat kuuluvat puolestaan Seinäjoen vaikutusalueeseen (Haapala 1993: 81). Kuntaa halkovien valtateiden sekä toistaiseksi kolmella asemalla toimivan junaliikenteen ansiosta liikenneyhteydet ovat varsin hyvät. Huolimatta sijainnistaan lähellä maakuntakeskuksia Kyrönmaan kunnat kuuluvat maaseudun kolmijaossa ydinmaaseutuun.

Kyrönmaan kolmesta kunnasta suurin eli Laihia ei yllä aivan puoleen alueen väkiluvusta tai pinta-alasta (taulukko 1.). Kunnista tiheimmin asuttu ja taajamoitunein on Vähäkyrö. Vähäkyrön asutus sijoittuu kirkonkylään, Merikaartoon ja Tervajoelle. Kaikissa näissä taajamissa on saatavissa hyvätasoiset kunnalliset peruspalvelut. Isonkyrön asutus sijoittuu Kyrönjokivarteen kunnan keskiosaan ja palvelut sijaitsevat pääosin kirkonkylässä, mutta hajanaisesti myös kunnan muissa kylissä kuten Tervajoella, Orismalan–Valtaalan alueella sekä Lehmäjoella. Laihialla asutus sijoittuu Laihianjokivarteen kunnan keski- ja pohjoisosaan, mutta palvelut ovat keskittyneet kirkonkylään.

Taulukko 1. Perustietoja Kyrönmaan kunnista.

	maapinta- ala km ²	vesipinta- ala km ²	pinta-ala yhteensä	väkiluku 31.12.2005	asukkaita / km ²	taajama- aste
Kyrönmaa	1037,8	7,1	1044,9	17256	16,7	81,7
Isokyrö	354,7	2,9	357,6	5044	14,2	76,0
Laihia	507,3	2,1	509,4	7564	15,0	81,1
Vähäkyrö	175,8	2,1	177,9	4699	26,5	89,1

2.5. Väestö- ja elinkeinotilastojen käyttö

Seuraavaksi on tarkasteltava väestön ja elinkeinojen kehitystä ja nykytilaa. Kyrönmaa kuuluu maaseudun kolmijaossa ydinmaaseutuun, joten Kyrönmaata verrataan koko ydinmaaseutuun. Tällä tavoin saadaan selville oman alueen vahvuudet ja erityispiirteet sekä alueen eroavuus muihin samankaltaisiin alueisiin. Vertailua on tarpeen tehdä myös koko maahan ja muihin seutukuntiin. Vertailut kannattaa tehdä lähtökohtaisesti koko aluetta koskevinä, sillä kunnittainen tarkastelu on liian yksityiskohtaista.

Tiedollinen pohja tarkastelulle hankitaan tilastoista. Tilastokeskuksen Maaseutuindikaattorit-tietokantaan on koottu maaseutuun liittyvää tilastoaineistoa 1980-luvun lopusta alkaen. Täydentäviä tietoja voi etsiä muista lähteistä, kuten Suomen Tilastollises-

ta Vuosikirjasta, Tilastokeskuksen Seutukunta- ja maakuntakatsaus-julkaisusta, Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskuksen (TIKE) Matilda-tietokannasta sekä Maatilarekisteri -julkaisusta, Tilastokeskuksen Yritys- ja toimipaikkarekisterin Kohderyhmälaskuri-verkkopalvelusta sekä Kuntaliiton verkkosivuilla olevasta laajasta tilastoaineistosta. Tilastojen avulla kannattaa tarkastella lähi-menneyttä. Sopiva aloitusvuosi on 1990, joka oli suurta lamaa edeltänyt viimeinen ”hyvä vuosi”.

2.6. Kyrönmaan väestörakenteen kehitys

Kyrönmaan väkiluku pysyi 1990-luvulla ja 2000-luvun alussa jokseenkin samansuuruisena, sillä vuosina 1990–2005 alueen väkiluku väheni ainoastaan 497 henkilöllä. Muutos oli erityisen suuri Vähässäkyrössä ja Isossakyrössä, kun taas Laihian väkiluku kasvoi tänä aikana aavistuksen verran. Kokonaisuutena alueen kehitys oli selvästi suotuisampaa kuin ydinmaaseudulla keskimäärin, mikä selittyy kuitenkin suoraan Laihian muita kuntia suotuisammalla väestönkehityksellä. Esimerkiksi vuosina 2004–2005 Kyrönmaan tilanne jatkui samansuuntaisena. Kokonaisväkiluku väheni kahden vuoden aikana 32 asukkaalla, vaikka Laihialla molemmat vuodet olivat väestönkehitykseltään voimakkaan positiivisia.

Väkiluvun muutos on johtunut lähinnä muuttoliikkeestä, joka 1990-luvun alkupuolella kääntyi Kyrönmaan kunnille tappiolliseksi. Yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta tilanne on jatkunut 2000-luvun alkuvuosiin saakka samankaltaisena. Kyrönmaan muuttotappio oli vuosina 1990–2005 yhteensä 752 henkilöä, mikä oli lievempää kuin ydinmaaseudulla keskimäärin. Vuosina 2004–2005 alue kärsi 94 henkilön muuttotappion, mikä suhteellisesti tarkasteltuna oli seutukuntatasolla varsin vähäistä. Luonnollinen väestönlisäys on vaihdellut Kyrönmaalla vuosittain ja kunnittain, mutta kokonaisuutena tulos on ollut niukasti positiivinen. Syntyneitä oli vuosina 1990–2005 Kyrönmaalla 140 henkilöä kuolleita enemmän, mikä vastaavaan ajanjaksoon verrattuna oli selvästi ydinmaaseutua suurempaa. Myös koko maahan verrattuna alueen tilanne oli melko hyvä, sillä vuonna 2005 Kyrönmaa oli luonnolliselta väestönlisäykseltään 22. suotuisin.

Kyrönmaan väestön ikärakenne on keskimäärin koko maata hieman nuorekkaampi ja aavistuksen verran nuorekkaampi myös ydinmaaseutuun verrattuna. Erityisen paljon Kyrönmaalla on pieniä lapsia, sillä verrattaessa perheitä, joissa on 0–6 -vuotiaita lapsia kaikkiin alle 18-vuotiaita lapsia sisältäviin perheisiin, oli Kyrönmaa vuonna 2004 maan seutukunnista sijalla 14. Kokonaisuutena muutos on kuitenkin ollut samansuuntainen kuin muuallakin maassa eli lasten ja nuorten osuus on vähentynyt ja vastaavasti yli 65-vuotiaiden osuus on kasvanut tasaisesti. Kunnista Isonkyrön väestörakenne on Laihiaa ja Vähääkyröä ikääntyneempi.

Kyrönmaalla oli vuonna 2005 eri ikäryhmistä 0–9 ja 25–39 -vuotiaita enemmän kuin ydinmaaseudulla ja vastaavasti 60–84 -vuotiaita vähemmän kuin

ydinmaaseudulla keskimäärin. Kyrönmaata voikin tämän valossa luonnehtia tyyppilliseksi lapsiperheiden asuinpaikaksi. Osaltaan tätä vahvistaa asuntojen vilkas rakentaminen: vuonna 2005 Kyrönmaalle valmistui 5,2 asuntoa 1000 asukasta kohti, mikä tekee alueesta maan 20. merkittävimmän seutukunnan asuntorakentamisessa. Vuonna 2005 Kyrönmaan demografinen huoltosuhde oli 0,57, kun se ydinmaaseudulla oli 0,60 ja koko maassa 0,50. Kyrönmaalla on siis hieman enemmän lapsia ja vanhuksia työikäisiin nähden koko maahan verrattuna, mutta ydinmaaseudulla on vielä Kyrönmaatakin enemmän. Erot ovat suhteellisen pieniä ja vuonna 2005 Kyrönmaa oli seutukuntien keskitasoa.

Koulutukseltaan kyrönmaalaiset ovat keskitasoa. Korkeakoulutuksen saaneita asuu eniten Laihialla, mutta kokonaisuutena Kyrönmaan kuntien koulutustaso on hieman koko maata alhaisempi. Tutkinnon suorittaneita oli vuonna 2004 koko maassa 63 %, mutta Kyrönmaalla vain 57 %. Vastaavasti korkeakoulututkinto oli koko maassa 13 %:lla, mutta Kyrönmaalla ainoastaan 8 %:lla. Seutukuntavertailussa Kyrönmaa sijoittuu keskitason alueeksi.

Kesäasutusta Kyrönmaalla on poikkeuksellisen vähän. Kun ydinmaaseudulla on keskimäärin 156 kesäasuntoa 1000 asukasta kohden, on vastaava luku Kyrönmaalla ainoastaan 42. Kyrönmaalla oli vuonna 2004 yhteensä 740 kesäasuntoa, ja ne jakautuvat melko tasaisesti kolmen kunnan kesken. Suhteessa alueen vakituiseen väestöön oli Kyrönmaalla ainoastaan 4,7 % kesäasukkaita, kun vastaava luku ydinmaaseudulla on 19,6 % ja koko maassa 10,6 %. Kyrönmaalla onkin 9. vähiten kesäasukkaita ja 11. vähiten kesämökkejä koko maan seutukunnista. Sen sijaan lähes 80 % Kyrönmaan vakituisista asukkaista asui vuonna 2004 omistusasunnossa, mikä on maan seutukunnista kaikkein eniten.

2.7. Kyrönmaan elinkeinorakenteen kehitys

Maa- ja metsätalous

Alkutuotanto työllisti vuonna 2005 Kyrönmaan väestöstä 10 % ja sen osuus alueen työpaikoista oli 15 %. Kyrönmaalla oli samana vuonna toiminnassa 929 maatilaa, joilla oli viljelyksessä yhteensä 30 246 hehtaaria peltoa. Tämä oli 1,3 % koko maan maatilojen määrästä ja koko maan peltoalasta. Kyrönmaa oli vuonna 2004 alkutuotannon työllistävyuden suhteen maan 31. tärkein seutukunta, joskin alan työpaikat vähenivät vuosina 2000–2004 seutukunnista 11. eniten. Tilojen lukumääräisestä vähenemisestä huolimatta peltoala on säilynyt kuitenkin viljelyksessä ja jopa lisääntynyt.

Kyrönmaalaisella tilalla oli vuonna 2005 keskimäärin 32,6 hehtaaria peltoa, mikä on vain aavistuksen verran vähemmän kuin koko maassa keskimäärin (33,0 ha). Kyrönmaa on joka tapauksessa keskimääräistä peltovaltaisempaa, sillä

alueen maapinta-alasta on peltoa 29 %, kun se ydinmaaseudulla on keskimäärin 17 % ja koko maassa 7 %. Maan seutukunnista Kyrönmaa on neljänneksi peltovaltaisimman Loimaan ja Salon seutukuntien sekä Härmänmaan jälkeen. Myös kuntatasolla suhteellisesti eniten peltoa on Varsinais-Suomessa ja Lounais-Hämeessä, ja Kyrönmaan kunnista ainoastaan Vähäkyrö on maan 20 peltovaltaisimman kunnan joukossa. Viljelyolosuhteet ovat Kyrönmaalla melko hyvät, mutta eivät kuitenkaan Lounais-Suomen, Etelä-Hämeen, Uudenmaan tai Kymenlaakson parhaiden alueiden veroiset (vrt. Rosenqvist 1997: 44–47).

Kyrönmaan maataloutta leimaa merkittäväällä tavalla viljanviljely. Alueen maataloista oli vuonna 2005 päätuotantosunnaltaan viljajaloja 66 %, kun koko maassa viljajaloja oli vain 41 %. Myös sikajaloja oli vuonna 2005 alueella keskimääräistä enemmän (9 %, koko maassa 5 %), kun taas lypsykarjajaloja oli selvästi keskimääräistä vähemmän (11 % / 24 %). Myös siipikarjajaloja sekä muita kasvintuotantotiloja oli keskimääräistä vähemmän. Viljanviljelyn merkitys on suuri, sillä vuonna 2005 Kyrönmaan peltoalasta 80 %:lla viljeltiin viljakasveja. Osa-aikaviljely onkin alueella keskimääräistä tavanomaisempaa.

Kyrönmaalla viljeltiin vuonna 2004 huomattavasti muuta maata enemmän ohraa (59 %, koko maassa 30 %). Lypsykarjatalouden vähäisyyden takia peltoa oli Kyrönmaalla nurmikasveilla huomattavasti keskimääräistä vähemmän (9 % / 31 %). Myös kauraa, vehnää ja perunaa viljeltiin hieman keskimääräistä vähemmän ja rypsiä vastaavasti enemmän. Luomutuotanto oli erityisen vähäistä, sillä Kyrönmaalla oli vuonna 2005 luomutuotannossa peltoa ainoastaan 427 hehtaaria eli vain 1,4 % peltoalasta. Koko maassa luomupeltoa oli samana vuonna puolestaan 6,7 % peltoalasta. Vastaavasti luomutiloja oli vuonna 2005 Kyrönmaalla vain 13 eli 1,4 %, kun ydinmaaseudulla ja koko maassa niitä oli 5,8 % kaikista tiloista.

Jalostus ja palvelut

Jalostuselinkeinon työpaikkoja oli Kyrönmaalla vuonna 2004 ydinmaaseutua vähemmän. Koska työpaikkojen määrä Laihiällä ja Vähässäkyrössä vastaa ydinmaaseudun ja koko maan tilannetta, selittyy jalostuksen painoarvon vähäisyys Isonkyrön teollisuustyöpaikkojen vähäisyydellä. Kyrönmaan työpaikoista 25 % sijoittui vuonna 2004 jalostuselinkeinoon, mutta alueella asuvasta työvoimasta jalostus työllisti samana vuonna 34 %. Tämä oli selvästi enemmän kuin koko maassa, jossa jalostuksen osuus elinkeinorakenteessa oli 25 %.

Jalostuksen työllistävyttä kuvaa Kyrönmaan asema koko maan 14. tärkeimpänä seutukuntana vuonna 2004. Tätä selittää kuitenkin huomattavalta osin työssäkäynti oman seutukunnan ulkopuolella. Kyrönmaan työpaikkaomavaraisuusaste väheni 1990-luvulla ja 2000-luvun alussa huomattavasti: vuonna 1990 se oli vielä 76 %, mutta vuonna 2004 enää 65 %. Työpaikkaomavaraisuus oli

suurin Isossäkyrössä (75 %) ja pienin Vähässäkyrössä (59 %). Kyrönmaa poikkesi selvästi muusta ydinmaaseudusta, sillä vuonna 2004 sen keskimääräinen työpaikkaomavaraisuus oli 87 %. Myös muutoksen suhteen Kyrönmaa erosi voimakkaasti ydinmaaseudusta, jonka työpaikkaomavaraisuus on pysynyt lähes entisellään.

Asuinkunnassa ja sen ulkopuolella työssäkäyvät henkilöt jakaantuivat Kyrönmaalla vuonna 2004 jokseenkin tasan 49.7 % - 50.3 %. Suhteellisesti eniten pendelöijä oli Vähässäkyrössä (57 %) ja määrällisesti eniten Laihialla (1684 henkilöä). Tilanne poikkesi selvästi ydinmaaseudusta ja koko maasta: ydinmaaseudulla oli vuonna 2004 kunnan ulkopuolella työssäkäyviä 34 % ja koko maassa 32 % kaikista työssäkävijöistä. Myös muutos on ollut Kyrönmaalla suurempi kuin ydinmaaseudulla ja koko maassa keskimäärin: Kyrönmaalla yhä useampi pendelöi Vaasaan ja Seinäjoelle.

Kyrönmaalla oli vuonna 2006 yhteensä 152 teollisuuden toimipaikkaa, joista 86 % oli alle 10 henkilön suuruisia. Toimipaikkojen lukumäärän perusteella alueella on keskimääräistä enemmän metalliteollisuuden, saha- ja puutuoteteollisuuden, elintarviketeollisuuden ja muoviteollisuuden yrityksiä. Koska teollisuusyrityksiä on alueella lukumääräisesti melko vähän, selittyy toimialojen merkittävyys osittain yksittäisten yritysten kautta. Metallituoteteollisuuden osuus kaikista teollisuusyrityksistä on 30 % ja merkittävin yritys valmistaa Laihialla alumiini- valuja. Huomattavia työllistäjiä ovat myös Laihialla ja Isossäkyrössä putkentyöstökoneita valmistavat sekä Vähässäkyrössä metallirakenteita valmistavat yritykset. Muu alueen metalliteollisuus koostuu pienemmistä metallin työstöön, koneiden valmistukseen sekä alihankintaan keskittyneistä mikroyrityksistä.

Saha- ja puutuoteteollisuuden osuus teollisuusyrityksistä on 13 %. Työllisyyden kannalta alan tärkeimmät yritykset valmistavat kattoristikoiden ja puupakkauksien Vähässäkyrössä sekä kattoristikoiden, hirsimökkejä ja höylätavaraa Laihialla. Keskimääräistä suurempia ovat myös hirsitaloja Vähässäkyrössä ja puisia lahjatavaroita, kotitalousvälineitä ja sisustustuotteita Isossäkyrössä valmistavat yritykset. Elintarvikeyritysten osuus Kyrönmaan teollisuudesta on 9 %. Alan tärkeimmässä yrityksessä Laihialla valmistetaan mallastuotteita ja työntekijämäärältään toiseksi suurimmassa yrityksessä Isossäkyrössä valmistetaan terveysvaikutteisia juustotuotteita.

Muovialan osuus teollisuusyrityksistä on 5 %. Työnantajista tärkeimmät ovat Vähässäkyrössä muoviosia sekä ja Isossäkyrössä joustomuovipakkauksia valmistavat yritykset. Alueen muoviteollisuutta täydentävät vielä näitä pienemmät, ilmastointiventtiileitä ja jätevesien käsittelyjärjestelmiä valmistavat alan yritykset. Muiden alojen yrityksistä suurin tekee sähkömoottori- ja generaattorialan alihankintatöitä Vähässäkyrössä. Yli kymmenen henkilöä työllistäviin yrityksiin kuuluvat myös vuodevaatteita Vähässäkyrössä ja hautakiviä Isossäkyrössä valmistavat yritykset.

Yli kymmenen henkilöä työllistäviä jalostusalan yrityksiä on Kyrönmaalla yhteensä 15 ja alueen yritystoiminnalle onkin tunnusomaista sen pienuus. Yksi

teollisuuden toimipaikka työllisti Kyrönmaalla vuonna 2004 keskimäärin alle seitsemän toimihenkilöä tai työntekijää, kun koko maassa vastaava luku on 14,5. Kyrönmaa onkin teollisuuden palkatun henkilöstön ja teollisuustoiminnan jalostusarvolla mitaten 14. pienin seutukunta Suomessa. Yritysten kokonaismäärä noudattelee kuitenkin koko maan ja ydinmaaseudun keskimääräistä tasoa, joskin Laihialla yrityksiä on asukaslukuun suhteutettuna muita Kyrönmaan kuntia selvästi vähemmän.

Yksityisten ja julkisten palvelujen osuus on Kyrönmaalla hieman suurempi kuin ydinmaaseudulla keskimäärin. Yksityisissä palveluissa erityisen paljon työpaikkoja on tukku- ja vähittäiskaupassa sekä kiinteistö-, vuokraus-, tutkimus- ja liike-elämän palveluissa. Julkisissa palveluissa Kyrönmaalla on hieman enemmän terveydenhoito- ja sosiaalipalveluja kuin ydinmaaseudulla tavallisesti, joskin tämä selittyy Laihian osuudella. Kokonaisuutena palvelutoimialojen työllistävyys oli vuonna 2004 Kyrönmaalla selvästi maan keskiarvoa alhaisempi: seutukunnan sijoitus oli 15. alhaisin koko maassa. Koko maahan verrattuna palvelujen osuus on Kyrönmaalla on alhaisempi kautta linjan: merkittävimmät poikkeukset koskevat moottoriajoneuvojen myyntiä, huoltoa ja korjausta sekä maaliikennettä.

Moottoriajoneuvojen kaupan, huollon ja korjauksen toimipaikat kattoivat vuonna 2006 kaikista Kyrönmaan kaupan alan yrityksistä 34 %, kun koko maassa toimipaikkoja oli ainoastaan 19 %. Alan toimipaikkojen ja henkilöstön määrä kasvoi vuosina 1995–2002 Kyrönmaalla lähes 40 %:lla eli Pohjanmaan seutukunnista selvästi eniten. Muuhun Pohjanmaahan verrattuna ajoneuvojen myynti ja niiden huolto ovatkin toimipaikkojen lukumäärän, henkilöstön lukumäärän ja etenkin liikevaihdon näkökulmasta poikkeuksellisessa asemassa: tämä selittyy Tervajoen autokauppakeskittymällä. Maaliikenteessä painopiste on puolestaan tieliikenteen tavarankuljetuksessa, joka kattaa lähes kymmenesosan kaikista Kyrönmaan yrityksistä. Koko maassa tieliikenteen tavarankuljetus jää runsaaseen kahdeksaan prosenttiin.

2.8. Synteesi

Kaupunkien läheisyydestä huolimatta lievä väestökato on ollut jo pitkään Kyrönmaan ongelmana. Alueen syntyvyys on kuolleisuutta suurempaa, mutta alue kärsii Laihiaa lukuun ottamatta edelleen muuttotappiosta. Aluetta voi luonnehtia lapsiperheiden suosimaksi, sillä Kyrönmaalla on tavanomaista enemmän nuoria perheitä ja pieniä lapsia. Kyrönmaalaiset asuvat omistusasunnoissa ja rakentavat uusia taloja jatkuvasti. Sen sijaan kesäasuntoja ei vähäjärvisellä alueella juurikaan ole. Elinkeinorakenteeltaan Kyrönmaa on koko maata alkutuotantovaltaisempi, sillä alueella on huomattavan paljon peltoa. Seutukuntaa leimaakin viljanviljely ja etenkin ohra on kyrönmaalaisen suosikkikasvi. Maataloustuotannolle on tun-

nusomaista osa-aikaisuus ja erittäin vähäinen kiinnostus luomutuotantoon. Kodin ulkopuolella työssäkäyvät suuntaavat varsin usein lähikaupunkeihin, joten alueen työpaikkaomavaraisuus on varsin alhainen. Kyrönmaan eri toimialoista tärkeitä ovat metallin, puutuotteiden, elintarvikkeiden ja muovin jalostus, moottoriajoneuvojen kauppa ja korjaus sekä tieliikenteen tavarakuljetus.

3. OLEMASSA OLEVAT SUUNNITELMAT JA STRATEGIAT

3.1 Strategioiden läpikäyminen

Seuraavaksi on selvitettävä, missä suunnitelmissa ja strategioissa on käsitelty omaa aluetta. Paikallistason eli kuntien ja toimintaryhmien suunnitelmien ohella on tarkasteltava aluehallinnon suunnittelutekijä, jotta saadaan selville, mihin omassa maakunnassa tähdätään. Tarvittavat suunnitteluasiakirjat löytyvät pääosin Internetistä. Tärkeä lähtökohta on oman alueen maakuntaliiton kotisivu.

Seuraavaksi käydään läpi erilaisia suunnitteluasiakirjoja. Huomio kiinnitetään ainoastaan maaseutuun liittyviin aineksiin. Samoin paikannetaan kohdat, joissa puhutaan esimerkkialue Kyrönmaasta. Tarkoituksena ei ole referoida suunnitelmia kokonaisuudessaan, vaan tutustua niihin Kyrönmaan maaseutuyrittäjyyden edistämisen näkökulmasta.

3.2. Pohjanmaan maakuntasuunnitelma 2020 "Kaksi kieltä, yhtä mieltä"

Maakuntasuunnitelmassa luodaan suuntaviivat maakuntatason tavoitteelliselle kehittämiselle eli suunnitelma toimii strategisena yleislinjauksena alueen kehittämiselle. Pohjanmaan vuoteen 2020 ulottuva maakuntasuunnitelma "Kaksi kieltä, yhtä mieltä" on hyväksytty vuonna 2003 ja siinä kootaan yhteen työryhmissä työstetyt visiot alueen tulevaisuudesta. Maakuntasuunnitelma muodostaa kehyksen, johon muut maakuntaa koskevat kehittämisohjelmat sovitetaan, joskin osa ohjelmista on toiminut jo maakuntasuunnitelman teon pohjana. Suunnitelman yleisluontoisuuden takia viittaukset yksittäiseen seutukuntaan, kuten Kyrönmaan, ovat vähäisiä.

Pohjanmaan maakuntasuunnitelman yleisenä tavoitteena on kasvun edistäminen sekä hyvinvoinnin säilyttäminen ja parantaminen. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi on asetettu kolme erityistavoitetta: osallisuus, kilpailukyky ja kestävä kehitys. Osallisuuden edistämiseen pyritään hallintokäsittelyn avoimuudella, päätöksenteon oikeellisuudella sekä sosiaalisten kohtaamisareenojen luomisella. Kilpailukyky edellyttää puolestaan panostamista koulutukseen, tutkimukseen, pohjalaiseen kulttuuriin sekä vapaa-ajan toimintaan. Monimuotoiseen kulttuuriin sisällytetään Pohjanmaalla myös alueen vahva yrittäjyys.

Kilpailukykyyn säilyttäminen edellyttää koko maakunnan tasapainoista kehittämistä, mikä maakuntasuunnitelman perusteella edellyttää nimenomaan

Vaasan ja Pietarsaaren seutukuntien sekä Suupohjan rannikkoseudun kehittämistä. Kyrönmaata ei mainita suunnitelmassa tässä yhteydessä lainkaan, joskin tavoitteeksi asetetaan kaupungin ja maaseudun vuorovaikutus sekä maatalouden toimintaedellytysten turvaaminen ja elintarvikeketjun vahvistaminen. Keskeisenä kilpailukykyyn liittyvänä tavoitteena on myös erityyppisten ja -tasoisten liikenneyhteyksien parantaminen ja turvaaminen. Maakuntaa halutaan kehittää kaupunkien, maaseudun sekä merenläheisen asumisen alueena. Myös uusiutuvan energiantuotannon kehittämistä painotetaan vahvasti.

Maakunnan kilpailukyky edellyttää monipuolista elinkeinorakennetta ja menestyviä klustereita. Pohjanmaan maakunnan yrityksille ja alueen elinkeinoelämälle on luotava hyvät toimintaedellytykset. On pyrittävä entistä suurempaan tehokkuuteen, eri toimijoiden yhteistyön lisäämiseen, maakunnallisen identiteetin kohottamiseen sekä yrittäjyyden ja yrittäjähengen edistämiseen. Alueen kestävä kehitys edellyttää myös ihmisläheisiä ja laadukkaita hyvinvointipalveluja, joiden luomisessa voidaan käyttää uutta tekniikkaa.

Pohjanmaan myönteisen kehityksen turvaamiseksi on työvoiman ja työpaikkojen riittävyyteen kiinnitettävä huomiota. Myös työelämän joustavuuteen ja yrittäjyyden edistämiseen on panostettava. Elinkeinorakenteen monipuolistamiseen kuuluu olennaisena osana pienyrittäjyyden edistäminen ja erityisesti hyvinvointi- ja peruspalvelujen sekä majoitus- ja ravitsemuspalvelujen yksityistäminen. Elinkeino toiminnan kehittämisessä kiinnitetään Pohjanmaalla erityistä huomiota myös alkutuotannon mahdollisuuksiin sekä meren, vesistöjen ja luonnontuotteiden hyödyntämiseen. Elinkeino toiminnassa ja asumisessa pyritään myös luonnon monimuotoisuuden lisäämiseen ja säilyttämiseen sekä kulttuuriympäristön hoitamiseen.

3.3. Pohjanmaan maakuntaohjelma

Valtuustokausittain laadittava maakuntaohjelma sekä vuosittainen maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelma ovat maakuntasuunnitelmassa määriteltyjen strategisten linjausten käytännön toteutusasiakirjoja. Pohjanmaan maakuntaohjelmassa tuodaan esiin alueen kannalta tärkeimmät kehittämistoimenpiteet, hankkeet ja tavoitteet sekä arvio ohjelman rahoituksesta. Toteuttamissuunnitelma sisältää keskeisimmät maakuntaohjelman toteuttamisen painopisteet, toimintalinjat sekä ohjeellisen budjetin hankkeiden läpiviemistä varten.

Toteuttamissuunnitelmissa vuosille 2005–2006 ja vuosille 2006–2007 Kyrönmaan elinkeinoelämään liittyvät asiakokonaisuudet tulevat esille lähinnä Elävä Pohjanmaa – elävä kaupunki ja maaseutu -teeman yhteydessä. Pohjanmaalla tavoitellaan maakunnan tasapainoista kehitystä, mikä edellyttää työpaikkojen lisäämistä sekä liikenne- ja viestintäyhteyksien, palvelurakenteen sekä asumis-

vapaa-ajanvietto- ja virkistysmahdollisuuksien kehittämistä. Vaasan rata on sähköistettävä, valtateitä kehitettävä sekä uusia kaupunkimaisia, luonnonläheisiä ja merenläheisiä asuinalueita rakennettava. Maaseudun menestyminen edellyttää myös uusien toimialojen ja tuotantomuotojen kehittämistä. Uusia tuotteita, menetelmiä ja tuotantosuuntia tarvitaan maa- ja metsätaloudessa, elintarvikealalla, matkailualalla, käsiteollisuudessa ja bioenergian tuotannossa.

Vuosien 2007–2010 maakuntaohjelmassa alueen taloudelliseen kasvuun ja hyvinvointiin liittyvät kehittämistavoitteet toteutetaan neljän toimintalinjan kautta. Tavoitteena on kehittää innovaatiojärjestelmää ja osaamista sekä alueen saavutettavuutta, tasapainoista aluerakennetta ja hajautettua energiantuotantoa. Sosiaalista pääomaa kehitetään sekä luonnon ja ympäristön hyvinvointia edistetään. Toimialoista kehitystoimenpiteitä suunnataan sähkö- ja energia-alalle, bioenergiaan, media-alalle, metallialalle, metsä- ja puutuotealalle, matkailualalle, hyvinvointipalveluihin, vene- ja muovitoimialalle sekä elintarvikealalle.

Maataloudessa pyritään yhtäältä tuottavuuden lisäämiseen tehomaa- ja maataloudessa ja toisaalta mikroryppäiden luomiseen maaseudun pienimuotoisen tuotannon jalostusarvon kohottamiseksi. Perusmaataloutta halutaan tehostaa, erikoistumista edistää ja pienimuotoista elintarviketuotantoa kehittää. Paikallista elintarvikeyrityttäjäjyötä ja jalostusasteen nostoa kehitetään Foodia-elintarvikekeskuksen kautta. Vuosina 2007–2010 tähdätään alkutuotannon kehittämiseen mikroklustereita edistävän maaseudun elinkeinopoliitiikan kautta. Elintarvikealalla pyritään tuotannon jalostusarvon nostamiseen ja tuotekehitykseen, lähiruoan käytön edistämiseen sekä terveystuotteiden elintarvikkeiden kehittämiseen.

Mekaaniseen puunjalostukseen liittyvää kehittämistyötä on tehty Pohjanmaan maakunnassa vuodesta 2005 lähtien puualan kehittämiskeskus Woodpointin kautta. Alueen yritystoiminnan painopiste on sahauskassa ja höyläyksessä, rakentamisen ja sisustamisen puutöissä, puutalojen valmistuksessa, komponenttiteollisuudessa sekä pakkausten valmistamisessa. Alan yritysten kilpailukyvyyn säilyttäminen edellyttää yhteistyön lisäämistä, jalostusasteen nostoa, tuotekehitystä ja kansainvälistymistä myös uudella ohjelmakaudella. Samanaikaisesti kehitetään luonnon monimuotoisuuteen liittyvää elinkeinotoimintaa sekä ympäristöyrittäjyötä.

Pohjanmaan elinkeinoelämän kannalta merkittävin tulevaisuuden teema on liittynyt ympäristöystävällisen energiateknologian kehittämiseen. Pyrkimyksenä on ollut luoda Pohjanmaasta vihreä maakunta, johon kuuluu hajautettuun energiantuotantoketjuun liittyvää yrittäjyötä. Maakuntaan on luotu erityistä tuulivoimaklusteria, jolla tarkoitetaan tuulivoimateknologisia innovaatioita kehittäviä yrityksiä alihankkijoineen. Ohjelmakaudella 2007–2010 työ uusiutuvan, pienimuotoisen energiantuotannon kehittämiseksi ja käytön lisäämiseksi jatkuu osana energiateknologian klusteria. Uusia mahdollisuuksia on ennen kaikkea puupohjaisten polttoaineiden, energiakasvien ja biopoltoaineiden kehittämisessä eli erityyppisen bioenergian tuotannon ja käytön lisäämisessä.

Pohjanmaan matkailun pääperiaatteena on markkinoida aluetta suurten kohteiden kautta, jolloin vaikutukset ulottuvat myös pieniin yrityksiin. Erilaiset kulttuuritapahtumat perustuvat puolestaan vapaaehtoisten toimijoiden merkittävään panokseen. Kuluneen maakuntaohjelmakauden tavoitteena on ollut vahvistaa eri toimijoiden yhteistyötä ja kehittää kulttuuri- ja tapahtumamatkailua sekä luontomatkailua. Kyrönjokilaakson maisemallisen arvon takia maataloudessa tulisi muistaa sen rooli kulttuurimaiseman hoitajana. Maakunnan kehittämisessä korostetaan luontomatkailua ja geologista erityismatkailua. Kyrönmaallekin sijoittuvaa Sodan ja rauhan tietä kehitetään kulttuurimatkailutienä.

Kuluneen maakuntaohjelmakauden tavoitteena on ollut tukea uusien yritysten syntymistä ja nykyisten yritysten kasvua sekä edistää yritysten sukupolvenvaihdoksia. Maaseudulla erityistä huomiota on kiinnitetty lisäksi yritysten osaamisen ja talousasioiden kehittämiseen sekä yrittäjien jaksamisen lisäämiseen. Uusia työllistymismahdollisuuksia erityisesti naisille ja nuorille tavoitellaan myös jatkossa kunnallisen sektorin tarjonnan rinnalle kasvavista yksityisistä palveluista. Täydentävää palvelutarjontaa tarvitaan ennen kaikkea hyvinvointialalla, ja tämäntyyppisten mikroyritysten kehittäminen onkin tavoitteena. Tärkeää on levittää myös maaseudun palvelusopimusmallia yhä laajemmalle sekä huomata maahanmuuttajat väestökatoalueiden mahdollisuutena.

3.4. Kulttuuriohjelma Pohjanmaa 2005–2008

Svenska Österbottens förbund för utbildning och kultur -kuntayhtymän, Pohjanmaan liiton ja Pohjanmaan taidetoimikunnan laatima Kulttuuriohjelma Pohjanmaa 2005–2008 luo suuntaviivoja Pohjanmaan maakunnan kulttuurielämän kehittämiseksi. Vision mukaan pohjalaista kulttuuritoimintaa kehitetään paikallisella ja alueellisella tasolla yhteistyön kautta niin, että tarjonta on laajaa ja monipuolista ja hyvin kaikkien asukkaiden saavutettavissa. Vision toteutuminen edellyttää julkisen sektorin, järjestöjen sekä elinkeinoelämän yhteistyötä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti.

Ohjelman tavoitteet eli taiteen ja kulttuuritoiminnan edellytysten helpottaminen, kulttuuriperinteen merkityksen nostaminen, kulttuurilaitosten ja elinkeinoelämän välisten yhteyksien kehittäminen sekä kansalaisten osallistumisen ja päättäjien kulttuuritietoisuuden lisääminen toteutetaan alueellisten ja paikallisten hankkeiden kautta. Pohjanmaalla tämä tarkoittaa lapsi- ja nuorisokulttuurin kehittämistä, alan koulutusta, alueen kulttuuriperinnön ylläpitoa, kulttuuritapahtumien järjestämistä, kansainvälisen yhteistyön lisäämistä sekä kulttuuriteollisuuteen panostamista. Elinkeinoelämää kulttuuriohjelma sivuaa lähinnä matkailun, kulttuuritapahtumien ja sisällöntuotannon kautta, mutta muista alueen seutukunnista poiketen Kyrönmaa tai sen alueelliset erityispiirteet eivät tule kulttuuriohjelmassa millään tavalla esiin.

3.5. Pohjanmaan matkailustrategia

Pohjanmaan maakunnan matkailustrategiassa vuosille 2003–2006 visioidaan elinkeinon tulevaisuuden mahdollisuuksia ja tarjotaan ratkaisumalleja valittujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Ohjelma on uudistettu vuosille 2007–2010, mutta käytännössä tämä tarkoittaa kuluneiden vuosien toimenpiteiden tarkastelua eikä uusien tavoitteiden asettamista. Matkailustrategian lähtökohtana on kehittää maakunnan matkailua nykyistä ympärivuotisemmaksi ja taloudellisesti kannattavammaksi sekä yhtenäisemmäksi ja tuoteellisesti monipuolisemmaksi. Tämä edellyttää Pohjanmaan saavutettavuuden parantamista, yrittäjäkoulutuksen tehostamista, tilastollisten seurantajärjestelmien kehittämistä, tuotekehitystyön tehostamista sekä markkinoinnin terävöittämistä. Jos näihin liittyvät toimenpiteet onnistuvat, on tuloksena ihmisiin ja luontoon pohjautuvia matkailutuotteita kotimaisille matkailijoille ja tietyille ulkomaisille kohderyhmille.

Pohjanmaan maakunta on matkailullisesti huonosti tunnettu ja siitä ihmisillä oleva mielikuva perustuu lähinnä yksittäisiin tuotteisiin kuten Wasalandiaan ja Tropiclandiaan. Erityisenä ongelmana on myös Pohjanmaasta saatavilla olevan tiedon puutteellisuus: maakunnan matkailumarkkinointi on hajanaista, päällekkäistä ja sekavaa. Strategian mukaan tulevaisuudessa onkin syytä pyrkiä nykyistä keskitetymmään ja eri kohderyhmät tunnistavaan markkinointiin. Päämääränä on yhteinen myyntijärjestelmä sekä alan koulutuksen, verkostoitumisen ja yhteistyön vahvistaminen. Myös maakunnan saavutettavuuteen, kuten suoriin yhteyksiin Ruotsiin sekä Vaasan radan sähköistämiseen on kiinnitettävä huomiota. Tärkeää on myös löytää nykyisten matkailijaryhmien eli perhe- ja kiertomatkailijoiden sekä kongressi- ja kokousvieraiden lisäksi uusia kohderyhmiä, matkailutuotteita ja ohjelmapaketteja.

Alueellinen jakautuminen ruotsinkieliseen rannikkoon ja saaristoon sekä suomenkieliseen sisämaahan korostuu vahvasti Pohjanmaan matkailussa. Maakunnan keskeisenä tavoitteena on matkailuimagon monipuolistaminen merellisyyden kautta. Käytännössä tämä tarkoittaa mereen ja rannikkoon liittyvien ohjelmapalvelujen lisäämistä sekä esimerkiksi veneilyä tai melontaa harrastavien matkailijoiden houkuttelemista ja heille tarkoitettujen palvelujen vahvistamista. Myös alueen kaksikielisyyteen ja kulttuuritarjontaan sekä mahdollisesti myös pohjalaisuusimagon vahvistamiseen on kiinnitettävä huomiota. Majoituspalveluiden tarjonta vastaa sen sijaan kysyntää, joten toimenpiteet kohdistuvat lähinnä laadun parantamiseen. Matkailustrategiassa Kyrönmaa mainitaan maaseutumatkailualueena.

3.6. Länsi-Suomen ympäristöstrategia 2007–2013

Länsi-Suomen ympäristökeskuksen vuoteen 2006 ulottuvassa ympäristöohjelmassa määritellään toimenpiteet vanhan Vaasan läänin kolmen maakunnan ympäristön tilassa havaittujen ongelmien poistamiseksi. Tämän pohjalta laadittiin ympäristöstrategia maakuntien liittojen ja ympäristökeskuksen yhteisten tavoitteiden määrittämiseksi. Länsi-Suomen ympäristökeskuksen alueesta halutaan tehdä ympäristönsuojelun edelläkävijä sekä ympäristö- ja muiden tavoitteiden yhteensovittaja. Uudelle ohjelmakaudelle laadittu Länsi-Suomen ympäristöstrategia 2007–2013 on jatkoa Länsi-Suomen ympäristöohjelmalle ja se sisältää ajanjakson tavoitteet ja toimintalinjat. Ympäristöstrategia kuvastaa alueen yhteistä näkemystä, mutta uuden ympäristöohjelman sijaan ympäristöstrategiaan kuuluu toimintaohjelma konkreettisine toimenpide-ehdotuksineen.

Strategisen vision mukaan Länsi-Suomi on vuonna 2030 eurooppalainen esimerkkialue luonnonvarojen käytön ja suojelun yhteensovittamisessa sekä luonnon monimuotoisuuden turvaamisessa. Alueella edistetään luonnon monikäyttöä suunnitelmallisesti sekä ekologisesti kestäväällä tavalla. Kulttuurimaisen säilymisen kannalta maaseutumaisien jokilaaksojen pitämistä asuttuina ja viljeltyinä pidetään tärkeänä. Alkutuotannossa keskeiseen asemaan nostetaan ympäristöhaittojen vähentäminen, luonnon monimuotoisuudesta huolehtiminen sekä tuotannon kuluttajalähtöisyys. Joukkoliikenteen merkitystä halutaan lisätä sekä Vaasa–Seinäjoki -radan sähköistämistä edistää.

Haja-asutusalueiden ja kuntakeskusten asumisviihtyvyyttä, palvelujen säilymistä ja uuden yritystoiminnan syntymistä tuetaan kaavoituksellisin ratkaisuin. Länsi-Suomi nähdään tulevaisuudessa verkottuvan ja ekotehokkaan alue- ja yhdyskuntarakenteen monikeskuksisena esimerkkialueena, jonka erityispiirteitä hyödynnetään alueen laatutekijänä. Uudella ohjelmakaudella korostetaan ennen kaikkea tasapainoista aluekehitystä ja palvelujen saatavuutta. Elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä edistetään alueidenkäytön ja kulttuuriympäristön hoidon keinoin sekä erityisesti liikenneyhteyksiä parantamalla ja kaavoitusta tehostamalla. Uudella ohjelmakaudella 2007–2013 maaseudun elinvoimaisuuden tukemisen käytännön toimenpiteet keskittyvät kuitenkin pelkästään maankäytöllisiin kysymyksiin.

Energiankäytössä pyritään kulutuksen vähentämiseen, mikä tarkoittaa uudentyyppisten energialähteiden kehittämistä fossiilisten polttoaineiden tilalle. Erityisen toteuttamiskelpoisia mahdollisuuksia nähdään pelletin, hakkeen ja puupilkkeen käytön lisäämisessä, energiakasvien viljelyssä, biopolttoaineiden tuotannon ja käytön edistämässä sekä maalämmön ja aurinkoenergian käytön lisäämisessä. Ympäristöystävällisen energiateknologian kehittämisessä pyritään Länsi-Suomessa edelläkävijän asemaan. Uudella ohjelmakaudella vuosina 2007–2013 pyritään myös uusien luontolähtöisten elinkeinojen ennakkuulot-

tomaan kehittämiseen. Luontomatkailu kannustaa luontoarvojen vaalimiseen ja sitä pidetään vetovoimatekijänä asuinpaikkaa valittaessa. Luontomatkailua pitää laajentaa kuitenkin ekologisesti kestäväällä tavalla.

3.7. Pohjanmaan laajan maaseutupolitiikan periaateohjelma

Pohjanmaan liiton julkaisema maakunnan laajan maaseutupolitiikan periaateohjelma ”Suuren maaseudun maakunta” ei kohdistu painopisteiltään maaseudun konkreettisiin kehittämistoimiin, vaan ohjelmassa luodaan visio Pohjanmaan maaseudusta vuonna 2025. Tavoitteena on löytää toimintatapa, jolla maatilatalouteen, pienyrittäjyyteen, yhteiskunnallisiin palveluihin, matkailuun ja asumiseen liittyvät toiminnot voivat vahvistua pohjalaisella maaseudulla. Ohjelma antaa pohjan myöhemmille käytännön toimille. Laajan maaseutupolitiikan periaateohjelman mukaan keskeistä on luoda uusia työpaikkoja maaseudulle pelkän raaka-ainetuotannon sijaan. Ympäristön, taloudellisten tekijöiden ja ihmisten toiminnan välille on löydettävä ympäristökysymykset huomioon ottava tasapaino. Maaseudun kehittämistyön on perustuttava monipuoliseen ja laajaan yhteistyöhön, jossa kaikkien toimijoiden näkemykset ovat keskenään tasavertaisia.

Periaateohjelman visiossa vuodelle 2025 Pohjanmaan maatalous perustuu kaksikärkisesti automatisoituihin suurtiloihin ja monitoimisiin pientiloihin. Monitoimitilojen yrittäjyys koostuu esimerkiksi matkailusta, elintarvikkeiden jatkojalostuksesta, energiakasvien viljelystä ja lämpöyrittäjyydestä sekä maise- ja ympäristönhoitotoista. Maakunnalle on ominaista lähiruuan tuottaminen, jalostaminen ja kuluttaminen, mutta suurtilojen tuotantoa viedään lisäksi maakunnan ulkopuolelle. Myös metsään ja peltoon perustuvasta bioenergian tuotannosta tulee pohjalaiselle maaseudulle erityisen merkittävä elinkeino.

Pohjanmaan maaseudulla on tulevaisuudessa runsaasti kakkosasukkaita ja heidän tarpeisiinsa liittyvät kiinteistön- ja kodinhoitoyritykset työllistävät maaseudun vakituisia asukkaita. Pohjalaisella maaseudulla asuu myös runsaasti tieteen, taiteen ja käsityöammattien harjoittajia, mutta työelämän joustavuuden ansiosta myös muiden on entistä useammin mahdollista työskennellä kotoaan käsin. Uutta keskinäiseen yhteistyöhön perustuvaa yrittäjyyttä on syntynyt matkailuun, pienteollisuuteen ja hoivapalveluihin. Julkiselle sektorille kuuluneita palvelualan töitä on siirtynyt yritysten ja kansalaisjärjestöjen hoidettavaksi.

3.8. Alueellinen maaseudun kehittämisohjelma 2007–2013

Pohjanmaan TE-keskuksen maaseutuosaston laatima, vuosille 2007–2013 ulottuva alueellinen maaseudun kehittämisohjelma käsittää Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan maakunnat. Ohjelma sisältää Pohjanmaan maakunnan maaseutua käsittelevän alueellisen strategian, joka perustuu suoraan edellä kuvattuun Pohjanmaan liiton laajan maaseutupolitiikan periaateohjelmaan. Ohjelman tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset jakautuvat Euroopan unionin ohjelmakautta 2007–2013 koskevien painotusten mukaisesti maa- ja metsätalouden kilpailukyvyyn parantamiseen, ympäristön ja maaseudun tilan parantamiseen sekä maaseutualueiden elämänlaatuun ja maaseudun elinkeinoelämän monipuolistamiseen. Tavoitteet ja toimenpiteet kohdistetaan erikseen myös Pohjanmaan maakuntaan, mutta seutukunnallista tarkastelua ohjelmaan ei sisälly.

Maa- ja metsätalouden kilpailukykyä kehitetään kiinnittämällä huomiota maanviljelijöiden elämänlaatuun ja motivaatioon sekä vahvistamalla maakunnan vahvoja tuotantoaloja: maidon- ja lihantuotantoa, kasvihuoneyrittäjyyttä, turkistarhausta ja perunanviljelyä. Erityisen tärkeänä painopistealueena on paikallisten markkinoiden kehittäminen. Pohjanmaalla halutaan panostaa ohjelmakaudella 2007–2013 lähiruoan jatkojalostukseen, markkinointiin ja käytön lisäämiseen sekä luomu- ja erikoistuotteiden, kuten terveystuotteiden elintarvikkeiden valmistamiseen. Maakunnassa kehitetään myös bioenergian tuotantoa ja lämpöyrittäjyyttä. Myös puun jatkojalostukseen liittyvää yrittäjyyttä edistetään.

Maaseudun elinkeinoelämän monipuolistaminen tarkoittaa Pohjanmaalla mekaanisen puunjalostuksen, metallialan ja elintarvikealan kehittämistä, puuenergian käytön edistämistä, maaseutu- ja saaristomatkojen sekä maaseudun ja kaupungin välisen vuorovaikutuksen lisäämistä. Yritystoiminnan kehittäminen kohdistuu aloille, jotka käyttävät tai jalostavat maaseudun tuotteita tai tarjoavat palveluja maaseudulle. Tällaisia mahdollisuuksia on erityisesti hoiva-alalla ja bioenergiaan liittyvissä yrityksissä. Myös naisten ja nuorten yrittäjyyteen panostetaan merkittävästi.

Maaseutuasumisen vetovoimaisuutta lisätään erilaisilla kylien kehittämis-hankkeilla. Tavoitteena on edistää yrittäjyyttä, työllisyyttä ja etätyömahdollisuuksia, luoda edellytyksiä harrastustoiminnalle sekä hoitaa ympäristöä. Erityisen tärkeää on kehittää uudentyypisiä palvelumuotoja maaseudulle ja etenkin hoivayrittäjyydellä on suuri merkitys. Kulttuuriympäristöstä huolehtiminen voidaan liittää matkailun kehittämiseen ja pienimuotoisia investointeja voidaan toteuttaa, jos myös vakituiset asukkaat hyötyvät niistä. Matkailun edistämisessä painopiste on matkailutuotteiden ja markkinoinnin kehittämisessä.

3.9. Etelä- ja Keski-Pohjanmaan alueellinen metsäohjelma 2006–2010

Etelä-Pohjanmaan metsäkeskuksessa vuosille 2006–2010 laadittu Etelä- ja Keski-Pohjanmaan alueellinen metsäohjelma antaa kokonaisnäkömyksen metsien ja metsäluonnon tilasta sekä kestävänsä metsätalouden kehittämistarpeista. Metsäohjelma kohdistuu metsäkeskuksen toimialueelle eli Etelä-Pohjanmaan maakuntaan, Keski-Pohjanmaan maakuntaan lukuun ottamatta Kokkolan kaupunkia sekä Pohjanmaan maakuntaan kuuluvaan Kyrönmaan seutukuntaan. Ohjelman tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset koskevat kuitenkin koko toimialuetta eikä yksittäisiä seutuja, kuten Kyrönmaata, tarkastella erikseen.

Metsäohjelmassa määritellään suuntaviivat metsien hoidolle, käytölle ja suojelulle, puunkäytölle ja jatkojalostukselle sekä metsien monikäytölle. Ohjelmassa kiinnitetään erityistä huomiota metsätalouteen liittyvään yritystoiminnan tavoitteisiin ja toimenpiteisiin. Pyrkimyksenä on löytää tasapaino metsänkätön eri painotusten kesken ja hyödyntää kunkin alueen vahvuuksia ja mahdollisuuksia.

Etelä-Pohjanmaan metsäkeskuksen alueella edistetään puu- ja turvealan energiayrittäjyyttä sekä energiapuun käyttöä. Tavoitteena on kaksinkertaistaa puuenergian käyttö sekä lisätä lämpöyrittäjyyttä sadalla uudella kohteella ohjelmakauden aikana. Metsien hoitoon panostetaan voimakkaasti ja työllisyyteen kiinnitetään huomiota kehittämällä esimerkiksi metsäpalveluyrittäjyyden mahdollisuuksia. Puunkorjuun ja -kuljetuksen lisäksi entistä tärkeämmäksi tulevat metsän virkistyskäyttöön, matkailuun ja ympäristönhoitoon liittyvät mahdollisuudet sekä ennen kaikkea mekaaniseen puunjalostukseen liittyvä yrittäjyys.

Metsien moninaiskäyttö perustuu ulkoilureitistöihin, joihin puolestaan kytkeytyy matkailualan pienyrittäjyyttä. Puun jatkojalostuksessa kehitetään erityisesti sahausta ja aihiotuotantoa, rakennusosateollisuutta, hirs- ja puutalot tuotantoa sekä piha- ja ympäristötuotteiden valmistusta. Tavoitteena on lisätä yritysten kilpailukykyä ja luoda myös pienille yrityksille toimintaedellytyksiä alihankinnan tai uusien tuote- ja palveluratkaisujen kautta. Pyrkimyksenä on myös nostaa jalostusastetta, lisätä vientiä ja pysyä lisääntyvillä pientalo- ja korjausrakentamisen markkinoilla vastaamalla kotimaan kasvukeskusten kysyntään.

3.10. Vaasanseudun strategia 2004–2015

Vaasanseutu muodostuu Vaasan ja Kyrönmaan seutukunnista sekä Suupohjan seutukuntaan kuuluvasta Jurvan kunnasta. Alueen yhteistyö perustuu vuonna 2004 toimintansa aloittaneen seudullisen kehittämissyhtiön eli Vaasanseudun Kehitys Oy:n (VASEK) toimintaan. Tavoitteena on Vaasanseudun painoarvon kasvattaminen. Vaasanseudun strategiassa vuosille 2004–2015 määritellään

suuntaviivat seudullisen yhteistyön kehittämiseksi. Elinkeinopolitiikka nähdään laaja-alaisena kilpailukykyyn edistäjänä. Se sisältää työvoimapolitiikan, asuin- ja elinympäristön, liikenneyhteydet sekä kuntien palveluyhteistyön. Seutustrategiaan perustuvat varsinaiset elinkeinopoliittiset tavoitteet konkretisoituvat kehittämissyhtiön liiketoimintasuunnitelmassa.

Vaasanseutu on seutustrategian mukaan vuonna 2015 vetovoimainen, kansainvälinen, energinen ja turvallinen 115 000 ihmisen asuin ympäristö sekä yritysten ja kansainvälisen osaamisen sijaintipaikka. Vision mukaan Vaasanseutu on Suomen yritysvaltais alue ja elinkeinoelämän toimintaedellytykset kuuluvat maan parhaimpiin. Alueen erityispiirteitä on vahva ja kansainvälinen energiaklusteri. Korkeatasoiset liikenne- ja tietoliikenneyhteydet, viihtyisä ympäristö, laadukkaat kaksikieliset palvelut, korkeatasoinen kulttuuritarjonta ja monipuoliset harrastusmahdollisuudet houkuttelevat uusia asukkaita ja yrityksiä. Monipuolinen korkeakoulu- ja oppilaitosverkosto vahvistaa elinkeinoelämän kilpailukykyä ja vahva seudullinen yhteistyö tukee koko alueen menestystä.

Vaasanseudun yritystoiminnan kehittämisessä painotetaan klusterinäkökulmaa eli toimialan lisäksi alueella on oltava esimerkiksi teemaan liittyvää vahvaa koulutusosaamista. Erityisasemassa on energia-ala, jonka kehittämisessä painotetaan yritystoiminnan laajentamista, kansainvälisen kilpailukykyyn kehittämistä ja alihankintaverkoston kehittämistä. Myös media- ja hyvinvointialojen sekä muiden vahvojen toimialojen on seutustrategian mukaan mahdollista muotoutua Vaasanseudulla klustereiksi. Ellei tämä toteudu, tähdätään näillä toimialoilla yritysten kasvuun sekä uusien innovaatioiden synnyttämiseen. Myös yritysten kansainvälistyminen sekä markkinoinnin ja yhteistyön kehittäminen on tärkeitä. Vahvoja toimialoja ovat esimerkiksi talo- ja puusepänteollisuus, alkutuotanto erikoisaloineen, metalliteollisuus sekä matkailu, mutta tarkemmin kehittämissuunnitelmista päätetään kehittämissyhtiön liiketoimintasuunnitelmassa.

Vaasanseudun strategiassa kiinnitetään huomiota yrittäjyyskasvatukseen, yritysten sukupolvenvaihdosten toteuttamiseen ja klusteriajattelun mukaiseen yhteistyöhön yritysten sekä oppi- ja tutkimuslaitosten välillä. Yhteenkuuluvuuden tunnetta vahvistetaan omalla seudulla ja alueen markkinointia vahvistetaan kotimaan lisäksi myös muissa Pohjoismaissa. Alueellista elinkeinopolitiikkaa hoitavan seudullisen kehittämissyhtiön toiminnan vakiinnuttamisen lisäksi myös kuntayhteistyön syventämistä ja seutuajattelun vahvistamista pidetään tärkeänä. Suuntaviivat kunnallisten palvelujen seudulliselle kehittämiselle ja tehostamiselle määritellään erillisessä palvelustrategiassa.

Vaasanseudun vetovoimaisuuden edistämiseksi on tärkeää parantaa alueen sisäisiä ja ulkoisia liikenneyhteyksiä sekä kehittää alueen tietoliikenneyhteyksiä. Asukkaille on voitava tarjota monipuolisia asumisvaihtoehtoja etenkin meren läheisyydessä ja jokilaaksoissa. Kuntalaisten tarvitsemien palvelujen kaksikielisyys, laatu ja hyvä saatavuus on turvattava, minkä vuoksi eri palveluntuottajien

valmiuksia ja vaihtoehtoisia tuotantotapoja on kehitettävä. Tämä tarkoittaa tiivistyvän kuntayhteistyön ohella yksityisyrittäjien ja kolmannen sektorin toimijoiden lisääntyvää mukaantuloa palvelujen tarjoamiseen.

3.11. Vaasanseudun aluekeskusohjelma

Aluekeskusohjelma on alueiden kehittämislain mukainen erityisohjelma, jossa keskitytään elinkeino- ja erikoistumisstrategioiden mukaisen osaamisperustan ja innovaatiotoiminnan kehittämiseen sekä yhteistyöhön, kumppanuuteen ja sosiaalisen pääoman vahvistamiseen. Kaupunkiseutujen vahvuuksien ja osaamisen sekä erikoistumisen ja yhteistyön kehittämiseksi perustettu aluekeskusohjelma on toiminut 34 kaupunkiseudulla vuodesta 2002 lähtien. Ohjelman tavoitteena on luoda useaan keskuksen perustuvan talousalueittaisen rakenteen kautta tasapainoinen seutukehitys. Vaasanseudun aluekeskusohjelman tavoitteena on kehittää alueen vahvuuksia, erikoistumista ja yhteistyötä strategisten painopisteiden ja erityisten kärkihankkeiden kautta. Vuodesta 2004 lähtien ohjelmaa on toteuttanut Vaasanseudun Kehitys Oy (VASEK).

Elinkeinopolitiikassa Vaasanseudun aluekeskusohjelman tavoitteena on seutustrategian asettamien päämäärien saavuttaminen, kuntien välisen yhteistyön tiivistäminen, seudullisen ajattelutavan laajentaminen ja yritysten toimintaedellytysten parantaminen. Seudun tärkeimmät kehittämiskohteet asettuvat energiasektorille, media-alalle sekä hyvinvointisektorille. Alueen kärkiyritysten läheisiä yhteistyökumppaneita on houkuteltu siirtämään toimintojaan Vaasanseudulle. Keskeiset teemat liittyvät esimerkiksi interaktiivisen digi-tv:n kehittämiseen sekä Vaasanseudun markkinoimiseen elokuvien ja tv-ohjelmien tuotantoympäristönä. Myös hyvinvointipalveluissa tarvitaan uudentyyppisiä toimintatapoja ja Vaasa-Seinäjoki -radan sähköistämistä vauhditetaan. Maaseudun kannalta tärkeät hankkeet geologisen matkailupaketin kehittämiseksi sekä hevosystävällisen asuinympäristön luomiseksi ovat jo päättyneet.

Valtioneuvosto päätti vuoden 2006 marraskuussa aluekeskusohjelman jatkamisesta vuosina 2007–2010. Aluekeskusohjelmaan hyväksyttiin 35 aluetta, joista Vaasanseutu on edelleen yksi. Painotus uudella ohjelmakaudella on strategisuudessa, yhteistyön ja verkostojen johtamisessa, toimintamallien uudistamisessa sekä kuntien luottamushenkilöiden aseman vahvistamisessa. Vaasanseudun aluekeskusohjelmassa vuosille 2007–2010 keskitytään seudun elinkeinoelämän yleiseen kehittämiseen ja etenkin yritysten ja niiden henkilöstön osaamisen vahvistamiseen. Kehittämisteemojen valinnassa tähdätään Vaasan ja sitä ympäröivän maaseudun tasapainoiseen kehittämiseen.

Vaasanseudun aluekeskusohjelma koostuu viidestä toimenpidekokonaisuudesta. Osaamisintensiivisten yritysten palveluiden kehittämiseen kuuluvat kää-

nös- ja tulkkauspalvelut, contact center -toiminta sekä taloushallinnon palvelujen ja suunnittelu- ja insinööritoimistojen kehittäminen. Puutalo- ja puutuoteteollisuuden ja sen alihankintaverkostojen kehittämiseen sisältyvät energiakysymykset, tuotesuunnittelu ja uudet innovaatiot sekä paikallisen merkkituotteen luominen Vaasassa vuonna 2008 järjestettävälle asuntomessuille. Logistiikan kehittämisellä halutaan nopeuttaa ja tehostaa kokonaislogistiikkaa tuottajalta loppukäyttäjälle saakka, lisätä Vaasanseudulle tulevaa lentorahtia sekä kehittää alueen kuljetusyrityksiä niiden tarpeista lähtien. Aluekeskusohjelmaan kuuluu lisäksi yleisen yhteistyön lisääminen esimerkiksi metallialaa edistämällä sekä media-alan kehittäminen osaamiskeskusohjelman liitännäisjäsenenä.

3.12. Osaamiskeskusohjelma

Osaamiskeskusohjelma on alueiden kehittämislain mukainen erityisohjelma, jonka tavoitteena on entuudestaan vahvojen osaamisalojen vahvistaminen. Tällä toimintatavalla pyritään osaamiskeskusten kansainvälisen vetovoiman voimistamiseen. Ohjelma perustuu korkeakoulujen, tutkimuslaitosten, yritysten ja teknologiakeskusten osaamisen yhdistämiseen. Tavoitteena on alueellisen yhteistyön vahvistaminen valitulla strategisella osaamisalalla, jolloin niukat voimavarat kohdennetaan tehokkaasti yhdelle alalle, ja syntyy vankkaa klusteripohjaista yhteistyötä. Huippututkimuksen ja elinkeinoelämän yhdistäessä voimansa edellytykset luoville innovaatioympäristöille ovat hyvät ja yhteishankkeita voidaan käynnistää. Tuloksena syntyy uusia tuotteita, palveluja, yrityksiä ja työpaikkoja.

Vuosina 2003–2006 ohjelmassa oli mukana 22 osaamiskeskusta, joihin kuului 45 osaamisalaa. Kukin osaamiskeskus vauhditti toimenpiteillään liiketoiminnan kehittämistä valitulla kärkialalla. Vaasanseudulla sijaitsevan Länsi-Suomen osaamiskeskusten painopisteinä olivat hajautetun energiantuotannon kehittäminen, uusien ja vaihtoehtoisten energiamuotojen hyödyntämiseen soveltuvan teknologian edistäminen sekä energian kemiallisen varastoinnin sovellusten tutkiminen. Ohjelmaa toteutti Teknologiakeskus Merinova Oy Vaasassa ja sen toiminta oli jaettu kolmeen eri kehitysohjelmaan. Enerstekno, Ekoenergia ja Innovation Management -ohjelmissa kehitettiin hajautetun energiantuotannon järjestelmiä, bioenergiaa, tuulivoimaa ja lämmön varastointia sekä parannettiin uusien tuotteiden kaupallistamisessa tarvittavia valmiuksia. Ohjelmalla on lisätty yhteistyötä, tehostettu koulutuksen ja tutkimuksen toimintaedellytyksiä sekä selvitetty biopolttoaineen käyttöä, maakaasuyhteyden kannattavuutta, tuulivoimalan rakentamisedellytyksiä ja lämmön kemiallista varastointia.

Vuoden 2006 joulukuussa hyväksyttiin vuosien 2007–2013 ohjelmakaudelle 13 osaamisklusteria ja 21 niitä toteuttavaa osaamiskeskusta. Mukaan hyväksytyistä klustereista Vaasaan liittyvät Tulevaisuuden energiateknologiat - energiatekno-

logian klusteriohjelma, Meriklusteriohjelma sekä Digitaaliset sisällöt -klusteriohjelma, jossa Vaasa on mukana liitännäisjäsenenä. Energiateknologiaohjelmassa keskitytään energian tuotannossa, käytössä ja jakelussa tarvittavia koneita ja laitteita valmistavaan teollisuuteen sekä alalle palveluja tuottaviin yrityksiin. Ohjelmassa ovat mukana viiden alueen teknologiakeskukset, joista vaasalainen Merinova on klusterin koordinaatiovastaussa. Sillä on myös vetovastuu tuuli- ja aurinkoenergian sekä muun hajautetun energiantuotannon, energiamarkkinoiden, sähkönjakelun ja -käytön, informaatioteknologian soveltamisen sekä sähkökoneiden teema-alueilla. Merinova Oy osallistuu kuitenkin myös muiden hajautetun energiantuotannon ja sähkötekniikan osa-alueiden toimintaan sekä osittain bioenergiateknologioiden ja teollisuuden energiaratkaisujen teemoihin.

3.13. Kyrönmaan kehittämisohjelma

Kyrönmaan kolmen kunnan yhteinen toimintaryhmä YHYRES-kehittämisyhdistys ry on hahmotellut kehittämisohjelmassaan vuosille 2007–2013 alueen tulevaisuutta ja määritellyt keinot tavoitteiden toteuttamiseksi. Kyrönmaa nähdään vuonna 2013 luonteeltaan monipuolisena ja nuoria houkuttelevana seutukuntana, jonka elämänmeno leimaa kylien voimakas yhteisöllisyys. Tämän päämäärän toteutuminen edellyttää yhteistyöasenteen voimakasta vahvistamista. Kehittämisyhdistyksen visiossa myös yrittäjyys on keskeisessä asemassa ja erityisesti hoivapalveluja, ympäristönhoitoa ja erilaisia alihankintatöitä tarjoavia yrityksiä uskotaan syntyvän alueelle. Nykyaikaisten tietoliikenneyhteyksien ansiosta työnteko ja yrittäminen on mahdollista myös kotioloissa.

Toimintaryhmä pyrkii osaltaan helpottamaan uusien yritysten toiminnan käynnistymistä ja edistämään erityisesti naisten, nuorten sekä uudentyyppisiä palveluita ja tuotteita kehittävien yritysten menestymistä. Kehittämisyhdistys tekee yhteistyötä kaikkien alueellaan yritystoimintaa edistävien tahojen kanssa. Keskeisenä tavoitteena on lisätä kyläyhdistysten merkitystä palvelujen tarjoamisessa: lähitulevaisuuden tavoitteena on kuntalaisten tarvitsemien palvelujen turvaaminen palvelusopimusten kautta niin, että paikalliset asukkaat tuottavat ne yhdessä yrittäjien kanssa. Erityisesti koti- ja hoivapalvelujen merkitys työllistäjänä lisääntyy kylissä ja kuntakeskuksissa.

Koska Kyrönmaa on varsin peltovaltainen alue, nähdään viljan ja muiden elintarvikkeiden jatkojalostuksessa sekä lähiruoka-ajattelussa merkittäviä mahdollisuuksia. Ruoantuotannon lisäksi uudet hajautetun energiantuotannon muodot, kuten biokaasu, biodiesel, peltobiomassa sekä metsäntähteet tarjoavat uudentyyppisiä vaihtoehtoja alueen maa- ja metsätalousyrittäjille. Maatilojen rakennuskanta, koneistus ja maatilatalouden joustava luonne tarjoavat monipuoliset mahdollisuudet myös metalli- ja puunjalostukseen liittyvän toiminnan, näiden

alojen alihankinnan tai ympäristönhoitoyrittäjyyden aloittamiseen. Vuoden 2013 visiossa Kyrönmaan maatalouselinkeino koostuu suurtiloista ja erikoistuneista pientiloista.

Kyrönmaan matkailun mahdollisuudet perustuvat kaupunkien ja niiden suuryritysten läheisyyteen sekä oman alueen monipuoliseen tarjontaan. Kyrönmaalla etenkin historiaan, kulttuuriin ja luontoon liittyvät kohteet, Tervajoen autokaupat sekä Vähänkyrön pläkkyyriteollisuusperinne tarjoavat hyvät edellytykset matkailuteemojen tuotteistamiseen. Alueen vahvan käsityöperinteen ansiosta yrittäjät voivat kehittää kyrönmaalaisia tuoteperheitä. Matkailuelinkeinon näkökulmasta seutukunnan lähitulevaisuuden haasteet liittyvät ohjelmopalveluiden kehittämiseen, kohderyhmien monipuolistamiseen ja kansainvälistymiseen, markkinoinnin tehostamiseen sekä alueen monipuolisen ja elinvoimaisen kulttuurin tukemiseen.

Kyrönmaata kehitetään myös viihtyisänä asuinpaikkana. Erityisen tärkeitä kohteita alueen kannalta ovat Kyrönjoki, Tervajoen autokauppakeskittymä sekä Laihian kirkonkylä korkeatasoisine vähittäiskauppapalveluineen. Lyhyet etäisyydet Vaasaan ja Seinäjoelle antavat mahdollisuuden työssäkäyntiin kaupungissa. Samalla voi kuitenkin asua edullisesti ja väljästi maaseudulla. Kyrönmaan yhdistysten tukeminen on erityisen tärkeää, sillä monipuoliset harrastusmahdollisuudet luovat alueelle hyvinvointia ja viihtyisyyttä.

3.14. Laihian kunnan elinkeinosuunnitelma 2005–2010

Kyrönmaan kunnista ainoastaan Laihialla on tällä hetkellä voimassa oleva elinkeinosuunnitelma. Vuonna 2005 laaditussa Laihian kunnan elinkeinostrategiassa vuosille 2005–2010 painotetaan alueen hyvää sijaintia, lähipalvelujen tasokkuutta sekä kunnan asumisviihtyisyyttä. Kunnan elinkeinopolitiikkaan kuuluu aktiivinen Laihian nuukuusteemaan perustuva markkinointi sekä houkutteleva ja hinnoitetaan kilpailukykyinen yritystonttien ja toimitilojen tarjonta. Kunta pyrkii kunkin yrityksen ajankohtaisista tarpeista lähtevään henkilökohtaiseen palveluun ja on tarvittaessa mukana yritysten rakennusinvestoinneissa ja kehittämishankkeissa. Hanketoiminnassa Laihian kunta on mukana ennen kaikkea YHYRES-kehittämisyhdistyksen kautta.

Laihialaiset suuryritykset otetaan kunnassa huomioon yrityselämään liittyvien kysymysten lisäksi erityisesti asuin- ja toimintaympäristön kehittämisen kautta. Yksittäisistä toimialoista elinkeinostrategiassa painotetaan erityisesti hoiva- ja terveysalan palveluyrittäjyyttä, koska vanhusten määrä lisääntyy varmuudella myös Laihialla. Vaikka yksittäinen pienyritys ei voikaan ratkaista tulevaisuuden haasteita, on aloittavia hoivapalveluyrityksiä tuettava kaikin tavoin vaihtoehtona ulkopuolisille suuryrityksille. Myös lähiseudun ruotsinkielisyyden tarjoamat mahdollisuudet tulee ottaa palveluyrittämisessä huomioon.

Toinen Laihian elinkeinoelämän mahdollisuus on elinvoimainen maatalous. Viljanviljely takaa maaseutumaiseman säilymisen sekä laadukkaan raaka-aineen riittävyden sitä jalostavalle teollisuudelle. EU:n yhteisen maatalouspolitiikan paineissa luonteva vaihtoehto viljanviljelylle on energiakasvien viljelyn lisääminen. Toisaalta tilakoon kasvusta seuraava konekannan monipuolistuminen antaa yhä enemmän mahdollisuuksia urakoinnille. Maatiloilla on tilaa, koneistusta ja työvoimaa myös esimerkiksi alihankintojen tai hoivapalvelujen käynnistämiseen.

Tulevaisuuden Laihia on juureva ja suvaitseva kunta, jossa on hyvät lähipalvelut. Niiden järjestäminen turvataan kunnan omalla sekä yksityisten palveluyritysten yhteistyöllä. Osana Vaasanseutua kunta kuuluu kansainvälisesti tunnettuun energiaklusteriin: siitä saatavan hyödyn toteutumiseksi tarvitaan kehittämistä ja koulutusta. Laihialaisten osallistuminen energiaklusteriin toteutuu pendelöimällä vaasalaisyrittäjiin, mutta myös oman kunnan yritysten kautta. Omat menestysyritykset ovat joko kiinteässä yhteydessä energiaklusteriin tai ne tarjoavat muuten tarvittavaa erityisosaamista.

3.15. Isonkyrön elinkeinopoliittiset linjaukset

Isonkyrön elinkeinopoliittikkaa käsitellään vuosien 2006–2008 taloussuunnitelman yhteydessä. Isossakyrössä painotetaan kunnan sijaintia kahden maakuntakeskuksen välissä, sillä Vaasan ja Seinäjoen suuryritysten vaikutukset ulottuvat Isoonkyröön saakka. Paikallisten yritysten ja kuntalaisten kanssa tehtävän yhteistyön lisäksi Isossakyrössä korostetaan viihtyisää asuinympäristöä tarpeellisine peruspalveluineen. Hyvät asumis- ja kouluolot, harrastusmahdollisuudet sekä toimiva infrastruktuuri nähdään tärkeänä osana elinkeinopoliittikkaa.

Isonkyrön luonne vahvan maatalouden, kuljetusalan ja autokaupan sekä lukuisten metalli-, puu-, muovi- ja elintarvikealalla toimivien mikroyritysten kuntana nähdään vahvuutena, sillä pienyritysvaltaisuus takaa yrityselämän nopean uudistumisen ja työpaikkojen syntymisen. Monipuolisen elinkeinorakenteen ansiosta kunta ei ole myöskään sidoksissa yksittäisen toimialan tai yrityksen menestymiseen. Lähitulevaisuudessa Isonkyrön elinkeinoelämän vahvuutena nähdään erityisesti monipuolisia yhteistyömahdollisuuksia sisältävä metalliala sekä auto- ja kuljetusala. Maataloudessa korostuu osa-aikaisuuden takia viljanviljely, mutta kunnassa on edelleen myös merkittävää lypsykarja- ja sikataloutta. Kunnan matkailun kasvumahdollisuudet perustuvat alueen historian, jokimaiseman sekä Kalliojärven viihdekeskuksen vetovoimaisuuteen.

Isossakyrössä korostetaan elinkeinoelämän huomioon ottamista kaikessa kunnan toiminnassa. Olemassa olevien yritysten tarpeista huolehditaan, elinympäristön viihtyisyyttä vaalitaan ja uuden yrityksen perustaminen tehdään helpoksi. Yritysten toimintaedellytysten parantaminen tarkoittaa tiivistä yhteistyötä yrit-

täjien kanssa, yritysneuvonnan ja tukipalvelujen tarjoamista, houkuttelevien ja hinnoiltaan kilpailukykyisten toimitilojen ja tonttien varantoa, yrittäjien ja työvoiman koulutuksesta huolehtimista sekä aktiivista kuntamarkkinointia. Isonkyrön kunta osallistuu Kyrönmaan kehittämishankkeisiin mahdollisuuksiensa mukaan ja yritysten omiin hankkeisiin tapauskohtaisesti.

3.16. Vähänkyrön elinkeinopoliittiset linjaukset

Vähänkyrön kunta on linjannut taloussuunnitelmassaan kunnan yleistavoitteet vuosille 2007–2010 sekä pitkän tähtäimen tavoitteet vuoteen 2015 saakka. Kunnan lähivuosien tavoitteena on kiinnittää erityistä huomiota palveluihin. Ostopalvelujen mahdollisuudet selvitetään, yhteistyötä lisätään Kyrönmaan seutukunnassa sekä Vaasanseudun kuntien kesken. Elinkeinoyhteistyössä pyritään seudullisen toimintatavan yhtenäistämiseen. Käytännön elinkeinopoliitikassa vahvistetaan yritystoiminnalle tarkoitettua maan hankintaa ja kaavoitusta Merikaarrossa, kirkonkylässä ja Tervajoella sekä vahvistetaan kuntamarkkinointia. Kaavoitettujen ja kunnallisteknisesti valmiiden alueiden käyttöönottoa tehostetaan ja kunnan asumisviihtyisyyttä ja ympäristönhoitoa parannetaan.

Kymmenvuotissuunnitelman linjausten mukaan Vähäkyrö tekee palvelujen järjestämisessä entistä tiiviimpää yhteistyötä Kyrönmaan kuntien ja Vaasan kanssa. Kunta huolehtii monipuolisen tonttitarjonnan riittävydestä eri taajamissa ja haja-asutusalueella. Elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä parannetaan hankkimalla riittävästi yritystoiminnalle soveltuvaa tonttimaata Merikaarosta, kirkonkylästä ja Tervajoelta. Maan hankinnassa ja kaavoituksessa otetaan huomioon etenkin Vanhan Vaasan ja lentokentän alueen kehittymisen vaikutukset sekä pyrkimys kehittää Tervajokea niin sanotun tilaa vievän kaupan keskuksena.

3.17. Yhteenveto kehittämis- ja suunnitteluasiakirjoista

Erilaisia suunnitteluasiakirjoja on hämmäntävän paljon, mutta niiden perusviestit ovat kuitenkin yllättävän yhdenmukaisia. Aluekehittämisessä näyttää vaikuttavan ajan henki, joka heijastuu samanlaisesti erilaisiin dokumentteihin. Ajan henki tiivistyy muutamiin iskusanoihin: osaaminen, klusterit, bioenergia, viihtyisät asuinympäristöt, hoivayrittäjyys ja yhteistyö. Ajan hengen ongelma on kuitenkin siinä, että viesti tavoittaa samalla tavalla eri viranomaiset ja muut aluekehittämisestä kiinnostuneet. Eri alueet erottuvat kehittämispyrkimyksissään toisistaan huonosti, vaikka esimerkiksi maakuntien erot ovat Suomessa suuret. Kaikki haluavat erikoistua samoihin asioihin. Strategisen särmän puuttuminen maakuntatason suunnitteluasiakirjoista luo erityisiä paineita paikallisille elin-

keinostrategioille. Niiden kautta on löydettävä paikallistalouksien todellisia erikoistumisen suuntia.

Tämänkaltaisiin ”ylätason” suunnitelmiin on kuitenkin välttämätöntä tutustua, sillä niiden kautta saa tuntuman siitä, minkälaiseen ”suunnitteluympäristöön” oma alue sijoittuu. Tämän tietämyksen kautta oma elinkeinopoliittinen pohdinta osataan asettaa laajempaan yhteyteen ja sille saadaan tällaisen ”oppineisuuden” kautta uskottavuutta. Esimerkkialueemme Kyrönmaa on maaseutuvaltainen seutukunta Pohjanmaan maakunnassa. Minkälaiseen ”suunnitteluympäristöön” Kyrönmaa sijoittuu?

Tulevaisuuden Pohjanmaa on erilaisten visioiden, suunnitelmien ja strategioiden perusteella viihtyisä, vihreä ja edistyksellinen maakunta, jonka maaseudulle ovat tunnusomaisia uudentyyppiset elinkeinot sekä ympäristöstä huolehtiminen. Pohjanmaa on tunnettu lähiruokamaakunta ja elintarvikkeiden jatkojalostuksella ja luomutuotannolla on tärkeä osa maatilataloudessa. Alueella on suurtilojen ohella monitoimitiloja, jotka ovat erikoistuneet matkailuun, energiantuotantoon, ympäristönhoitoon ja pienimuotoiseen elintarvikkejalostukseen. Pohjanmaa on profiloitunut hajautetun energiantuotannon edelläkävijäksi sekä peltobiomassan ja metsäenergian tuotannon merkitys elinkeinona on huomattava.

Ajatus vihreästä maakunnasta tulee esiin myös muussa yritystoiminnassa. Pohjanmaalla ollaan edelläkävijöitä ympäristön huomioon ottamisessa ja ympäristöystävällisiä tuotteita kehitetään eri toimialoilla. Maaseutumatkailu painottuu luontoon liittyviin aktiviteetteihin. Asuinympäristö pidetään erilaisin hoitotoimenpitein viihtyisänä ja joustavat ratkaisut tekevät mahdolliseksi työn teon ja yrittämisen myös maaseudulla ilman pendelöintiä keskuksiin. Liikenneyhteydet ovat sähköistettyä Vaasan rataa pitkin hyvät. Uusia elinkeinomahdollisuuksia Pohjanmaan maakunnassa tarjoavat ennen kaikkea puun jatkojalostus sekä hyvinvointiyrittäjäyys. Käytännössä tämä tarkoittaa jalostusasteen nostoa mekaanisessa puuteollisuudessa, uusien tuotteiden kehittämistä, kodin- ja kiinteistönhuoltopalvelujen sekä hoivatyön moninkertaistumista. Myös metalliala ja logistiikkapalvelut ovat tulevaisuuden kannalta merkittäviä toimialoja.

Kyrönmaan näkökulmasta tulevaisuuden mahdollisuudet ovat strategioiden perusteella pitkälti samansuuntaiset, vaikka seutukunta tulee varsin harvoin otetuksi huomioon omana alueenaan ja omine erityispiirteineen. Strategioiden näkökulmasta Kyrönmaa on tietyllä tavalla outo maaseutumainen kummajainen ruotsinkielisessä ja merellisessä maakunnassa. Ylipäätään useissa suunnitteluasiakirjoissa koko Pohjanmaan maaseutu tunnustetaan erittäin vajavaisesti. Tämä asettaa erityisiä haasteita Kyrönmaan kaltaisen maaseutuvaltaisen ja täysin suomenkielisen seutukunnan elinkeinopoliittisille pohdinnoille.

4. ENSISIJAISTEN STRATEGIOIDEN JA KEHITTÄMISSTRATEGIOIDEN MUODOSTAMINEN

4.1. Vaihe I: Asiantuntijaryhmän kokoaminen

Kyrönmaan kokeiluhankkeessa asetettiin kunnianhimoinen tavoite: haluttiin 8-10 henkilön asiantuntijaryhmä, joka kokoontuisi työskentelemään elinkeinostrategian parissa puolen vuoden aikana 4-5 kertaa päivän kerrallaan. Mukaan haluttiin paikallisen toimintaryhmän luottamushenkilöitä, kansalaisjärjestöjen ja kylien edustajia, yritystoimintaa tuntevia kuntien virkamiehiä, kunnallispoliitikkoja, yrittäjiä sekä maanviljelijöitä. Sovittiin, että ryhmän kokoa YHYRES-kehittämisyhdistyksen toiminnanjohtaja. Hän otti yhteyttä toimintaryhmänsä tulevaisuustyöryhmän jäseniin sekä muihin sopiviksi arvioimiinsa henkilöihin. Kutsu tavoitti 12 henkilöä.

Ensimmäiseen yhteiseen tapaamiseen 6.6.2006 saapui viisi henkilöä: Laihian ja Isonkyrön elinkeinoasiamiehet, yksi toimintaryhmän luottamushenkilö sekä toimintaryhmän toiminnanjohtaja ja hankeneuvoja. Paikalla kävi myös toinen toimintaryhmän luottamushenkilö, mutta hän poistui melko pian paikalta. Alkuperäinen idea monipuolisesta työryhmästä osoittautui liian kunnianhimoiseksi. Koska tavoitteeksi oli asetettu ryhmän jäsenten läsnäolo kaikissa tapaamisissa, oli työssäkäyvien henkilöiden mahdotonta sitoutua moniin pitkäkestoiisiin suunnittelupalavereihin. Mukaan tulleet pystyivät osallistumaan työnsä puolesta. Poisjääneet suhtautuivat asiaan myönteisesti, mutta palkkatyön tai yritystoiminnan takia osallistuminen ei ollut mahdollista.

Kyrönmaalla toteutui minimi: mukaan saatiin yhden kyläaktiivin lisäksi elinkeinoasioista vastaavat kuntien virkamiehet ja toimintaryhmän päätoiminen henkilöstö. Ryhmässä oli riittävä asiantuntemus, mutta työn uskottavuuden kannalta runsaampi ja monipuolisempi kokoonpano on välttämätöntä. Tavoitteemme oli liian kunnianhimoinen ja oma kokoonpanomme sopii ainoastaan ydinryhmäksi. Tällaisessa tilanteessa ydinryhmän työstämiä ajatuksia kannattaa pohtia iltatilaisuudessa, johon kutsutaan yrittäjiä, viljelijöitä, kunnallispoliitikkoja, toimintaryhmän hallituksen jäseniä sekä kansalaisjärjestöjen edustajia. Tämä "suuri kokous" valmistellaan siten, että prosessin aikana kehittyneistä ajatuksista saadaan kommentteja tilaisuuteen. Ilman ulkopuolisia tehtävässä mikroklusterianalyyssissa suurin vastuu ydinryhmän kokoamisesta ja "suuren kokouksen" onnistumisesta on paikallisen toimintaryhmän toiminnanjohtajalla.

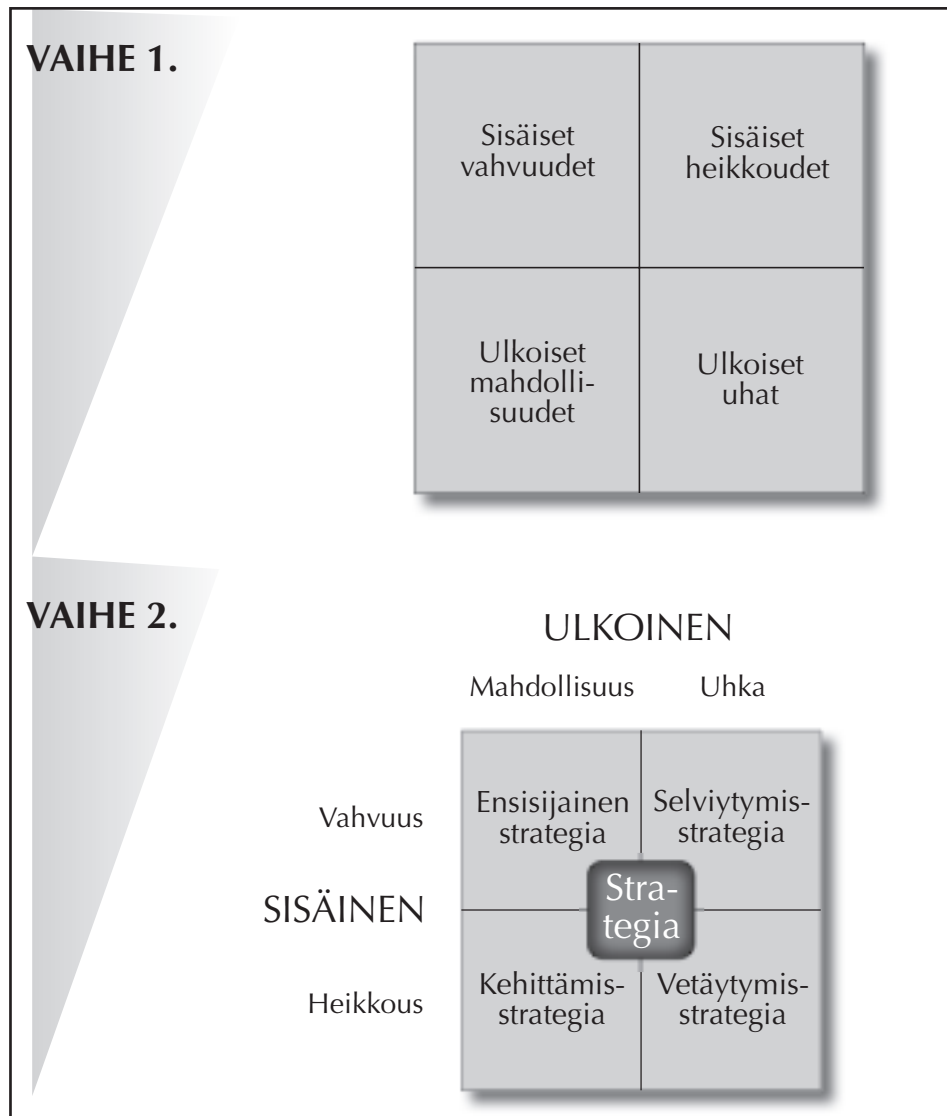
Kyrönmaan pilotissa olivat mukana myös tämän raportin kirjoittajat. Työskentelyn vetäjänä oli Hannu Katajamäki ja sihteerinä Kari Leinamo. Ilman ulkopuolisia henkilöitä tehtävässä mikroklusterianalyyssissa on päätettävä työskentelyn vetäjästä ja sihteeristä.

4.2. Vaihe II: Asiantuntijaryhmän työskentelyssä käytettävä menetelmä

Mikroklusterianalyysin tavoitteena on oman alueen suhteellisten etujen tunnistaminen. Työn toteuttaminen edellyttää vaivannäköä. On tunnistettava oman alueen erityispiirteet suhteessa muihin alueisiin, minkä hahmottamisessa historialliset kehityskulut, tilastot ja erilaiset suunnitteluasiakirjat ovat hyvänä apuna. Historian, tilastojen ja suunnitteluasiakirjojen roolia osana mikroklusterianalyysia on kuvattu edellä. Ne ovat kuitenkin vain taustana varsinaiselle suhteellisten etujen tunnistamiselle.

Suhteellisten etujen paikantamista palveleva käyttökelpoinen laadullinen menetelmä on oikeaoppisesti tehtävä SWOT-analyysi (kuva 2). Asianmukaisesti tehtynä SWOT-analyysi on erittäin kelvollinen strategisen suunnittelun väline. Useimmiten sitä ei kuitenkaan tehdä kunnolla, vaan SWOT-analyysina esitetään yleensä nelikenttä, jossa ovat näkyvissä vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat. Tämä nelikenttä on vasta SWOT-analyysin lähtökohta. Vahvuudet ja heikkoudet ovat sisäisiä, mahdollisuudet ja uhat ulkoisia. Useasti kuitenkin myös mahdollisuuksiin ja uhkiin kirjataan sisäisiä tekijöitä, jolloin strategialta ja suhteellisten etujen pohtimiselta putoaa pohja.

Oikeaoppisesti tehdyn esityön jälkeen voidaan ryhtyä yhdistelemään vahvuuksia ja mahdollisuuksia sekä heikkouksia ja mahdollisuuksia. Näiden kombinaatioiden kautta syntyy sisäisiä vahvuuksia vahvistavia ensisijaisia strategioita sekä heikkouksia poistavia kehittämisstrategioita. SWOT-analyysissa on myös mahdollista yhdistellä vahvuuksia ja uhkia, jolloin tunnistetaan selviytymisstrategioita. Heikkouksien ja uhkien yhdistelmästä syntyy perääntymisstrategioita. Paikallisen elinkeinopolitiikan kannalta ovat kuitenkin mielenkiintoisimpia ensisijaiset strategiat ja kehittämisstrategiat.

Kuva 2. SWOT-analyysin vaiheet Lauri Hautamäen esitystä mukaellen (Hautamäki 1991: 165–167).

4.3. Kyrönmaan ensisijaisten strategioiden ja kehittämistrategioiden muodostamisen prosessi

Ensimmäisessä kokoontumisen aikana pohdittiin noin viiden tunnin ajan Kyrönmaan kuntien tilannetta erityisesti elinkeinoelämän ja yritystoiminnan näkökulmista. Aluksi ryhmän vetäjä esitteli työkentelyssä käytettävän SWOT-analyysin sovellutuksen. Tämän jälkeen alettiin yhdessä pohtia Kyrönmaan asemaa osana Suomea ja osana yhteiskunnallisia kehitysprosesseja. Pohdinta rajattiin elinkeinopolitiikkaan liittyviin teemoihin.

Keskustelun perusteella kirjattiin piirtoheitinkalvolle yrittäjyyden yleiset sekä toimiala- ja yrityskohtaiset vahvuudet Kyrönmaalla, ulkoiset yrittäjyyden mahdollisuudet, Kyrönmaan heikkoudet yrittäjyyden näkökulmasta sekä yrittäjyyden ulkoiset uhat (taulukot 2-6). Ryhmän vetäjä piti huolta, että sisäiset ja ulkoiset tekijät eivät sekoittuneet. Ryhmässä esiin nostettujen aiheiden soveltuvuudesta esimerkiksi alueen vahvuudeksi jouduttiin joissakin tapauksessa keskustelemaan, koska yleinen mielikuva saattaa olla todellisuudesta poikkeava. Yhtäkään esiin nostettua asiaa ei kuitenkaan tyrmätty suoralta kädeltä, vaan aiheista käytiin perusteellista keskustelua rakentavassa hengessä.

Taulukko 2. Yrittäjyyden yleiset vahvuudet Kyrönmaalla.

Vahvuudet
<ul style="list-style-type: none"> • alueen sijainti • työvoiman monipuoliset rekrytointimahdollisuudet • työntekijöiden vahva sitoutuminen yrityksiin • alueen viihtyisyys asuinpaikkana • mahdollisuus alihankintayrittäjyyteen suurten asiakkaiden läheisyyden ansiosta • lyhyet etäisyydet lähikaupunkeihin ja alueen yhtenäisyys • yrittäjähenki • uusia asukkaita houkutteleva tonttipolitiikka

Taulukko 3.A. Yrittäjyyden vahvuudet Kyrönmaalla nykyisten toimialojen perusteella.

Vahvat toimialat

- auto- ja kuljetusala mukaan lukien autokaupat
 - talotehtaat
 - rakentamiseen liittyvät kaupat
 - metalli ja sen verkostot
 - viljanviljely ja peltokasvit
 - elintarvikkeiden pienimuotoinen jatkojalostus
 - päivittäistavarakauppa
 - muoviteollisuus
 - pläkkirykäsiyöläisyys
-

Taulukko 3.B. Yrittäjyyden vahvuudet Kyrönmaalla olemassa olevien yritysten perusteella.

Vahvat yritykset

- autokaupat
 - putkenkäsittelykoneet, elintarviketeollisuuden koneet, alumiinivalut, teräsrakenteet, alihankinta
 - sahaustoiminta, kattoristikoiden ja puupakkausten valmistus, muut puutuotteet
 - mallastuotteet, juustonvalmistus
 - muovipakkaukset, muoviosien valmistus
 - uusioraaka-aineiden jalostus
-

Taulukko 4. Yrittäjyyden ulkoiset mahdollisuudet.

Mahdollisuudet

- lämpöyrittäjyys
 - historiamatkailu, kulttuurimatkailu, erikoistunut matkailu
 - Euroopan unionin palveludirektiivin suomat mahdollisuudet markkina-alueena
 - hoivayrittäjyys
 - maatalousrakennusten muuntaminen uuteen käyttöön
 - erikoistuminen maataloudessa ja muilla toimialoilla
 - suuren osaamisen pienyrittäjyys, esimerkiksi ohjelmistot ja suunnittelu
 - ympäristöhoito
 - julkisen sektorin ulkoistamistoimet
-

Taulukko 5. Kyrönmaan heikkoudet yrittäjyyden näkökulmasta.

Heikkoudet
<ul style="list-style-type: none"> • klustereiden puuttuminen • teollisen perinteen puuttuminen osassa aluetta • "sisämarkkinoiden" pienuus • toisen asteen koulutuksen puuttuminen • kiinteistöjen lähikaupunkeja alhaisempi arvo • työntekijöiden vaikea saatavuus • lähikaupunkien työpaikkatarjonta

Taulukko 6. Yrittäjyyden ulkoiset uhat.

Uhat
<ul style="list-style-type: none"> • kaupan keskitetyt rakenteet pienyrittäjyyden salpaajana • suurten sarjojen valmistaminen halvan työvoiman maissa • työvoimapula • WTO:sta ja EU:sta tulevat uhat • aluekehityksen erot • yrittäjän huono sosiaaliturva • epäonnistuneen yrittäjän taakka • nuoren yrittäjän vaikeus saada riskirahoitusta • ennakkoluulot • markkinatalouden pelisääntöjen muuttuminen suuria yrityksiä suosiviksi

Strategisten yhdistelmien muodostaminen

Kirjatuista vahvuuksista, heikkouksista, uhista ja mahdollisuuksista otettiin jatkokäsittelyyn vahvuudet, heikkoudet sekä mahdollisuudet. Yhteisen tapaamisen jälkeen sihteeri alkoi työstää ryhmän vetäjän ohjeistuksen mukaisesti taulukkoihin 2-6 kirjattuja asioita. Vahvuudet ja mahdollisuudet yhdistettiin toisiinsa ja heikkoudet ja mahdollisuudet toisiinsa. Jokainen Kyrönmaan yrittäjyyden vahvuus yhdistettiin jokaiseen ulkoiseen mahdollisuuteen. Tällä tavoin etsittiin ensisijaisten strategioiden aineksia. Vastaavasti kaikki heikkoudet taulukoitiin ristiin kaikkien mahdollisuuksien kanssa. Näin paikannettiin kehittämisstrategioiden lähtökohtia. Vahvuuksien ja uhkien yhdistämisen tuloksena syntyviä selviytymisstrategioita sekä heikkouksien ja uhkien yhdistämisen tuloksena syntyviä vetäytymisstrategioita ei muodostettu, vaan työssä keskityttiin myönteisten tulevaisuudenkuvien selvittämiseen.

Vahvuuksien, heikkouksien ja mahdollisuuksien listaa täydennettiin kokeilunomaisesti niillä teemoilla, joita YHYRES-kehittämisyhdistys on omassa toimintasuunnitelmassaan kirjannut SWOT-analyysin nelikenttään. Kaikki sanaparit kirjattiin muistiin ja käytiin läpi etsien yhdistelmiä, jotka sopivat toisiinsa. Selvältä tuntuvien yhdistelmien ohella etsittiin tässä vaiheessa myös sellaisia sanapareja, jotka tuntuivat yllättäviltä, mutta joiden sisältö olisi tavalla tai toisella toteuttamiskelpoinen. Todelliset yhdistelmät kirjattiin muistiin ja saadut sanaparit koottiin niiden runsaslukuisuuden takia laajemmiksi kokonaisuuksiksi teemoittain. Muodostuneet kokonaisuudet, kuten esimerkiksi matkailu, energia tai luonto nimettiin, ja niitä luonnehdittiin lyhyillä lauseilla. Esiin tulleet ideat kirjattiin vapaamuotoisesti muistiin. Tämän raporttiin ne on muokattu kokonaisiksi lauseiksi ja kappaleiksi.

4.4. Ehdotukset ensisijaisiksi strategioiksi

1. Matkailu

LUONNON, KULTTUURIN, HISTORIAN JA YRITYSTOIMINNAN VAHVUUKSIEN HYÖDYNTÄMINEN, JOLLOIN MATKAILUN VETOVOIMA KYRÖNMAALLA KASVAA

Kyrönmaan hyvä sijainti lähellä Vaasaa ja Seinäjokea sekä lyhyet etäisyydet mahdollistavat matkailun joko perhematkailuna, maaseutumatkailuna, ostosmatkailuna, eläkeläismatkailuna, luontomatkailuna tai kansainvälisten vieraiden ja suuryritysten ohjelmapalvelujen tarjoajana. Ostosmatkailua voidaan kehittää Tervajoen autokauppakesittymän ja pläkkyyrikäsateollisuuden ympärille sekä elintarvikkeiden pienimuotoisen jatkojalostuksen yhteyteen. Myös peltomaisema ja viljanviljely voidaan tuotteistaa. Hyvät kulkuyhteydet antavat mahdollisuuksia päivittäistavarakaupan tai rakennustavarakaupan ostoskeskittymien luomiseen. Pohjalaisuutta, alueen historiaa ja Laihian nuukuusbrandia voidaan hyödyntää etenkin majoitus- ja ohjelmapalveluissa. Olemassa oleva rakennuskanta voi toimia lisääntyvän maatilamatkailun käynnistäjänä. Yksittäisistä matkailun teema-alueista Kyrönmaalla voidaan hyödyntää erityisesti Kyrönjokea ja muita luontokohteita.

2. *Energia*

MAATALOUDEN, PUUNJALOSTUKSEN JA JÄTEYRITTÄJYYDEN MAHDOLLISUUDET ENERGIAKYSYMYKSISSÄ

Peltovaltaisella alueella voidaan tuottaa peltobiomassaa sekä kasviöljypohjaista biodieseliä. Myös maatiloilla syntyvää biokaasua sekä metsien bioenergiaa voidaan hyödyntää. Alueen sijainti keskusten läheisyydessä hyvien kulkuyhteyksien varrella on otollinen. Alueella on myös sahoja, kattoristikko- ja puupakkaustehtaita sekä pienempiä puunjalostusyriytyksiä, jotka tuottavat puuntähteitä. Kyrönmaalla on myös yritysten ja pienteollisuuden pakkaus- ja tuotantojätettä hyödyntävä yritys. Uusia puunjalostusyriytyksiä voi syntyä maatiloille karjataloudesta luopumisen yhteydessä.

3. *Pelto- ja maatalousmaisema*

PELLONKÄYTÖN UUDET MAHDOLLISUUDET MAATALOUDESSA, ENERGIASSA, ELINTARVIKETUOTANNOSSA JA MATKAILUSSA

Pellonkäyttöön voidaan etsiä vaihtoehtoja uusista viljelykasveista tai peltoalueiden uudentyyppisestä käytöstä. Peltobiomassan, biodieselin ja muun bioenergian tuottamisen lisäksi uudet peltoa koskevat ratkaisut voivat liittyä maisemanhoitoon tai matkailuun. Tiloilla voidaan kehittää pienimuotoista viljatuotteisiin tai muuhun maataloustuotantoon pohjautuvaa elintarvikkeiden jatkojalostusta ja erikoistua viljelyssä nykyistä rohkeammin. Maataloudessa tarvittavaa kalustoa voidaan hyödyntää ympäristönhoitotöissä ja maatilojen rakennuksia voidaan käyttää lähikaupunkien tarpeisiin esimerkiksi varastotiloina.

4. *Elintarvikkeiden pienimuotoinen jatkojalostus*

KYRÖNMAAN SIJAINTI, KASVINVIJELY, LUONTO JA MATKAILU PIENIMUOTOISEN ELINTARVIKETUOTANNON VAHVUUSTEKIJÖINÄ

Elintarvikkeiden pienimuotoinen jatkojalostus voi toimia Kyrönmaan vahvuutena maatalouden muuttuessa. Maatiloilla voidaan kehittää uusia ratkaisuja erityisesti viljanviljelyn mahdollisuuksiin nojautuen, mutta jatkojalostusta voidaan kehittää myös luonnon tarjoamiin mahdollisuuksiin tukeutuen. Alueen hyvä sijainti kannustaa tuottamaan lähiruokaa keskuksiin tai yhdistämään elintarviketuotannon

ostosmatkailuun, sillä kuluttajia on lähikaupungeissa paljon. Elintarviketuotannon tulevaisuus on julkisen sektorin muutospaineen takia juuri nyt ajankohtainen asia.

5. *Luonto*

LUONTO VIRKISTYSKOHTENA JA YRITTÄJYYDEN VAUHDITAJANA

Kyrönjokea ja muita luontokohteita hyödynnetään uusien asukkaiden houkutte- lussa, tonttipolitiikassa sekä harrastus- ja virkistysmahdollisuuksien luomisessa. Alueen luonto voidaan tuotteistaa pienyrityksissä ja sitä voidaan hyödyntää matkailussa. Myös uutta elintarvikeyrittäjyyttä voidaan synnyttää luonnosta saatavien tuotteiden ympärille.

6. *Yrittäjyys ja tuotanto*

OLEMASSA OLEVAN YRITTÄJYYDEN EDISTÄMINEN JA VAHVUUKSIEN TUOTTEISTAMINEN SEKÄ SIJAINNIN JA ALIHANKINTAMAHDOSSUUKSIEN HYÖDYNTÄMINEN

Hyvä sijainti kaupunkien ja niissä toimivien suuryritysten läheisyydessä houkut- telee Kyrönmaalle uusia asukkaita ja yrityksiä. Uutta yrittäjyys perustuu alueen erityispiirteisiin, kuten luontoon, elintarviketuotantoon, pohjalaisuuteen ja his- toriaan. Myös laajamittainen pendelöinti luo uutta yrittäjyyttä. Lähikaupunkien suuryritysten tarpeisiin liittyvää metalli- ja muoviteollisuuden alihankintaa syntyy alueelle entistä enemmän. Perinteinen pläkkäsiteollisuus herää eloon uusina peltituotteina ja matkailun tärkeänä osatekijänä.

7. *Kulttuuri*

PAIKALLISUUDEN TUOTTEISTAMINEN

Pohjalaisuutta, alueen historiaa ja kuntien paikallisia erityispiirteitä, kuten lai- hialaista nuukuusajattelua hyödynnetään matkailussa. Uudet avaukset ilmenevät esimerkiksi uusina konkreettisina tuotteina, ohjelmopalvelutuotteina sekä majoit- tuspalvelujen laajenemisena.

8. *Asuminen ja palvelut*

TOIMENPITEET UUSIEN ASUKKAIDEN HANKKIMISEKSI JA ASUKKAIDEN ELÄMÄN HELPOTTAMISEKSI PALVELUTARJONNAN KAUTTA

Uusien asukkaiden houkuttelussa sekä paikallisten asukkaiden ja lähikaupunkilaisten virkistyksessä kehitetään Kyrönjoen ja muiden luontokohteiden ympäristöä, palveluja ja toimintamahdollisuuksia. Kyrönmaan hyvää sijaintia ja Kyrönjokea käytetään entistä tehokkaammin tonttipolitiikassa. Kyrönmaan hyvä sijainti tukee myös elinkeinojen vahvistumista: monipuolinen matkailu, ympäristönhoito ja hoivayrittäjyys lisääntyvät. Valtateiden varteen syntyy uusia kauppakeskittyymiä. Kuntalaisten palvelemisessa käytetään hyväksi myös paikallista rakentamis- ja kiinteistönhoidon osaamista. Alueen edullinen sijainti edistää uudentyypistä palveluyrittäjyyttä, kun kuntien tehtäviä järjestetään uudelleen.

9. *Puu*

PUUNJALOSTUKSEN MERKITYS ALUEELLE JA MUULLE YRITYSTOIMINNALLE

Kyrönmaan sahat, kattoristikko- ja puupakkaustehtaot sekä pienemmät puunjalostusyrietykset ovat esimerkkejä, kun maaseudun elinkeinorakenne muuttuu. Rakentamiseen liittyvä teollisuus ja kauppa edistävät paikallistason tarjonnallaan ja asumiseen liittyvillä palveluillaan uusien asukkaiden hakeutumista seudulle. Puuta jalostavien yritysten puuntähteet voidaan hyödyntää energianlähteenä.

10. *Hoiva*

HOIVAYRITTÄJYYDESTÄ ELINKEINO

Kyrönmaan hyvä sijainti kaupunkien tuntumassa luo edellytykset hoivayrittäjyyden vahvistumiselle. Myös maatalouden muutos tukee hoivayrittäjyyden laajenemista maaseudulla.

11. Ympäristö

ERI ALOJEN YMPÄRISTÖNHOIDON MAHDOLLISUUKSIIN PERUSTUVAT INTRESSIT

Kyrönmaan sijainti kaupunkien läheisyydessä luo mahdollisuuksia ympäristönhoitopalvelujen tuottamiseen. Voimakas pendelöinti luo tarvetta kiinteistönhoitopalvelujen laajentamiseen oman seutukunnan alueella. Seudun vahvuutena ovat myös kuljetusalaan, muoviteollisuuteen ja rakennustavarakauppaan liittyvät yritykset, joiden tuottamat palvelut ja uudet innovaatiot vastaavat ympäristöhoidon kasvaviin tarpeisiin.

4.5. Ehdotukset kehittämisstrategioiksi

1. Yhteistyö

YHTEISTYÖN MAHDOLLISUUDET NAAPURIKAUPUNKIEN JA -ALUEIDEN KANSSA

Maakuntaraja ja kieliraja ylitetään matkailumarkkinoinnissa ja Kyrönjoen hyödyntämisessä. Alueen yritykset laajentavat palvelujensa tarjontaa oman seutukunnan pienuuden takia yhä enemmän alueen ulkopuolelle. Uusia asiakkaita etsitään myös valtateiden autoilijoista. Yhteistyö tarkoittaa lisäksi suuryritysten alihankintaa, julkisen sektorin palveluja täydentävää yksityisyrittäjyyttä sekä maaseudun konekannan hyödyntämistä esimerkiksi ympäristönhoidossa.

2. Asuminen ja palvelut

MAHDOLLISUUDET UUSIEN ASUKKAIDEN HANKKIMISEKSI JA PALVELUJEN TUOTTAMISEKSI

Lähikaupunkeja edullisemmat hinnat houkuttelevat Kyrönmaalle tilaa tarvitsevaa yrittäjyyttä tai maaseutuun tukeutuvaa asumista, kuten hevosityrittäjyyttä. Asuntotarjonnan puute korjataan aktiivisella rakentamisella. Kyrönmaan sijainti keskusten välissä luo edellytyksiä uusien yritysten perustamiselle, kun toimintalue on omaa seutukuntaa laajempi. Palvelujen tuottamisessa myös Kyrönmaata halkovat valtatie ovat keskeisessä asemassa. Maataloudessa etsitään kuluttajien tarpeiden mukaisia ja vapaa-ajan asumisessa rantamökkeilyä korvaavia uudentyyppisiä ratkaisuja.

3. *Yrittäjyys ja tuotanto*

YRITTÄJYYTEEN LIITTYVIEN HEIKKOUSIEN KORVAAMINEN SIJAINNIN TUOMILLA MAHDOLLISUUKSILLA

Uusia mahdollisuuksia löytyy lähikaupunkien suuryritysten toimintaan liittyvästä alihankinnasta sekä muista alueen ulkopuolisista markkinoista tai valtateiden läpikulkuliikenteestä. Työntekijäpula tukee pienimuotoisen yksityisyrittäjyyden syntymistä ja Kyrönmaan luonne osa-aikaviljelyn alueena tuo uusia mahdollisuuksia maatalouteen. Uudentyyppisiä ratkaisuja kehitetään myös kaupunkien kuluttajapotentiaalia hyödyntäen.

4. *Hoiva*

HOIVAYRITTÄMISEN MAHDOLLISUUDET

Hoivayrittäjyyden tarve lisääntyy maaseudun väestörakenteen vanhetessa. Kyrönmaalla esimerkiksi osa-aikaviljely luo mahdollisuuksia hoivayrittäjänä toimimiseen.

5. *Ympäristö*

YMPÄRISTÖNHOIDON MAHDOLLISUUDET

Ympäristönhoitopalvelujen tarve lisääntyy sekä Kyrönmaalla että alueen ulkopuolella.

6. *Energia*

ENERGIATUOTANNON MAHDOLLISUUDET

Kyrönmaan luonne kasvinviljelyalueena antaa hyvät mahdollisuudet peltobio-massan tuottamiseen.

OSA-AIKAVILJELYN ANTAMAT MAHDOLLISUUDET ELI MONIALAYRITTÄJYYS

Osa-aikaviljely antaa mahdollisuuksia erikoistua muuhun kuin perinteiseen maatalouteen. Maatilojen rakennuksia pystytään muuntamaan toiseen käyttöön ja uudentyyppejä ratkaisuja voidaan kehittää ennen kaikkea kuluttajien lähtökohdista. Kasvinviljelyvaltaisuus aluo edellytyksiä peltobiomassan tuottamisen lisäämiseen Kyrönmaalla.

4.6. Strategioiden täsmentäminen

Edellä luetellut strategia-aihiot lähetettiin sähköpostilla ryhmässä mukana olleille elinkeinoasiamiehille sekä YHYRES-kehittämisyhdistyksen työntekijöille ja luottamushenkilölle pohdittaviksi. Saatteessa pyydettiin valitsemaan annetuista 18 vaihtoehdosta kaksi ensisijaista strategiaa ja kaksi kehittämisstrategiaa jatkotyöskentelyn lähtökohdaksi. Tavoitteena oli valita Kyrönmaan näkökulmasta erityisen kiinnostavia aihepiirejä, jotka saattoivat muodostua yhdistelemällä nyt laadittuja kokonaisuuksia vielä suuremmiksi kokonaisuuksiksi. Ryhmän jäseniä pyydettiin nimeämään myös aihepiirejä, jotka he jättäisivät jatkokäsittelystä kokonaan sivuun.

Kaikkiin ryhmän jäseniin oltiin yhteydessä puhelimitse sovittuna aikana. Puhelinkeskustelussa saadut kommentit, vastaukset ja ehdotukset kirjattiin ylös ja niistä koottiin yhtenäiset listat. Jokainen teema tai asiakokonaisuus kirjattiin taulukkoon siten, että kunkin laatikon lausuma tarkoittaa yhtä mainintaa (taulukot 7-9). Tehtävä osoittautui melko vaikeaksi ja esille nostettiin myös annettujen vaihtoehtojen ulkopuolisia teemoja. Kaikki ryhmän jäsenet eivät myöskään valinneet kahta ensisijaista strategiaa ja kahta kehittämisstrategiaa, varsinkin kun asiakokonaisuudet olivat lähellä toisiaan. Erityyppisistä lähestymistavoista huolimatta ryhmän mielipide oli melko yksimielinen. Vahvat aihepiirit erottautuivat selvästi ja vastaavasti myös poisjätettävistä teemoista oltiin samaa mieltä. Ryhmän jäsenten mielipiteet ja suulliset kommentit voitiinkin koota myös sanalliseksi arvioksi eri teemojen pohjalta.

Taulukko 7. Ryhmän ehdotukset ensisijaisiksi strategioiksi.

VAHVUUSTEEMAT 2 JA 3, OSITTAIN MYÖS MUITA:	VAHVUUSTEEMAT 8 JA 10, OSITTAIN MYÖS MUITA:	VAHVUUSTEEMA 6:
Pelto ja maaseutumaisema sekä energia - tähän liittyen luonto - Kyrönmaalla hyvät pellot	Asuminen ja palvelut	Yrittäjyys ja tuotanto - erityisesti alihankinta - Kyrönmaalle tyypillinen ratkaisu
Pelto - Kyrönmaa maatalouden näkökulmasta tärkeä alue	Asuminen ja palvelut sekä hoivapalvelut	
Energia - erityisesti peltoenergia	Asuminen ja palvelut sekä kulttuuri ja luonto	
Yrittäjyys ja tuotanto, - erityisesti peltoenergia, lämpöyrittäjyys - peltoa riittää	Asuminen ja palvelut - tähän liittyen hoiva, kulttuuri, luonto - vahvuutena sijainti, tontit, palveluvarustus	
Yrittäjyys ja tuotanto - energia - elintarvikkeiden pienimuotoinen jatkojalostus - pelto ja maatalousmaisema - puu - hoiva		

Taulukko 8. Ryhmän ehdotukset kehittämissstrategioiksi.

KEHITTÄMISTEEMAT 2 JA 4:	KEHITTÄMISTEEMAT 1 JA 3:	KEHITTÄMISTEEMAT 6 JA 7:
Yhteistyö - johon liittyy asuminen ja palvelut (kulttuuri, hoiva, ympäristö)	Yhteistyö, erityisesti auto-kauppa	Energia - monenlaista yhteistyötä Vaasanseudulla, kanavat valmiina
Asuminen ja palvelut sekä hoiva - liittyy sopimuksellisuuteen	Kuljetus ja logistiikka - erittäin hyvä sijainti	Energia
Hoivapalvelut - sopii minne tahansa, myös kaupunkien läheisyyteen	Yhteistyö ja yrittäjyys - erityisesti alihankinnan vahvistaminen - yrittäjien yhteistyön lisääminen	Yrittäjyys ja tuotanto - erityisesti pelto ja maaseutumaisema sekä energia
	Yrittäjyys ja tuotanto	Maaseudun uudet elinkeinot - tarvitaan uusia ideoita maataloille

Taulukko 9. Ryhmän ehdotukset teemoista, joissa saattaa olla mahdollisuuksia, mutta jotka nykytilanteessa ovat Kyrönmaan elinkeinoelämän kannalta toissijaisia.

VAHVUUSTEEMAT 1 JA 7:	VAHVUUSTEEMA 4, OSITTAIN MYÖS 2:	VAHVUUSTEEMAT 9 JA 11, OSITTAIN MYÖS 8, KEHITTÄMISTEEMA 5:
Matkailu - vähemmän tärkeä Kyrönmaalla	Elintarvikkeiden jatkojalostus - vaikeaa onnistua käytännössä	Puu - Kyrönmaa ei vahva metsäalue
Matkailu - hankkeita ollut kovasti ilman suuria tuloksia	Elintarvikkeiden pienimuotoinen jatkojalostus - Kyrönmaalla huonot edellytykset	Puu - Kyrönmaalla ei raakapuun jalostusta
Matkailu - monta hanketta ollut, ei Kyrönmaalla erityisen tärkeä	Elintarvikkeiden pienimuotoinen jatkojalostus - varsin pienimuotoista Kyrönmaalla	Rakennustavarakauppa - merkitys vähäinen
Kulttuuri ja matkailu	Biokaasun hyödyntäminen - Kyrönmaalla ei riittävästi karjatiloja	Ympäristönhoito

4.7. Kootut näkemykset kehitysmahdollisuuksista teemoittain

Maatilatalouteen liittyvät mahdollisuudet

Energia nousi eri muodoissa esille selvästi sekä mahdollisena ensisijaisena strategiana että kehittämisstrategiana. Ensisijaisten strategioiden yhteydessä energia nostettiin esiin erityisesti pellonkäytön ja yrittäjyyden näkökulmasta. Kyrönmaan peltovaltaisuutta pidettiin valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävänä. Alueen pelloilla arvioitiin olevan monipuoliset käyttömahdollisuudet. Kyrönmaan vahvuutena pidettiin nimenomaan peltoenergiaa, sillä alueen metsävarat ovat vähäiset. Yrittäjyyden ja tuotannon kannalta korostettiin niin ikään pellon biomassan hyödyntämistä energialähteenä sekä ennen kaikkea lämpöyrittäjyyteen liittyviä mahdollisuuksia. Mahdollisuutena nähtiin myös yhteistyön lisääminen peltoenergian tuotannossa. Biokaasun näkymät arvioitiin vähäisiksi, sillä karjatiloja on selvästi ympäröiviä seutukuntia vähemmän.

Energiantuotantoon liittyy paljon mahdollisuuksia, mutta vielä tällä hetkellä energiateema on alueella alkutekijöissään. Vaasan energiaklusteriin sisältyvät

vahvat toimijat, kuten teknologiakeskus ja yliopisto antavat mahdollisuuksia, joilla voisi olla heijastusvaikutuksia myös Kyrönmaalle esimerkiksi pilottikohteiden kautta. Energiateemaan liittyy kuitenkin vielä taloudellisia epävarmuustekijöitä, ja mahdollisuuksien nopea todentuminen edellyttäisi valtion vahvaa mukanaoloa esimerkiksi verotuksellisin keinoin. Peltoenergian ohella esiin nostettiin myös energiateknologiaan liittyvä alihankinta Kyrönmaalle tyypillisenä piirteenä, sillä alueella valmistetaan osia vaasalaisen energiateollisuuden laitevalmistajille. Tämän tyyppisen alihankinnan merkitys voisi lisääntyä, jos alueelle syntyisi teemaan liittyviä kehittämishankkeita ja pilottikohteita.

Peltojen merkitys nousi alueen sijainnin, suotuisan maaperän ja peltojen hyvän satotason ansiosta esiin myös muuten kuin peltoenergian tuottamisen näkökulmasta. Peltomaiseman säilyminen avoimena koettiin hyvin tärkeäksi: peltoa pidetään Kyrönmaan ehkä leimallisimpana piirteenä, viljellään tulevaisuudessa mitä tahansa. Koska alueen maatalous on painottunut kasvinviljelyyn, ei elintarvikkeiden pienimuotoisessa jatkojalostuksessa nähty suuria mahdollisuuksia. Kyrönmaata pidetään raaka-aineen tuottajana, jossa maataloutta harjoittavat tuotantoon tehostaneet suurtilat sekä sivutoimisesti viljeltävät osa-aikatilat. Ajatus tuotteiden jatkojalostamisesta ei ole seutukunnalla näin ollen saanut merkittävää suosiota eikä tämänkaltaisen yritystoiminnan asema lähiseudun suurten elintarviketoimijoiden puristuksessa ole helppo. Myöskään puun jatkojalostusta ei pidetty alueen peltovaltaisuuksien ja raakapuun jalostuksen vähäisyyden takia Kyrönmaan vahvuutena.

Asuminen ja palvelut

Asuminen ja palvelut nähtiin Kyrönmaalla erittäin tärkeänä ja aluetta leimaavana teemana. Aihepiiri sisältää keskeisen merkityksensä ansiosta selkeästi ensisijaisen strategian aineksia, mutta siinä nähtiin myös kehittämisstrategian elementtejä. Kyrönmaan hyvä sijainti ja riittävä palveluvarustus tekevät alueesta houkuttelevan asumisen ja yrittämisen paikan. Vaikka palvelutaso on alueen kunnissa lähikaupunkeja heikompi, pidettiin alueen sijaintia kahden kaupungin välissä hyvänä. Tehokas tonttipolitiikka houkuttelee uusia asukkaita ja sijaintiedut kannustavat ennen kaikkea kuljetusalaan liittyviä yrityksiä sijoittumaan alueelle. Myös kulttuurin ja ympäristön merkitys asukkaiden viihtymisen kannalta tuotiin esiin, vaikka niillä itsessään ei nähtykään kehittymisen mahdollisuuksia. Laihian kirkonkylän ja Tervajoen kohtuullisen hyvästä palvelutasosta huolimatta alueella nähtiin myös palveluihin liittyviä kehittämistarpeita. Kehittämisen haasteita paikannettiin rakennustavarakaupassa ja ympäristönhoitoyrittäjyydessä, mutta niihin liittyviin mahdollisuuksiin suhtauduttiin varauksellisesti.

Varsin keskeisenä asumiseen ja palveluihin kytkeytyvänä tekijänä ja tulevana Kyrönmaan ensisijaisena tai kehittämisstrategiana nähtiin hoivapalvelut.

Tätä selittää väestön nopea ikääntyminen myös Kyrönmaalla. Hoivapalvelujen monipuolistuminen vaatii kuitenkin paljon työtä. Toisaalta muistutettiin, että yritysten tarjoaminen hoivapalvelujen etenemisen edellyttää sekä valtakunnallisia että paikallisia poliittisia päätöksiä. Kyrönmaalla erityisesti vahva sopimuksellisuusajattelu tukee joka tapauksessa osaltaan hoivapalveluihin erikoistumista.

Muu yrittäjyys

Kyrönmaan mahdollisena ensisijaisena tai kehittämisstrategiana nähtiin yleinen yrittäjyyden edistäminen: erityisen tärkeäksi todettiin maaseudun uusien elinkeinon voimistaminen. Maatalouden työllistävä merkitys on tällä hetkellä vahva, mutta uusia ideoita kaivataan. Maaseudun yrittäjyyden uudet avaukset edellyttävät usein rohkeutta. Maatalouteen ja energiantuotantoon liittyvän yrittäjyyden lisäksi painotettiin ennen kaikkea alihankintaa Kyrönmaan vahvuutena, koska alueella on niukasti puhdasta tuotantoteollisuutta. Alihankintayrittäjyyttä voisi edelleen tehostaa, jolloin lähikaupunkien suuryrityksissä työssäkäyvät voisivat siirtyä omaan seutukuntaan töihin. Myös yrittäjien yhteistyötä pidettiin tärkeänä alihankintateollisuudessa sekä elinkeinotoiminnassa yleensä. Alueelle tunnusomainen itsellisyys, jossa naapuri nähdään kilpailijana, kaipaisi jo muutosta.

Yhteistyön lisäämistä pidettiin selkeänä kehittämisen kohteena ja esimerkiksi alueen matkailussa ja kulttuuritoimessa sitä tarvittaisiin paljon nykyistä enemmän. Kulttuurin tärkeydestä Kyrönmaalle oltiin kahta mieltä: osa piti sitä tärkeänä asumiseen ja viihtyvyyteen liittyvänä tekijänä, mutta osa ei pitänyt sitä lainkaan Kyrönmaan kannalta tärkeänä teemana. Matkailuelinkeinon toissijaisuudesta Kyrönmaalla oltiin sen sijaan yhtä mieltä eikä matkailun kehittämismahdollisuuksiin uskottu. Seutukunnalla on ollut useita matkailuun liittyviä kehittämishankkeita, mutta niiden tuloksia pidettiin vähäisinä. Kyrönmaata pidetään asumismaaseutuna eikä sinne edes haluta suuria matkailijavirtoja. Toisaalta yhtenä mahdollisuutena tuotiin esiin Tervajoen autokauppakeskittymä, joka olisi ostosmatkailun kannalta varteenotettava alue. Matkailun kehittäminen edellyttäisi kuitenkin yhteismarkkinointia ja oheispalvelujen luomista erityisesti naisille ja lapsille.

Matkailun merkityksen vähäisyyttä Kyrönmaalla korosti usean aihepiiriin liittyvän teeman jääminen kokonaan mainintojen ulkopuolelle. Kukaan ryhmän jäsenistä ei kiinnittänyt huomiota maatilamatkailuun, ohjelmapalveluihin tai luontomatkailuun. Kokonaan vaille huomiota jäivät tässä vaiheessa myös pläkyrikäsiteollisuuden liittyvät teemat sekä vapaa-ajan asumiseen liittyvät uudet avaukset. Kyrönmaan suosio asuinpaikkana näyttää perustuvan nimenomaan sen sijaintiin suurten keskusten läheisyydessä, sillä esimerkiksi luonnon tarjoamia virkistysmahdollisuuksia ei mainittu yhdessäkään arviossa. Myös luonnon tuotteistaminen sekä uuden asiakaskunnan hankkiminen lähikaupungeista tai

valtateiden ohikulkijoista jäi vaille huomiota. Kyrönmaan luonne alueena, jossa valtaosa asukkaista pendelöi lähikaupunkeihin, tuli pohdinnoissa vahvasti esiin.

4.8. Strategioiden lopullinen valinta

Saaduista tuloksista keskusteltiin ryhmän toisessa tapaamisessa 5.9.2006. Ensimmäisestä tapaamisesta oli kulunut kolme kuukautta. Mukana oli nyt neljä henkilöä. Yksi ryhmän jäsenistä ei päässyt työesteen takia paikalle, mutta aineisto lähetettiin hänelle sähköpostilla. Vahvoista ennakkonäkemyksistä huolimatta ryhmässä ei päästy yksimielisyyteen kahdesta ensisijaisesta ja kahdesta kehittämisstrategiasta. Vaikka keskustelu oli avointa ja monipuolista, ei Kyrönmaan elinkeinopoliittisista linjauksista tiivistynyt yhteistä näkemystä. Ajatusten kokoaminen annettiin ryhmän sihteerin tehtäväksi.

Sovitun mukaisesti sihteeri valmisteli ryhmän kolmanteen kokoukseen 25.10.2006 tämän raportin ensimmäisen luonnoksen. Luonnos lähetettiin ennen kokoontumista sähköpostilla kaikille ryhmän jäsenille. Tapaamiseen pääsi mukaan tällä kertaa vain kolme ryhmän jäsentä. Koska hankkeen tavoitteena oli kahden ensisijaisen ja kahden kehittämisstrategian valitseminen alueen tulevien mikroklustereiden lähtökohdiksi, yritettiin nyt tehdä alkuperäisen suunnitelman mukainen päätös.

Tapaamisessa keskusteltiin vilkkaasti raporttiluonnoksen yksityiskohdista ja edellisen kokouksen tavoitteen mielenpitoja vaihdettiin mukaan otettavista ja pois jätettävistä teemoista. Ryhmän aiemmissa arvioinneissa jatkokehittelyn ulkopuolelle jääneitä aihepiirejä pidettiin tärkeinä, vaikka ne eivät olleetkaan nousseet valintaprosessissa kärkeen. Edellä esitettyyn taulukkoon 9 kerätyt teemat koettiin poisjätettävien ryhmän sijasta mieluummin lisätyöstämistä edellyttäväksi optiolistaksi. Esimerkiksi Kyrönmaan historiamatkailun mahdollisuuksia pidettiin suurina, vaikka hankkeiden kautta tuotteistaminen ei olekaan tähän saakka täysin onnistunut. Kyrönmaan kannalta täysin merkityksettöminä pidettiin lähinnä sellaisia aihepiirejä, joiden toimintaedellytyksiä ei aiemmissa pohdinnoissa ollut mainittu lainkaan.

Ensisijaisten ja kehittämisstrategioiden valinnassa haluttiin pyrkiä aitoihin ja perusteltuihin päätöksiin eikä eripuraa lietsoviin asetelmiin. Koska mukana oli kolme kuntaa, ei mukaan valittu ainoastaan yhdelle tai kahdelle kunnalle hyödyllistä aihepiiriä. Tämän vuoksi Isonkyrön ja Vähänkyrön kunnissa sijaitsevan Tervajoen autokaupakeskittymään painottuva "alueklusteri" jäi valitsematta, vaikka Tervajoen kehittämistä sinänsä pidettiin tärkeänä. Koska yhteistä näkemystä pidettiin ensiarvoisen tärkeänä, valittiin mikroklustereiden aihioiksi ainoastaan kolme teemaa. Jakoa ensisijaisiin ja

kehittämisstrategioihin ei haluttu tehdä, vaan jatkoon valittiin tasaveroisesti:

- 1) asumiseen, palveluihin, asumisviihtyvyyteen ja hoivatyöhön liittyvät ratkaisut,
- 2) maaseudun uudet elinkeinot, etenkin energiantuotanto ja
- 3) metalliteollisuuden ja alihankinnan mahdollisuudet.

4.9. Kyrönmaan uusien mikroklusterien idut

Asumiseen, palveluihin, asumisviihtyvyyteen ja hoivatyöhön liittyvät ratkaisut

Kyrönmaan tulevaisuuden vahvuutena ja mahdollisuutena nähdään alueen luonne asumismaaseutuna. Uusia yrityksiä voi syntyä esimerkiksi rakentamiseen, remonttitoihin, pihanhoitoon, siivoukseen, lastenhoitoon ja hoiva-alalle. Hyvinvointipalvelujen voimistuminen ei välttämättä edellytä edes muuttovoittoa, sillä omien asukkaiden ikääntyminen luo edellytyksiä uusille palvelujärjestelyille. Tavoitteena on, että kyrönmaalaiset pystyvät asumaan kotonaan mahdollisimman pitkään. Tämä edellyttää kotipalvelujen lisääntymistä ja monipuolistumista.

Kyrönmaan väkiluku on kuntien hyvästä sijainnista huolimatta vähentynyt hieman ja muutoksen on ennustettu myös jatkuvan samansuuntaisena (Mikkonen 1999: 17–21). Huomionarvoista on, että Kyrönmaan aluetta ei pidetä Vaasan ja Seinäjoen seuduilla vetovoimaisimpana asuinpaikkana, vaan 2000-luvun alussa Kyrönmaa oli vanhan Vaasan läänin seutukunnista muuttohalukkuuden mukaisessa arvostuksessa vasta sijalla 8. (Mikkonen 2004: 62–68). Merkkejä muuttoliikkeen suunnan kääntymisestä Kyrönmaan kannalta edulliseksi on kuitenkin erityisesti Laihian kunnassa nähtävissä. Myös tarvetta hyvinvointi- ja hoivapalveluille on todella paljon. Kyrönmaan seutukunnassa hyvinvointipalveluja tarjoavat kuntien ja kolmannen sektorin ohella ainoastaan yksittäiset yritykset, vaikka kysyntää monenlaisille palveluille olisi runsaasti. (Lindqvist & Rissanen 2004: 43–69; Koski & Lindqvist 2006: 56–58.)

Valittu strategia noudattaa yleistä maaseutupoliittista näkemystä maaseudusta hyvänä asuinympäristönä ja hoivayrittäjyyden vahvistuvana alueena. Näkemys on yhteneväinen maaseutupoliittisen kokonaisuohjelman, maaseutupoliittisen erityisohjelman, maa- ja metsätalousministeriön aluekehitysstrategian, Suomen maaseudun kehittämisstrategian sekä maa- ja metsätalousministeriön luonnonvarastrategian kanssa. Väljyytensä ja turvallisuutensa vuoksi maaseutu sopii hyvin asuinpaikaksi ja asumismaaseudun periaatetta on tarpeen edistää. Myös asumisviihtyvyyteen kannattaa kiinnittää huomiota, sillä miellyttävä alue houkuttelee uusia asukkaita ja yrityksiä. Erityisesti naisten ja nuorten elämänlaatuun ja toimintamahdollisuuksiin tulee panostaa. Vastaavasti vanhusten kotona asumista on syytä tukea kehittämällä uusia hoivapalvelujen muotoja. Hyvinvointipalvelujen vahvistuminen edistää samalla naisten työllisyyttä.

Maaseudun uudet elinkeinot, erityisesti energiantuotanto

Kyrönmaa on perinteistä maatalousmaaseutua. On välttämätöntä etsiä uusia vaihtoehtoja supistuvan perusmaatalouden tilalle. Maatilojen määrä on vähentynyt seutukunnan alueella kymmenessä vuodessa lähes 300:lla ja erityisesti karjatilat ovat vähentyneet rajusti. Yhtenä tulevaisuuden vaihtoehtona tulee selvittää energiantuotantoon liittyviä mahdollisuuksia. Kyrönmaan metsävarat ovat rajalliset, mutta peltobiomassan tuottamiselle on tilaa. Tällä hetkellä Laihian kaukolämpölaitos käyttää puuta ja turvetta ja samoja raaka-aineita käyttäneen myös piakkoin käynnistyvä Isonkyrön lämpölaitos (Mattila 2007). Myös Vähässäkyrössä selvitetään kotimaiseen energiaan siirtymistä.

Valittu strategia on yleispiirteiltään yhteneväinen maaseutupoliittisen kokonaisuohjelman, maaseutupoliittisen erityisohjelman, maa- ja metsätalousministeriön aluekehitysstrategian, Suomen maaseudun kehittämissstrategian sekä maa- ja metsätalousministeriön luonnonvarastrategian, kansallisen viljastrategian, kansallisen metsäohjelman, peltoviljelyn tulevaisuuden linjauksia hahmottavan työryhmämuistion, maa- ja metsätalousministeriön maatalouden strategiaprojektin sekä uusiutuvan energian edistämisohjelman kanssa. Maatilatalouteen liittyviä haasteita ja mahdollisuuksia on perinteisen viljelyn ja jalostuksen kehittämisessä sekä uudentyypisten elinkeinoiden synnyttämisessä. Koska keskeisenä tavoitteena on peltoalan säilyminen viljeltyinä, on perusteltua selvittää energiantuotannon mahdollisuudet osana maaseudun asukkaiden toimeentuloyhdistelmää.

Teollisuuden ja alihankinnan mahdollisuudet

Teollisuus on Kyrönmaalle edelleen tärkeä elinkeino. Sen sijaan, että kuntalaiset pendelöivät esimerkiksi Vaasan suurissa teollisuusyrityksissä, pitäisi selvittää mahdollisuuksia laajentaa Kyrönmaalla tehtävää suuryritysten alihankintaa. Jo nyt moni seutukunnan yrityksistä tekee tiivistä yhteistyötä lähikaupunkien suurteollisuuden kanssa. Alihankintatyyppinen tuotanto on osoittautunut hyväksi ratkaisuksi eikä suuria perustuotantolaitoksia Kyrönmaalle edes havitella. Valittu strategia sopii maaseutupoliittisten linjausten näkökulmasta lähinnä yleiseen maaseutuyrittämisen kehittämiseen, sillä teollisuus ei maaseudun kehittämisessä nouse tavallisesti esiin.

Hautamäki (2002: 9, 139–140) on kiinnittänyt huomiota teollistamisen vähäiseen näkymiseen maaseutupoliitikassa arvellen tilanteen olevan seurausta ministeriöiden vanhasta sektorijaosta. Hautamäki korostaa voimakkaasti maaseudun elinvoiman turvaamista juuri teollisuuden kautta, sillä tuotannollisen toiminnan kautta pystytään luomaan uusia työpaikkoja toisin kuin maa- ja metsätaloudessa, julkisissa ja yksityisissä palveluissa sekä matkailussa. Myös

uusimmassa maaseutupoliittisessa kokonaisuohjelmassa teollisuuden merkitys maaseudun elinkeinorakenteen runkona tulee esiin. Etenkään vientisuuntautuneet yritykset eivät ole yleensä riippuvaisia paikallisen kysynnän muutoksista. Koska teollisuus pitää yllä myös yksityisten ja julkisten palvelujen rakenteita, on teollisuudella maaseudun elinkeinorakenteessa strateginen merkitys. Globalisaation haasteeseen on maaseudun näkökulmasta varmintä vastata pyrkimällä säilyttää teollisuuden kyky ylläpitää teollisia työpaikkoja Suomessa.

5. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Menetelmällisen kokeilun idea ja tavoite

Tavoitteena oli kokeilla pilottikohteeksi valitussa Kyrönmaan seutukunnassa menetelmää, jonka avulla pystyttäisiin tunnistamaan maaseudun paikallisen elinkeinopolitiikan sisältöjä. Menetelmää kutsutaan *mikroklusterianalyysiksi*, koska tavoitteena on löytää asetelmia, joissa useat mikroyritykset tekevät yhteistyötä. Tällaisia yhteistyöasetelmia kutsutaan mikroklustereiksi. Pyrkimyksenä oli selvittää, voisiko tämäntyyppinen elinkeinopoliittinen strategiatyö olla paikallisten toimintaryhmien keino tunnistaa omille alueilleen parhaiten sopivia yrittäjyyden suuntia. Tällaisella tiedolla on tarvetta, sillä jatkossa paikalliset toimintaryhmät pystyvät rahoittamaan yritystoimintaa aiempaa laajemmin. On tarpeen maksimoida rajallisten yrittäjyyden edistämiseen tarkoitettujen voimavarojen vaikuttavuus. Hankkeen tarkoituksena oli koota pilottialueena toimineen Kyrönmaan asukkaita, yrittäjiä ja vaikuttajia yhteen ja synnyttää yhdessä tarvittava elinkeinopoliittinen näkemys. Yhdessä pohdittujen teemakokonaisuuksien avulla haluttiin hahmottaa alustavat mikroklusterien sisällöt.

Tausta-aineiston kerääminen

Mikroklusterianalyysi koostui useasta vaiheesta. Faktoihin perustuvan lähtökohdan varmistamiseksi tutkittiin Kyrönmaan erityispiirteitä historiallisten dokumenttien ja tilastojen avulla. Lähtökohtien selkeyttämiseksi analysoitiin myös Kyrönmaata koskevat kunta-, seutukunta- ja maakuntatasoiset suunnittelu- ja strategia-asiakirjat. Käytännön strategiatyötä varten koottu paikallistason asiantuntijaryhmä kokoontui kolme kertaa. Ryhmään oltiin yhteydessä tapaamisten välillä myös puhelimitse ja sähköpostilla. Asiantuntijaryhmän kokoontumisissa etsittiin keskustelun kautta alueen vahvuuksia, heikkouksia sekä ulkoisia mahdollisuuksia ja uhkia. Tavoitteena oli tunnistaa kaksi vahvuutta vahvistavaa ensisijaista strategiaa ja kaksi ulkoisten mahdollisuuksien hyödyntämistä edistävää kehittämisstrategiaa.

Kyrönmaan seutukuntaa koskeva taustatieto sekä olemassa olevat strategiat löytyivät suhteellisen helposti ja niistä pystyi kokoamaan monipuolisen yhteenvedon nykyhetken suunnitelmista ja visioista. Kyrönmaan kuuluminen enemmistöltään ruotsinkieliseen ja pitkänomaisesti rannikkoa seurailevaan Pohjanmaan maakuntaan ilmeni eritellyissä suunnittelu- ja strategia-asiakirjoissa yllättävästi: Kyrönmaan ominaispiirteitä ei juuri tunneta saati korosteta eikä seutukuntaa välttämättä edes mainita. Maakuntatasoisten ja Vaasanseutua

koskevien suunnittelu- ja strategia-asiakirjojen erittely osoitti, että ”ylätason” pohdinnoissa Kyrönmaan asemaa osana Pohjanmaata ja Vaasanseutua ei muut-
tamia Kyrönmaa-nimen mainintoja lukuun ottamatta käsitellä. Tämä asettaa
vakavan veloitteen Kyrönmaan kunnille ja YHYRES-kehittämisyhdistykselle
omatoimiseen tulevaisuuden suunnitteluun. Saatu tulos vahvisti Kyrönmaan pilo-
tin yhtä lähtökohtaa. Paikallinen maaseudun elinkeinopolitiikka tarvitsee oman
välineistönsä, koska virallinen ”suunnittelukone” ei sitä tunnista.

Yhtenä lähtökohtana ollut Tilastokeskuksen Maaseutuindikaattorit-verk-
kopalvelun käyttö osoittautui hankalaksi. Hanketta aloitettaessa vuoden 2006
keväällä tuoreimmat tiedot olivat vuosilta 2001 ja 2002. Hankkeen aikana otet-
tiin Tilastokeskukseen yhteyttä, ja kuultiin tuotantomenetelmien uudistamisen
olevan syynä tietojen päivittämättä jättämiseen. Pian tämän jälkeen tilastotietoja
päivitettiin, uusia tietoja lisättiin ja tietosisältöjä laajennettiin niin, että keväällä
2007 tuoreimmat tiedot ovat vuosilta 2004 ja 2005. Maaseutuindikaattorit-pal-
velun käytön tavoitteena oli Kyrönmaan tietojen vertaaminen ydinmaaseudun
tietoihin, mutta verkkopalvelun tietojen rajallisuuden takia tätä ei kaikilta osin
voitu tehdä. Kaikkia kuntien perustietoja tai esimerkiksi yksinkertaisia maa-
talous- ja yritystoimipaikkatietoja ei palvelusta löydy, joten osa tilastotiedoista
kerättiin eri julkaisuista, tietokannoista ja verkkoaineistoista. Nämä lähteet
tarjosivat tietoja toivotuilta aihealueilta. Tietoja voitiin tosin verrata ainoastaan
koko maan tilanteeseen, mutta Maaseutuindikaattorit-palvelusta poiketen tiedot
olivat maksuttomia.

Työryhmän muodostaminen ja ryhmän työskentely

Tavoitteena oli koota 8–10 henkilön monipuolinen ryhmä neljään tai viiteen koko
päivän pituiseen ideariihi-istuntoon. Tämä tavoite osoittautui ylimitoitetuksi.
Ajatus ryhmän jäsenten läsnäolosta kaikissa tapaamisissa oli liian vaativa. Mukaan
tulivat ne, joiden oli mahdollista osallistua edes yhteen tapaamiseen. Ryhmässä
mukana olleet saattoivat yhtä lukuun ottamatta osallistua hankkeeseen oman työnsä
kautta virka-aikana. Ryhmään osallistuivat kahden kunnan elinkeinoasiamiehet,
YHYRES -yhdistyksen toiminnanjohtaja ja hankeneuvoja sekä yksi yhdistyksen
luottamushenkilö. Työhön osallistuttiin aktiivisesti ja idea yhdessä synnytyistä
maaseudun elinkeinopolitiikan aineksista arvioitiin mielenkiintoiseksi. Hyvin
toimineessa ryhmässä pohdittiin, että työn tulos olisi saattanut kokoonpanoltaan
suuremmassakin ryhmässä olla sama tai samansuuntainen.

Ryhmän pienuutta pidettiin joka tapauksessa työn uskottavuuden kannalta
ongelmallisena ja kokoonpanoon toivottiin monipuolisuutta. Usean ryhmäläisen
tausta maaseutuelinkeinojen kehittäjänä saattoi vaikuttaa esille nostettuihin tee-
moihin ja loppuvaiheessa myös valittuihin strategioihin. On myös mahdollista,

että naisten aliedustus ryhmässä näkyy lopputuloksessa. Humanistisen kulttuurinäkökulman vähäisyyden lisäksi keskusteltiin erityisesti yrittäjänäkökulman puuttumisesta. Koska yrittäjillä ei ole aikaa vastata kyselyihin tai osallistua käytännön strategiatyöhön, tulisi ideariihityöskentelyä tukea yrittäjien haastatteluilla. Laihian kunnallista elinkeinostrategiaa laadittaessa oli yrittäjien henkilökohtaisista tapaamisista saatu hyviä kokemuksia, mutta tällainen menetelmä vaatii luonnollisesti huomattavan paljon aikaa ja vaivannäköä.

Ryhmän pienuuden takia kahden tapaamiskerran mietittiin mahdollisesti riittävän nyt toteutuneen kolmen kokoontumisen sijaan. Toisaalta yhteistä näkemystä ei kolmenkaan tapaamisen aikana ollut helppo löytää. Vaikka Kyrönmaa on alueena yhtenäinen ja paikallisen toimintaryhmän alue kattaa vain yhden seutukunnan, tulivat kuntakohtaiset mielipiteet ryhmässä voimakkaasti näkyviin. Asiantuntijaryhmässä ei ollut edustusta Vähänkyrön kunnasta, joten Isonkyrön ja Laihian vahvuuksien vertailu leimasi ajoittain työskentelyä. Oman alueen tärkeiden piirteiden painottaminen esti tällöin seutukunnallisen yleisnäkemysten muotoutumisen.

Kolme strategiaa

Kyrönmaalla päädyttiin kolmeen maaseutuyrittäjyyttä edistävään strategiaan: 1) asumiseen, palveluihin, asumisviihtyvyyteen ja hoivatyöhön liittyvät ratkaisut, 2) maaseudun uudet elinkeinot, etenkin energiantuotanto sekä 3) metalliteollisuuden ja alihankinnan mahdollisuudet. Ne kuvastavat Kyrönmaan aluetta ja sen luonnetta lähikeskuksista riippuvaisena seutukuntana varsin hyvin. Alue on asu- mismaaseutua, josta käydään kaupungeissa töissä ja jonka teollisuuskin on paljolti riippuvainen lähiseudun suuryrityksistä. Maataloutta harjoitetaan osa-aikaisesti ja se on pääosin kasvinviljelyä. Tästä näkökulmasta valitut elinkeinopoliittiset linjaukset ovat realistisia ja toteuttamiskelpoisia. Ne ovat myös lähtökohtia mikroklusterien suunnitelmalliselle kehittämiselle. Teemat ovat kuitenkin niin laajoja, että yksittäisten yritysten ja lopputuotteiden yksityiskohtainen nimeäminen ei ollut vielä tässä vaiheessa järkevää.

Valintojen vaikeus

Keskusteluun nousseet vahvuudet ja mahdollisuudet noudattelivat alueen kuntien, seutukunnan ja maakuntatason elinkeinopoliittisia näkemyksiä ja linjauksia. Kyrönmaan omaehtoisessa elinkeinopoliittisessa prosessissa pohdinta oli kuitenkin realistisempaa. Erityisesti maakuntatason suunnitteluasiakirjoja vaivaava auvoisuus onnistuttiin Kyrönmaan prosessissa välttämään. Ongelmaksi tuli erilaisten

vaihtoehtojen suuri kirjo. Maaseudun elinkeinopoliittisia mahdollisuuksia paikantui runsaasti ja ajaututtiin tukaliin pohdintoihin. Onko parempi kehittää maaseudun elinkeinopoliittikkaa leveällä rintamalla vai onko viisasta keskittyä tiettyihin teemoihin? Jos päätetään keskittyä vain tiettyihin vahvoihin teemoihin, jäävät toiset alat kokonaan ideointia ja pohdintaa vaille, vaikka mahdollisesti juuri nämä aihepiirit tarvitsisivat lisäkehittelyä ja työstämistä vahvistuakseen.

Kyrönmaalla palattiin monesti jo kertaalleen hylättyihin teemoihin ja lopputuloksena oli kahden ensisijaisen ja kahden kehittämisstrategian sijaan kolme tasaveroista strategiaa, jotka antavat mahdollisuuden hyvinkin laaja-alaisiin kehittämishankkeisiin. Valitut strategiat ovat kuitenkin ankkuroituneet Kyrönmaan vahvuuksiin, ja ne ottavat huomioon myös Kyrönmaan ulkopuoliset mahdollisuudet. Löydetyt teemat ovat Kyrönmaan maaseutuelinkeinojen kehittämisen kannalta todellisia ja niihin on mahdollista sitoutua paikallisesti. Toisaalta teemat ovat paikannettavissa myös ylemmän tason suunnitteluasiakirjoista.

Menetelmän hyvä soveltaminen

Käytetty menetelmä antaa mahdollisuuden syvällisiin, oman alueen lähtökohdistusta ponnistaviin pohdintoihin. Menetelmää sovellettaessa on tiedostettava tässä pilottihankkeessa kohdatut ongelmat ja pyrittävä monipuolisemman työryhmän kokoamiseen, vaikka se veisikin aikaa. Myös kokoontumiset on syytä sopia mahdollisimman joustavasti. Tilastokeskuksen maksullisen maaseutuindikaattoriverkkopalvelun käyttö ei ole välttämätöntä, sillä samoja ja monessa tapauksessa myös enemmän tilastotietoja löytyy muista lähteistä. Tässä julkaisussa mainittujen tietolähteiden lisäksi kannattaa tarkistaa ennen kaikkea oman maakuntaliiton verkkotilastot, sillä monessa tapauksessa tätä kautta voi löytää varsin käyttökelpoista ja ajantasaista tietoa.

Menetelmän luonteeseen kuuluu, että kehityskelpoisia kehittämisteemoja ei valita pelkän mielipiteenvaihdon perusteella, vaan näkökulma on pohdiskelevampi ja perusteellisempi. Prosessissa käytetään myös tilastoja, historiallisia dokumentteja, tutkimuksia sekä suunnitteluasiakirjoja. Työryhmän vetäjän tehtävä on vaativa, sillä hänen on hallittava käytettävän tietoaineuksen kokonaisuus. Jos paikallisen toimintaryhmän alue on laaja tai hajanainen, saattaa yhteisen näkemyksen löytäminen olla hankalaa. Silloin kannattaa harkita työn toteuttamista kunnittain. Kuntakohtaiset tulokset voidaan koota yhteen ja jatkaa kehitystyötä eteenpäin. Parhaimmillaan menetelmä avaa mielenkiintoisia suuntia, joihin on yhdessä mahdollista sitoutua. Sen avulla paikantuu myös kiintoisia keskusteluteemoja. Parhaaseen lopputulokseen pääsemiseksi kannattaa menetelmään suhtautua ennakkoluulottomasti ja joustavasti.

*Mikroklusterianalyysin toteuttamisen vaiheet***1. Tutustukaa tutkimusalueeseen.**

Kerätkää tietoa alueen historiasta, maantieteestä ja yhteiskunnallisesta tilanteesta haluamassanne laajuudessa. Käyttäkää olemassa olevaa kirjallisuutta apunanne.

2. Tarttukaa tilastoihin.

Selvittäkää tutkimusalueen viimeaikaista kehitystä ja nykytilaa. Käyttäkää apunanne tilastoja ja verratkaa näiden kautta omaa aluetanne koko maan ja toisten seutukuntien tilanteeseen. Selvittäkää myös mahdollisuudet verrata kehitystä yhteen maaseudun kolmijaon mukaisista maaseututyypeistä. Etsikää sitkeästi tilastotietoja erilaisista tietokannoista ja julkaisuista – tiedot löytyvät lopulta. Muistakaa etsiä mahdollisimman uutta tietoa.

3. Selvittäkää olemassa olevat strategiat.

Tutustukaa omaa aluetanne koskeviin suunnitelmiin ja strategioihin. Etsikää kunnalliset, maakunnalliset ja ylimaakunnalliset visiot, skenaariot ja ohjelmat. Tulostakaa julkaisut Internetistä tai pyytäkää ne esimerkiksi kunnista ja maakuntaliitosta. Käykää strategiat huolellisesti läpi ja seuratkaa kunkin suunnitelman punaista lankaa. Referoikaa linjaukset nimenomaan oman alueenne näkökulmasta.

4. Kutsukaa keskustelijoita.

Kootkaa asiantuntijaryhmä eri alojen ihmisistä. Järjestäkää kokoontuminen siten, että mahdollisimman moni pääsee paikalle. Muistakaa olla joustavia. Houkutelkaa ihmisiä mukaan kutsumalla heitä keskustelemaan paikallisten elinkeinojen kehittämistä, jos ja kun mikroklusterianalyysi tuntuu sanana vieraalta. Valitkaa ryhmälle osaava ja asioita yhdistelemään pystyvä vetäjä. Tarvitaan myös sitkeä sihteeri.

5. Tehkää oikeaoppinen SWOT-analyysi.

Hahmottakaa kokoontumisessanne alueenne sisäiset vahvuudet ja heikkoudet sekä ulkoiset mahdollisuudet ja uhat elinkeinopolitiikan näkökulmasta. Muistakaa tehdä ero *sisäisen* ja *ulkoisen* välillä. Käyttäkää tilastoista, tutkimuksista ja suunnitteludokumenteista tiivistyviä näkemyksiä lähtökohtina. Älkää tyytykö ”mutu-tuntumaan”. Olkaa kunnianhimoisia, pohdiskeluvia ja ennakkoluulottomia. Älkää toistako kaikkea vanhaa, vaan miettikää uusia avauksia. Ottakaa jatkokäsittelyyn vahvuudet, heikkoudet ja mahdollisuudet.

6. Yhdistelkää estoitta.

Etsikää ennakkoluulottomasti vahvuuksien ja mahdollisuuksien sekä heikkouksien ja mahdollisuuksien yhdistelmiä. Kirjatkaa syntyneet sanaparit muistiin ja ryhmitelkää ne edelleen teemoiksi. Valitkaa kiinnostavimmat teemat jatkokäsittelyyn. Pysykää syntyneissä aihekokonaisuuksissa sen sijaan, että valitsisitte kaiken aikaa uusia teemoja pohdiskeltavaksi.

7. Pohtikaa perusteellisesti.

Kokoontukaa jälleen keskustelemaan jatkoon valittavista teemoista. Pyrkikää löytämään yhteisymmärrys ensisijaisista ja kehittämisstrategioista. Unoh- takaa nurkkakuntaisuus ja etsikää koko alueen etua. Luopukaa tarvittaessa omista vahvoista mielipiteistänne ja ennakkokäsityksistänne. Ristiriitaisissa tilanteissa luovikaa eteenpäin jättämällä kiistanalaiset aiheet sivuun.

8. Valitkaa voittajat.

Päätäkää, mitkä ensisijaiset ja kehittämisstrategiat sopivat parhaiten oman alueenne mikroklusterin iduiksi. Etsikää teemojen syvintä olemusta ja pohtikaa tarpeita, yrityksiä ja toimialoja omalla alueellanne. Aloittakaa käytännön suunnittelutyön hahmottelu klustereiden synnyttämiseksi.

LÄHTEET

Viitatuslähteet

- Alalammi, Pentti (toim.) (1993). Maisemat, asuinympäristöt. Suomen kartasto 350. 234 s. Maanmittaushallitus ja Suomen Maantieteellinen Seura.
- Elinvoimainen maaseutu-yhteinen vastuumme (2004). Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2005–2008. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä 10/2004. 318 s.
- Eteläpohjalaisia elämäkertoja A–L (1963). 441 s. Etelä-Pohjanmaan maakuntaliitto.
- Finlandia (1986). Otavan iso maammekirja. Osa 7 Etelä-Pohjanmaa. 506 s. Otava, Helsinki.
- Haapala, Marianne (1993). Vähittäiskauppapalvelujen asiointialueet Vaasan läänissä ja Kalajokilaaksossa. Vaasan yliopisto, Länsi-Suomen taloudellinen tutkimuslaitos. Julkaisuja 48. 94 s.
- Hautamäki, Lauri (1990). Suomen maaseutu nyt ja vuonna 2017. Teoksessa Riihinen, Olavi (toim.): Suomi 2017, 533–546. Keskinäinen henkivakuutusyhtiö Suomi, Helsinki.
- Hautamäki, Lauri (1991). Alueellisen suunnittelun teorit ja menetelmät. Tampereen yliopisto. Aluetieteen laitos A 12. 181 s.
- Hautamäki, Lauri (2002). Teollistuva maaseutu. Menestyvät yritykset maaseudun voimavarana. Kunnallisalan kehittämissäätiön tutkimusjulkaisuja 34. 166 s.
- Heinonen, Sirkka (2001). Uudet suunnat maaseudun tulevaisuudelle. Tulevaisuuden tutkimuksen seura, Tulevaisuussarja 7. 231 s.
- Hernesniemi, Hannu (2001a). Avainklusterit. Teoksessa Hernesniemi, Hannu ym.: Suomen avainklusterit ja niiden tulevaisuus. Tuotanto, työllisyys ja osaaminen. ESR-julkaisut 88/01, 5–30.
- Hernesniemi, Hannu (2001b). Megatrendit ja klusterien kehitys. Teoksessa Hernesniemi, Hannu ym.: Suomen avainklusterit ja niiden tulevaisuus. Tuotanto, työllisyys ja osaaminen. ESR-julkaisut 88/01, 61–70.
- Hernesniemi, Hannu, Markku Lammi & Pekka Ylä-Anttila (1995). Kansallinen kilpailukyky ja teollinen tulevaisuus. Etla B 105, SITRA 145. 458 s.
- Hiekkanen, Markus (2004). Isonkyrön keskiaikainen kivikirkko vuonna 2004. Nykytutkimuksen käsitys. Teoksessa Isonkyrön vanhan kirkon historiaa, 127–192. Isonkyrön seurakunta.
- Ikola, Kaisa (2004). Puoli vuosituhatta Laihian seurakunnassa. Kappeliseurakunta 1508–1576. Itsenäisen seurakunta 1576–2000. 492 s. Laihian seurakunta.

- Jarva, Vuokko (1998). Maaseudun tulevaisuusvaihtoehtoja. Teoksessa Jarva, Vuokko & Anna Köppä (toim.): Maan tiet. Maaseudun tiet tietoyhteiskuntaan. Helsingin yliopiston osuustoimintainstituutti, julkaisuja 19, 93–116.
- Jääskeläinen, Jari (2001). Klusteri tieteen ja politiikan välissä. Teollisuuspolitiikasta yhteiskuntapolitiikkaan. *Etnologia* 33. 292 s.
- Kakkuri, Pekka, Unto Katajamäki, Ilpo Lagerstedt, Heikki Perttula & Liisa Ruismäki (1985). Etelä-Pohjanmaan kotiseutuhistoria – kotimaakuntani vaiheet. 224 s. Etelä-Pohjanmaan maakuntaliitto.
- Karttunen, Mauno Olavi (1964). Kyrönmaan vaiheita. Isonkyrön, Vähänkyrön ja Ylistaron kotiseutukuvaus. 270 s. Isonkyrön, Vähänkyrön ja Ylistaron kunnat.
- Katajamäki, Hannu & Rauno Kaikkonen (1991). Maaseudun kolmas tie. Helsingin yliopisto, Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, Seinäjoki. Julkaisusarja A:1. 174 s.
- Kivinen, Kimmo, Jari Puhakka & Arto Kaunonen (2006). Suomen maaseutu 2015. Maaseudun kehittämistyön tulevaisuus. 39 s. Capful Oy, Vantaa.
- Koski, Eija & Petra Lindqvist (2006). Palvelut paikallisesti organisoituna. Maaseudun palvelusopimusprosessit Kyrönmaan kokeilussa. Vaasan yliopisto, Levón-instituutti. Julkaisu 121. 124 s.
- Koski, Riitta (2002). Pohjalaisen yrittäjyyden synty, leviäminen ja alueellinen eriytyminen. *Acta Wasaensia* 101. *Aluetiede* 7. 221 s.
- Lindqvist, Petra & Eija Rissanen (2004). Maaseudun palvelusopimus. Teoriasta käytäntöön Kyrönmaalla. Vaasan yliopisto, Levón-instituutti. Julkaisu 115. 129 s.
- Luukko, Armas (1975). Laihian historia II. Asutuksen alusta isonvihan loppuun. 360 s. Laihian historiatoimikunta.
- Mattila, Ari-Matti (2007). Suullinen tiedonanto koskien Laihian Nuuka Lämpö Oy:n ja Isonkyrön Lämpö Oy:n toimintaa.
- Metsähallitus (2006a). Levanen luonnonsuojelun hoito- ja käyttösuunnitelma. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja C6. 66 s. *Saatavana: [194.89.0.87/julkaisut](http://www.metsa.fi/194.89.0.87/julkaisut)*
- Metsähallitus (2006b). Vaellusreitit avajaiset Levanen luonnonsuojelun alueella Laihialla. Uutisarkisto 9.10.2006. *Saatavana: www.luontoon.fi*
- Mikkonen, Kauko (1995). Kansainvälistyvän Suomen alueelliset menestystekijät. Vaasan yliopiston julkaisuja. Tutkimuksia 190. *Maantiede* 33. 2. korjattu painos. 243 s.
- Mikkonen, Kauko (1999). Vaasanseutu 2030. Väestön ja asutusrakenteen kehityksen ennusteet. Vaasan yliopiston julkaisuja. *Selvityksiä ja raportteja* 45. 40 s.
- Mikkonen, Kauko (2004). Asumisviihtyisyys ja alueiden vetovoimaisuus Pohjanmaalla. Vaasan yliopiston julkaisuja. Tutkimuksia 261. *Aluetiede* 38. 93 s.

- Myllylä, Yrjö (2005). Maaseudun tulevaisuus ja klusterit. Arviointia Delfoi-menetelmällä. KTM rahoitetut tutkimukset 10/2005. Elinkeino-osasto. 64 s.
- Pribilla, Marco (2005). Maakunnat vastaan läänit. 1990-luvun aluehallintouudistus poliittisena prosessina. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto, poliittisen historian laitos.
- Rantala, Olavi (2001). Avainklustereiden tuotannon ja työllisyyden pitkän ajan kehitys. Teoksessa Hernesniemi, Hannu ym.: Suomen avainklusterit ja niiden tulevaisuus. Tuotanto, työllisyys ja osaaminen. ESR-julkaisut 88/01, 31–60.
- Rapila, Alpo K. (1997). Laihialaisten nuukuus. Mistä asiasta on ollut kysymys ennen ja nyt. 57 s. Omakustanne.
- Rosenqvist, Olli (1997). Maatalouden alueellinen erikoistuminen Suomessa. Vaasan yliopiston julkaisuja. Tutkimuksia 219. Maantiede 36. 211 s.
- Saatsi, Asko (2005). Metaklusteri. Systemiteoreettinen näkökulma yrityksen, klusterin ja seudun menestystekijöihin Ylä-Savossa. Acta Wasaensia. Liiketaloustiede 64. 286 s.
- Siiskonen, Pirjo (1999). Maaseudun vaihtoehtoiset tulevaisuudet. Helsingin yliopisto, Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, Mikkeli. Julkaisuja 64. 64 s.
- Suomenmaa (1968). Osa 2 Heinola–Kaavi. 448 s. WSOY, Helsinki.
- Suomenmaa (1971). Osa 4 Kokkola–Lestijärvi. 415 s. WSOY, Helsinki.
- Suomenmaa (1978). Osa 7 Ruotsinpyhtää–Öja. 510 s. WSOY, Helsinki.
- Suomi ja Eurooppa kansainvälisessä työnjaossa (2004). Analyysi toimialojen ja klustereiden kilpailukyvyistä. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 20/2004. 121 s.
- Uusitalo, Eero (1998). Elinvoimaa maaseudulle – miksi, kenelle ja miten? Maa-seutupolitiikan perusteet. 311 s. Otava, Helsinki.
- Ympäristöministeriö (1992). Maisema-alue työryhmän mietintö II. Työryhmän mietintö 66/1992. 204 s.

Tilastoaineisto

- Etelä-Pohjanmaan maatalous 2005 (2006). Etelä-Pohjanmaan agronomit r.y.:n julkaisu 39. 54 s.
- Isonkyrön, Laihian ja Vähänkyrön kuntien www-sivut. *Saatavana:* www.isokyro.fi, www.laihia.fi ja www.vahakyro.fi
- Kauppa Pohjanmaan TE-keskuksen alueella (2004). Toimialakatsaus. Syksy 2004. Pohjanmaan TE-keskus. 18 s. *Saatavana:* www.te-keskus.fi/pohjanmaa
- Kohderyhmälaskuri-verkkopalvelu. Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisterin tietokanta. *Saatavana:* www.stat.fi/tup/yritysrekisteri/kohderyhmälaskuri.html
- Maaseutuindikaattorit-tilastopalvelu. Tilastokeskuksen maksullinen tilastotietokanta. *Saatavana:* www.stat.fi/tup/msind/index.html
- Maatilarekisteri 2004 (2006). 130 s. Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus, Helsinki.
- Matilda-tietopalvelun Maatilarekisteri. Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskuksen verkkopalvelu. *Saatavana:* www.matilda.fi
- Seutukunta- ja maakuntakatsaus 2005 (2005). 158 s. Tilastokeskus, Oulu.
- Seutukunta- ja maakuntakatsaus 2006 (2006). 149 s. Tilastokeskus, Oulu.
- Suomen tilastollinen vuosikirja 2006 (2006). 712 s. Tilastokeskus, Helsinki.
- Tietopankkien tilastoja Excel-taulukossa. Kuntia koskevia tilastotietoja Kuntaliiton tilastosivuilla (Tilastot, tietopankkien tilastokäsitteitä). *Saatavana:* www.kunnat.net
- Tilastokatsaus 2005 (2006). Pohjanmaan liitto. *Saatavana:* www.obotnia.fi
- Vaasan seudun yritykset henkilöstön määrän mukaan luokiteltuna. Vaasanseudun Kehitys Oy:stä (VASEK) saatu tilastoaineisto.
- Vaasan seudun yritysrekisteri. Isonkyrön, Laihian ja Vähänkyrön kunnat. *Saatavana:* www.vaasanseudunkehitys.fi

Paikalliset ja maakunnalliset strategiat

- Alueellinen maaseudun kehittämisohjelma 2007–2013. 84 s. Keski-Pohjanmaan maakunta, Pohjanmaan maakunta. Pohjanmaan TE-keskus, Maaseutu-osasto. *Saatavana:* www2.te-keskus.fi
- Etelä- ja Keski-Pohjanmaan alueellinen metsäohjelma 2006–2010. 76 s. Metsäkeskus Etelä-Pohjanmaa. *Saatavana:* www.metsakeskus.fi
- Isonkyrön kunta. Talousarvio 2006. Taloussuunnitelma 2006. Taloussuunnitelma 2006–2008. 125 s.
- Kaksi kieltä, yhtä mieltä (2003). Pohjanmaan maakuntasuunnitelma 2020. Pohjanmaan liitto, julkaisuja 36 F. 75 s. *Saatavana:* www.obotnia.fi

- Kulttuuriohjelma Pohjanmaa 2005–2008 (2005). Pohjanmaan liitto, julkaisuja 52 F. 31 s. *Saatavana:* www.obotnia.fi
- Kyrönmaan kehittämisohjelma. YHYRES-kehittämissyhdistys ry. 29 s. *Saatavana:* www.yhyres.fi
- Laihian kunnan elinkeinosuunnitelma 2005–2010. 7.6.2005. 16 s. Elinkeinotoimi / Laihian kunta.
- Länsi-Suomen osaamiskeskusohjelman ja Vaasaan liittyvien osaamiskeskusohjelmien aineisto. *Saatavana:* www.oske.net
- Länsi-Suomen ympäristöohjelma vuoteen 2006 (2001). Alueelliset ympäristöjulkaisut 201. 116 s. Länsi-Suomen ympäristökeskus, Etelä-Pohjanmaan liitto, Keski-Pohjanmaan liitto ja Pohjanmaan liitto, Vaasa. *Saatavana:* www.ymparisto.fi
- Länsi-Suomen ympäristöstrategia 2007–2013. Visiona eurooppalainen kestävän kehityksen esimerkkialue. 64 s. Etelä-Pohjanmaan liitto, Keski-Pohjanmaan liitto, Pohjanmaan liitto ja Länsi-Suomen ympäristökeskus. *Saatavana:* www.ymparisto.fi
- Pohjanmaan maakunnan matkailustrategia vuosille 2003–2006. 16 s. Pohjanmaan Matkailu ry. *Saatavana:* www.obotnia.fi
- Pohjanmaan maakunnan matkailustrategian päivitys vuosille 2007–2013. 19 s. Pohjanmaan Matkailu ry.
- Pohjanmaan maakuntaohjelma 2003–2006. 37 s. Pohjanmaan liitto. *Saatavana:* www.obotnia.fi
- Pohjanmaan maakuntaohjelma 2007–2010. 43 s. Pohjanmaan liitto. *Saatavana:* www.obotnia.fi
- Pohjanmaan maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelma 2005–2006. 28 s. Pohjanmaan liitto.
- Pohjanmaan maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelma 2006–2007. 47 s. Pohjanmaan liitto. *Saatavana:* www.obotnia.fi
- Pohjanmaan maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelma 2007–2008. 22 s. Pohjanmaan liitto. *Saatavana:* www.obotnia.fi
- Suuren maaseudun maakunta (2006). Pohjanmaan laajan maaseutupolitiikan periaateohjelma. Pohjanmaan liitto, julkaisuja 54 F. 35 s.
- Vaasanseudun aluekeskusohjelmaan liittyvä aineisto. *Saatavana:* www.intermin.fi/aluekeskusohjelma, www.vaasanseudunkehitys.fi
- Vaasanseudun strategia. Vaasanseudun yhteistyöneuvottelukunnan hyväksymä 11.10.2004. 13 s. *Saatavana:* www.vaasanseudunkehitys.fi
- Vähänkyrön kunta. Talousarvio 2007. Taloussuunnitelma 2007–2010. 65 s. *Saatavana:* www.vahakyro.fi

Valtakunnalliset strategiat

- Elinvoimainen maaseutu – ministeriöiden vastuut ja seudullinen kehittäminen. Maaseutupoliittinen erityisohjelma 2007–2010. 39 s. *Saatavana:* www.maaseutupoliitikka.fi
- Kansallinen metsäohjelma 2010. Maa- metsätalousministeriön julkaisuja 2/1999. 38 s. *Saatavana:* www.mmm.fi
- Kansallinen viljastrategia 2006–2015. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 10/2006. 44 s. *Saatavana:* www.mmm.fi
- Maa- ja metsätalousministeriön aluekehitysstrategia 2005–2008 ja siihen liittyvä taustamuistio. Työryhmämuistio MMM 2004:3. 108 s. *Saatavana:* www.mmm.fi
- Maa- ja metsätalousministeriön luonnonvarastrategia. Uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käyttö. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 8/2001. 112 s. *Saatavana:* www.mmm.fi
- Maatalouden strategiaprojekti. Johtoryhmän loppuraportti. Työryhmämuistio MMM 2001:16. 65 s. *Saatavana:* www.mmm.fi
- Peltoviljelyn tulevaisuuden linjaukset Suomessa. Työryhmämuistio MMM 2005:15. 44 s. *Saatavana:* www.mmm.fi
- Suomen maaseudun kehittämisstrategia 2007–2013. 23 s. Maa- ja metsätalousministeriö 3.8.2006. *Saatavana:* www.mmm.fi
- Uusiutuvan energian edistämisohjelma 2003–2006. Työryhmän ehdotus. Kauppa- ja teollisuusministeriön työryhmä- ja toimikuntaraportteja 5/2003. Energiaosasto. 56 s. *Saatavana:* www.ktm.fi